

บทที่ 1

ปรัชญาว่าด้วยการศึกษากับมนุษย

▷ มนุษย์ : การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

อริสโตเติล(Aristotle)นักปรัชญาชาวกรีก กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (Social Animal) ซึ่งหมายความว่า มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันในหมู่มวลสมาชิก เพราะมนุษย์จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ต้องอยู่ร่วมกัน มีการพบปะสังสรรค์กัน แลกเปลี่ยนแนวคิดหรือทัศนะระหว่างกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกันในตลอดเวลา

▷ สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

- 1.มนุษย์มีระยะแห่งการเป็นทารกนาน และช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ในระยะเริ่มต้นของชีวิต จึงทำให้มนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และสร้างแบบแผนของความสัมพันธ์ในรูปของครอบครัว
- 2.มนุษย์มีความสามารถด้านสมองสามารถคิดค้นสร้างสรรค์ ควบคุมธรรมชาติได้โดยอาศัยความร่วมมือกัน พึ่งพาอาศัยกัน และแบ่งงานกันทำกับคนอื่น ๆ ในสังคมจึงก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมตอบสนองต่อความต้องการต่าง ๆ
- 3.มนุษย์สามารถสร้างและถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำต่อเนื่องกันไปไม่ขาดระยะ จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมาอยู่ร่วมกันตลอด

➤ การศึกษาลังคมนมนุษย์

มนุษย์มีมันสมองประมาณ 1400 ลบ. ซม. ซึ่งมากกว่าบรรดาสัตว์อื่นใดในโลก (เทียบตามอัตราส่วนของร่างกาย) ซึ่งทำให้มนุษย์มีความสามารถในการใช้สมองได้ดีกว่าสัตว์อื่น ๆ ทั้งปวงและด้วยความสามารถพิเศษที่แตกต่างจากสัตว์อื่นทำให้มนุษย์ตั้งปัญหาถามตัวเองเพราะอยากรู้เรื่องราวต่าง ๆ อยู่เสมอ

➤ ประโยชน์ของการศึกษาดันคว่าเกี่ยวกับสังคมนมนุษย์ มีดังนี้

1. ทำให้เข้าใจ ลักษณะ รูปแบบและโครงสร้างของสังคมตนเองและสังคมอื่น ๆ ในโลก
2. ทำให้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ เข้าใจคนและวัฒนธรรมเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมเข้าใจสถานภาพและบทบาทของตนเองและผู้อื่น ช่วยในการทำงานกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติเป็นไปอย่างราบรื่น เพราะมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกัน
3. ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นโทษ เข้าใจสาเหตุที่กำหนดพฤติกรรมเบี่ยงเบนและเข้าใจสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรวมทั้งสามารถชี้หนทางการแก้ปัญหาสังคมนั้น ๆ ได้
4. สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้เพราะสังคมนมนุษย์เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทุกประเภทเช่น แพทย์ นิติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ วิศวกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ

ศาสตร์หรือสามัญสำนึกที่ใช้ศึกษาสังคมมนุษย์
มนุษย์จำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม นักปรัชญาจึงให้ความสนใจศึกษา
เกี่ยวกับ”คนและสังคม”โดยแบ่งการศึกษาสังคมมนุษย์ออกเป็น 2 ระยะ คือ

1.ระยะเริ่มแรก (ก่อนศตวรรษที่18 หรือก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม) ความรู้ที่ได้รับมักจะ
ออกมาในรูปของสามัญสำนึก(common sense)มีลักษณะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์
เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นและประสบได้ด้วยประสาทสัมผัส
ดังนั้น การตั้งกฎเกณฑ์และทฤษฎีของการศึกษาสังคมสมัยนั้นจึงไม่สามารถจัดได้ว่าเป็น
ศาสตร์(science)เพราะใคร ๆ ก็สามารถคิดและสรุปเองตามความคิดของตน

2.ระยะที่สอง(ปลายศตวรรษที่18 หรือหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในปีพ.ศ.1767)

มีนักคิดนักวิชาการหลายท่านเช่น ออกัส ดองท์ (August comte) และ เฮอ์เบิร์ต สเปนเซอร์(Herbert Spencer)ได้ทำให้ความรู้เกี่ยวกับคนและสังคมแปรเปลี่ยนจากสามัญสำนึก
กลายเป็นศาสตร์หรือ”วิทยาศาสตร์ทางสังคม”โดยพยายามใช้วิธีการศึกษาทุกขั้นตอน
เหมือนการทดลองวิทยาศาสตร์ธรรมชาติในการแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
การศึกษามนุษย์และสังคมมนุษย์

วิธีการที่ใช้ศึกษาสังคมมนุษย์

วิธีการศึกษาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา มีดังนี้

- 1.พยายามใช้การศึกษาที่เป็นระบบ และ มีความจำกัดความที่แน่นอน
- 2.มีการสังเกต และ มีการจำแนกปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่
- 3.มีการจัดระเบียบเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจาย
- 4.มีการควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ เท่าที่จะสามารถทำได้
- 5.มีการตั้งและทดสอบสมมติฐาน และตั้งกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีเพื่ออธิบายสมมติฐานต่าง ๆ
- 6.มีการวิเคราะห์ต่อเนื่องกันไปเพื่อติดตามผลการเปลี่ยนแปลงและตั้งเป็นทฤษฎีขึ้น

ในระยะเริ่มแรกของการใช้กฎเกณฑ์การศึกษาสังคมโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นปรมาจารย์ทางสังคมวิทยาได้มองสังคมในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น

➔ **1. ออกัส คองท์ (comte) และ เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (spencer)** ได้พยายามมองสังคมเป็นส่วนรวมโดยพิจารณาศึกษาว่าสังคมเป็นหน่วยของการศึกษา หน่วยหนึ่งซึ่งจะต้องพิจารณารวม ๆ กันไปในขณะเดียวกันนักสังคมวิทยารุ่นแรกยังให้ความสนใจศึกษาถึงการกำเนิดของสังคม วิวัฒนาการของสังคมและความน่าจะเป็นของสังคมในอนาคตซึ่งแนวคิดได้รับอิทธิพลมาจาก "ทฤษฎีวิวัฒนาการ" ของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Dawin) นักชีววิทยาชาวอังกฤษ

➔ **2. อิมลี เดอร์ไคม์ (Durkheim) และ แมกซ์ เวเบอร์ (Weber)** ได้พยายามสร้างหลักการและกฎเกณฑ์ของการศึกษาสังคมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยพิจารณารายละเอียดหรือระบบความสัมพันธ์ของคนในแง่ต่าง ๆ กันตลอดจนเน้นวิเคราะห์ "การกระทำทางสังคม" (Social Action)

➔ **3. แร็ดคลิฟ บราวน์ (Brown) และ โบรนิสลอว์ มาลินอฟสกี (Malinowski)** ได้ศึกษาสังคมโดยเน้นการศึกษาด้านโครงสร้างและหน้าที่ ด้วยการเปรียบเทียบว่า "สังคมเปรียบเสมือนหนึ่งร่างกายมนุษย์" ร่างกายมนุษย์ที่สมบูรณ์ อวัยวะทุกส่วนจะแสดงกิริยาอาการหรือพฤติกรรมที่ได้รับมอบหมาย สังคมก็เช่นกัน มีการแบ่งระบบความสัมพันธ์ของคนออกเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วนจะมีบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ซึ่งเป็นหลักของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

➔ **4. คาร์ล มาร์ก (Marx)** มองสังคมในแง่ของการ "ขัดกัน" ของคนในสังคมเพื่อสร้างความสมดุลแห่งสังคมขึ้นในขั้นสุดท้ายโดยเขาได้กล่าวในหนังสือ (Critique of Political Economy) ว่าการขัดกันระหว่างคนสองกลุ่มในแต่ละสังคมเกิดขึ้นตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ นั่นคือ สังคมเศรษฐกิจโบราณมีการขัดแย้งระหว่างทาสกับนายทาส สังคมสมัยกลางมีการขัดแย้งกันระหว่างข้าทาสที่ดินกับเจ้าของที่ดินและสังคมทุนนิยมขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นกรรมาชีพ (กรรมกร) กับนายทุนจนกระทั่งสังคมกลายเป็นสังคมนิยมที่ชนชั้นจะหมดไปและความสุขก็เกิดขึ้นในสังคมต่อมา

➔ **5. เอ็ดมันด์ ลีช (Leach)** กล่าวว่า สังคมไม่จำเป็นต้องมีดุลยภาพเสมอไป ทั้งนี้เพราะสังคมอาจเกิดความไม่สงบและเปลี่ยนจากรูปแบบหนึ่งแล้วอาจเปลี่ยนกลับคืนมาในลักษณะเดิมอีก เช่น สังคมชาวกะฉิ่นในประเทศพม่า ซึ่งเขาได้ใช้เวลาในการศึกษาอยู่ที่นั่นเป็นเวลาหลายปี

➔ **6. J.A.Barnes,J.Boissevain,E.Bott และJ.Van Velsen**

ให้ความสนใจการศึกษาพฤติกรรมของแต่ละปัจเจกบุคคลในสังคมที่มีความสัมพันธ์กันในสถานการณ์หนึ่ง ๆ พยายามหลีกเลี่ยงการศึกษาสังคมโดยเน้นแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาแบบ “สายใยของพฤติกรรมเฉพาะกิจ” (Network Analysis) โดยมีพื้นฐานมาจาก ” ทฤษฎีการแข่งขัน ” เช่นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้เลือกตั้งว่าใช้ความสัมพันธ์ด้านความเป็นญาติ มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน เพื่อนของเพื่อน คนที่นับถือศาสนาเดียวกัน ชนชั้นเดียวกัน ฯลฯ ในกิจกรรมของการเลือกตั้ง

➔ **7. มีนักวิชาการบางกลุ่มใช้วิธีการศึกษาโดยมองพฤติกรรมในรูปของ "สัญลักษณ์"**

(Symbol) เช่น ประเพณีการบวชขนาด การแห่นางแมว สงกรานต์ ลอยกระทง แรกนาขวัญ หรือ การบวงสรวงเทวดาของคนในบางสังคม จะเป็นการแสดงออกมาในรูปสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความหมายที่สำคัญบางอย่างของสังคม

บทที่2

ขอบเขตและสาระแห่งสังคมวิทยา

ความหมายของสังคมวิทยา (Sociology)

สังคมวิทยาเป็นสาขาวิทยาศาสตร์(Sociology is science of society)สังคมวิทยาจึงเป็นการศึกษาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ในสังคม

โซโร(Sorokin) ให้คำจำกัดความของสังคมวิทยา “สังคมวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ทั่วไปที่ว่าด้วยปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันตามรูปและตามประเภทอันมีลักษณะโดยเฉพาะของปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้น ๆ ”

สังคมวิทยาเน้นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ในระดับสังคมและผลิตภัณฑ์หรือผลงานของสังคมมนุษย์ นอกจากนี้ยังให้ความสนใจการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม

สังคมวิทยาได้แยกสาขาออกไปอีกมากมาย เช่น สังคมวิทยาการทหาร

สังคมวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการศึกษา สังคมวิทยาศาสนา สังคมวิทยาวัฒนธรรม สังคมวิทยาอาชีพ สังคมวิทยาอุตสาหกรรม สังคมวิทยานคร สังคมวิทยาชนบท สังคมวิทยาเปรียบเทียบ สังคมวิทยาประยุกต์ ฯลฯ

สังคมวิทยาเป็นศาสตร์(Science)

*** ศาสตร์ หมายถึง องค์แห่งความรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1.มีการสังเกต มีการยืนยันข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน มีการอธิบาย มีการตรวจสอบ ทดลองอธิบายปรากฏการณ์อย่างมีหลักการ

2.มีหลักการ มีวิทยาการ โดยอาศัยพื้นฐานของทฤษฎีที่มีระบบระเบียบ

3.ต้องมาจากการศึกษาและค้นคว้าที่เป็นระบบ

4.มีความรู้(Knowledge)สนับสนุน

*** ดังนั้น สังคมวิทยาจึงเป็นศาสตร์ เพราะมีความรู้สนับสนุน มีทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เป็นฐานสนับสนุนในการสร้างหลักการ

ลักษณะของสังคมวิทยา

สังคมวิทยามีลักษณะสำคัญ ดังนี้คือ

1. สังคมวิทยาเป็นศาสตร์ว่าด้วยสังคม (Social Science) และเป็นวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

(Pure Science) ไม่ใช่เป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ(Natural Science)

1) วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ เช่น วิชาฟิสิกส์ เคมี ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา เป็นต้น

2) วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เช่น วิชาวิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ เกษตรกรรม

การบัญชี บริหารธุรกิจ การเมือง กฎหมาย และการสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

*** **วัตถุประสงค์ของสังคมวิทยาศาตร์บริสุทธิ์คือ** การแสวงหาความรู้ของสังคมวิทยาได้นำไปใช้เพื่อประโยชน์บางอย่าง โดยสังคมวิทยาเพียงแต่เป็นผู้แสวงหาความรู้ให้ผู้อื่นนำไปใช้เป็นการนำความรู้ทางสังคมวิทยามาแก้ปัญหาบางประการของโลกเท่านั้น เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักกฎหมาย นักบริหาร นักการทูต แพทย์ วิศวกร

2. สังคมวิทยาเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักการที่ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น โดยจะไม่แสดงความเห็นว่าคุณจะเป็นอะไร หรือ สังคมควรจะเป็นไปในทิศทางใด และไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องดีหรือเลว ผิดหรือถูก ดีกว่าหรือเลวกว่า หรือสิ่งอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของมนุษย์

3. สังคมวิทยาเป็นนามธรรม (Abstract) ไม่มีตัวตนเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในแบบที่ใช้และเป็นที่ยอมรับ เช่น สังคมวิทยาจะไม่สนใจกับการสงครามหรือการปฏิวัติใดโดยเฉพาะ แต่จะสนใจสงครามหรือการปฏิวัติโดยทั่วไปในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นต้น

4. สังคมวิทยาเป็นศาสตร์ที่มีเหตุผล(Rational Science) และเป็นศาสตร์ที่อาศัยการพิสูจน์ทดลอง(Empirical Science) ดังนั้นการศึกษาทางสังคมวิทยาจึงมี2วิธี คือ

1) Rationalism เป็นวิธีการที่เน้นถึงเหตุผลและทฤษฎีซึ่งได้มาจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามหลักตรรกวิทยา(Logic)แล้วนำมาผสมผสานเข้าเป็นหมวดหมู่

2) Empiricism เป็นวิธีการศึกษาที่ได้มาจากการประสบการณ์และข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกตพิจารณาและการทดลอง ดังนั้นพวก(Empiricist)จะออกไปรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อใช้ประกอบการศึกษา

5. สังคมวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ทั่วไป(Generalizing Science) มีใช้วิทยาศาสตร์เฉพาะ(Particularizing Science) ดังนั้นสังคม

วิทยาจะมุ่งแสวงหากฎทั่วไปของการปฏิบัติต่อกันของมนุษย์และสังคม

6. สังคมวิทยา เป็นสังคมศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคม ปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างมนุษย์

เนื้อหาสาระของสังคมวิทยา

Alex Inkeles (American Philosophical Society) เสนอความเห็นว่ เนื้อหาสาระของสังคมวิทยาดูได้จากแหล่งต่างๆดังนี้

(1) ประวัติความเป็นมาของศาสตร์นี้โดยศึกษาว่าผู้ริเริ่มสังคมวิทยาศึกษาอะไรบ้าง

(2) ความสนใจและผลงานของนักสังคมวิทยาในปัจจุบัน

(3) ศึกษาขอบเขตของวิชาโดยพิจารณาข้อแตกต่างของสังคมวิทยากับเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา จิตวิทยา

ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของสังคมวิทยา

1. จุดเริ่มแรกของสังคมวิทยาในปลายคริสต์ศตวรรษที่18และในคริสต์ศตวรรษที่19ก็คือวิทยาศาสตร์ได้เกิด ขึ้นมาใหม่ พร้อมกัน 2 สาขาได้แก่ จิตวิทยา(Psychology)ซึ่งเป็นศาสตร์ ว่าด้วยพฤติกรรมของมนุษย์ และสังคมวิทยา(Sociology)ซึ่งเป็นศาสตร์ เกี่ยวกับสังคมมนุษย์

2. สังคมวิทยา(Sociology)มาจากศัพท์2คำคือคำว่า(Socius) ซึ่งเป็นภาษาละตินมีความหมายว่า“เพื่อน”(Companion) และ คำว่า(Logos) ซึ่งเป็นภาษากรีกมีความหมายว่า “ถ้อยคำ”(Word) เมื่อรวมคำทั้งสองเข้าด้วยกันก็แปลว่า การพูดคุยเกี่ยวกับสังคมแต่ก็มีผู้ไม่เห็นด้วยเช่น “John Stuart Mill” ที่ใช้คำว่า (Ethnology) ชชาติพันธุ์วิทยา แทน เพราะเป็นคำกรีกแท้ๆแต่ไม่นิยมใช้กัน

ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่19 เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ Herbert Spencer ได้ใช้คำว่า(Sociology)เป็นหัวข้อในการเขียน หนังสือเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมมนุษย์และคำนี้ก็เป็นที่แพร่หลายและนิยมใช้กันตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

3. สังคมวิทยาเกิดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อวิกฤตการณ์และปัญหาของประเทศยุโรปในคริสต์วรรษที่19 ได้แก่

ปัญหาการปฏิวัติอุตสาหกรรม ปัญหาสวัสดิการ ปัญหาการอพยพจากชนบทสู่เมือง

4. องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดสังคมวิทยาก็คือผลสะท้อนของการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมตะวันตกเป็นไปอย่างรวดเร็ว เช่น ชาวชนบทอพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่ในเมือง ชาวไร่ ชาวนากลายเป็นกรรมกร และหมู่บ้านกลายเป็นเมือง ฯลฯ

5. ผลสะท้อนการสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมมี2ประการ คือ ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างดาดุดันและรวดเร็ว

6. การปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างของสังคมซึ่งก่อให้เกิดความหวังและความตื่นตระหนกในเรื่องชีวิตอนาคต ดังนั้นเพื่อที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวสังคมวิทยาจึงได้เกิดขึ้นในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมนี้และพัฒนาขึ้นมาภายหลังของการปฏิวัติอุตสาหกรรมเพื่อสนองตอบต่อวิกฤตการณ์และปัญหาของประเทศต่างๆในทวีปยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่19

แนวความคิดทางสังคมวิทยา

***แนวความคิดทางสังคมวิทยามีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้ว ซึ่งศาสตราจารย์ Alvin Gouldner นักสังคมวิทยาอเมริกัน ได้ให้ทัศนะว่า ข้อเขียนของเพลโต(Plato)มีหลักสังคมวิทยาอยู่มาก โดยเฉพาะในหนังสือ *The Republic* (อุดมรัฐ) อันเป็นตัวอย่างของการศึกษาสังคมมนุษย์ด้วยวิธีสามัญสำนึกซึ่งเพลโตได้เขียนขึ้นมาเพื่อบรรยายสภาพสังคมที่เลอเลิศที่สุด เป็นสังคมที่มีแต่ความสุข เพราะผู้ปกครองเป็นราชาปรัชญา (Philosopher King)

*ยูโทเปีย (Utopia) มีความหมายตรงตัวว่า "ไม่มีที่ใด" ซึ่งเป็นคำที่ได้มาจากเซอร์ ธรอมัส มอร์ ที่บรรยายถึงสังคมที่ดีเลิศ อันเป็นสังคมหรือสถานที่แบบอุดมคติ

* สังคมวิทยาในฐานะที่เป็นวิทยาศาสตร์ทางสังคม Science of Society นั้นมีรากฐานมาจากนักสังคมนิยารุ่นบุกเบิก ซึ่งถือเป็นปรมาจารย์ทางสังคมวิทยา4ท่าน คือ ออกัส คองท์ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ อิมิลี เดอร์ไคม์ และแมกซ์ เวเบอร์

**** ออกัส คองท์** เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสและถือเป็นปฐมาจารย์ (อาจารย์คนแรก

ของสังคมวิทยาสมัยปัจจุบัน) คือ สังคมวิทยาในฐานะที่เป็นวิทยาศาสตร์แห่งสังคม โดยคองท์เป็นผู้
ตั้งศัพท์สังคมวิทยาขึ้นด้วยการเอาภาษาละติน Socius มาผสมกับภาษากรีก Logos

นอกจากนั้น**ออกัส คองท์** ยังเป็นผู้ให้ฉายาสังคมวิทยาว่าเป็น”ราชินีแห่งศาสตร์”(Queen of
the Sciences) ทั้งนี้เนื่องมาจาก สังคมวิทยาแตกแขนงออกเป็นหลายสาขา ซึ่งเป็นเสมือนสตรีผู้สูงศักดิ์
ที่มีบุตรธิดามากและสังคมวิทยามีความสำคัญแทรกอยู่ในบรรดาวิทยาการทั้งหลาย

*** ออกัส คองท์ แบ่งสังคมวิทยาออกเป็น2สาขา ดังนี้**

1).**สถิต (Social Statics)** เป็นการศึกษาเรื่องราวภายในสังคมคือ ศึกษาส่วนย่อยอันได้แก่
โครงสร้าง-หน้าที่ของสังคม และสถาบันต่างๆเช่นสถาบันเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา
ครอบครัว ฯลฯ

2).**สังคมวัต (Social Dynamics)** เป็นการศึกษาสังคมทั้งสังคมโดยเน้นการศึกษาในเรื่องที่ว่า
สังคมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีวิวัฒนาการความเป็นมาหรือเป็นไปอย่างไรซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม

ออกัส คองท์ เห็นว่า สังคมต่างๆมีการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้น ๆ ที่มุ่งไปในทางที่ดีจนกระทั่ง
เข้าสู่ภาวะแห่งสมบูรณ์ภาพ (Perfection) คือ สภาพแห่งความเพียบพร้อม ความเลอเลิศ

เฮอ์เบิร์ต สเปนเซอร์ เป็นนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษที่สนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆมีต่อกันและมีต่อสังคม

อิมิลี เดอร์ไคม์ เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสที่สนใจศึกษาสังคมวิทยาเปรียบเทียบ
(Comparative Sociology) โดยเขาได้เขียนหนังสือ กฎหรือระเบียบเกี่ยวกับวิธีการทางสังคมวิทยา

****4. แม็กซ์ เวเบอร์** เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่สนใจศึกษาสังคมโดยใช้วิธีการที่เรียกเป็นภาษาเยอรมัน "แวร์สเตเฮิน" (Verstehen แปลว่า Understanding) คือเน้นความเข้าใจรวม ๆ กันมากกว่ารายละเอียดของปรากฏการณ์ทางสังคม นอกจากนี้เขายังได้เน้นหลักปรนัยภาพหรือวัตถุวิสัย (Objectivity) ซึ่งมีลักษณะการถือความเป็นกลางในเรื่องค่านิยมต่าง ๆ นั่นคือไม่ออกความเห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ศึกษาดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควรและพยายามไม่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำการศึกษา

*** แม็กซ์ เวเบอร์** มีทัศนะว่า สังคมวิทยาเป็นศาสตร์ซึ่งพยายามเข้าใจและตีความหมายของการกระทำทางสังคม (Social Action) ได้แก่ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่ผู้กระทำสอดใส่ความหมายเข้าไป การกระทำทางสังคมจึงหมายรวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมนานาชนิด เช่น การติดต่อกันโดยลายลักษณ์อักษรหรือโดยวาจา และการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ (ภาษาพูด ภาษาเขียน กิริยาท่าทาง การตีเกราะเคาะไม้) ฯลฯ

#สาระของสังคมวิทยา

1. สังคมวิทยามีขอบข่ายการศึกษาครอบคลุมถึงเรื่องราวต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เช่น ระหว่างบิดามารดากับบุตร ญาติ เพื่อนบ้าน ฯลฯ
2. สังคมทั้งสังคม เช่น โครงสร้างของสังคม ลักษณะภายในของสังคม ฯลฯ
3. สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ฯลฯ

สังคมวิทยาศึกษาความสัมพันธ์ของคนในสังคม

***ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สถานภาพ (Status) และ

บทบาท (Role)

****สถานภาพ** หมายถึง ฐานะที่เป็นผลการวิภาค (การแบ่งส่วน) เกียรติภูมิ สิทธิ ข้อผูกพัน อำนาจ และหน้าที่ ให้แก่บุคคลในระบบสังคมใดสังคมหนึ่ง ดังนั้นสถานภาพจึงเป็นที่รวมของสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ ในสังคม เพราะสถานภาพเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับบุคคลในสังคมเพื่อปฏิบัติภาระหน้าที่ที่มีอยู่ตามสิทธิและข้อผูกพัน เช่น ตำรวจ เกษตรกร รัฐมนตรี ฯลฯ

*** สถานภาพแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Ascribed Status) คือ สถานภาพที่บุคคลได้รับมาโดยอัตโนมัติ อันมีรากฐานมาจากการถือกำเนิด ซึ่งสิ่งที่กำหนดสถานภาพแบบนี้ ได้แก่ อายุ เพศ รูปร่าง หน้าตา สีผิว ชชาติตระกูล วรรณะ ศาสนา เป็นต้น

2. สถานภาพแห่งผลสำเร็จหรือสถานภาพสัมฤทธิ์ (Achieved Status) คือ สถานภาพที่บุคคลได้รับมาจากความสามารถและการกระทำหรือผลสำเร็จจากการกระทำตามวิถีทางของบุคคลนั้น เช่น ตำแหน่งทางการเมืองหรือการบริหาร อาชีพ รายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น

***** โครงสร้างทางสังคม** (Social Structure) หมายถึง รูปแบบที่เป็นตัวแทนพฤติกรรมของสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือหมายถึง การจัดระเบียบในสังคมทั้งหมด รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งอาจเป็นการร่วมมือสนับสนุนกัน การแข่งขัน การขัดแย้ง การเอาเปรียบ การประนีประนอม

กระบวนการทางสังคม (Social Process) ตามแนวความคิดของ (Young and Mack) มีองค์ประกอบ ดังนี้คือ การติดต่อทางสังคม (Social Contact) มีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความคิดระหว่างกัน (Communication) มีการเร้าและตอบสนอง Stimulus & Response เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

**** Park & Burgess** ได้แบ่งกระบวนการทางสังคมออกเป็น 5 รูปแบบ คือความร่วมมือ (Cooperation) การแข่งขัน (Competition) การสมานลักษณะ (Accommodation) การกลืนกลายหรือปรับปรน (Assimilation) และการขัดกัน (Conflict) การขัดกันในกระบวนการทางสังคมนี้ ถ้าเกิดขึ้นในกลุ่มจะทำให้เสียเอกภาพของกลุ่ม Unity แต่ถ้าเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มจะทำให้เกิดพลังภายในกลุ่ม (ต้องหวังชนะกันระหว่างกลุ่มด้วย) การเปลี่ยนทางสังคม (Social Change) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. Progressive Social Change เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะก้าวหน้า ซึ่งมักเป็นไปอย่างช้าๆ สม่่าเสมอ ค่อยเป็นค่อยไป และไม่ค่อยมีผลกระทบกระเทือนต่อวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมมากนัก

2. Regressive Social Change เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะถอยหลังซึ่งเป็นไปในทางหันกลับมารับเอาวิธีการปฏิบัติแบบเก่าหรือขนบธรรมเนียมประเพณีแบบเดิม

*** **การขัดแย้งทางสังคม** (social conflict) จะทำให้บุคคลมีการปรับตัวดังนี้

1. **ปฏิบัติตาม** (conformity) มักจะยอมรับจุดหมายปลายทางที่สังคมกำหนดเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่สังคมยกย่อง มักจะมองโลกในแง่ดีและเชื่อว่าโอกาสข้างหน้ายังมีจึงยอมปฏิบัติตาม

2. **แหวกแนว** (Innovation) มักจะประพฤติดนขัดกับระเบียบ ประเพณีศีลธรรมและกฎหมายเพื่อความสำเร็จของตนเอง เช่น พวกที่มีการศึกษาต่ำและหางานทำไม่ได้ก็ใช้วิธีปล้นจี้หรือลักทรัพย์พวกที่มีการศึกษาสูงและมีตำแหน่งฐานะงานดีแต่รับสินบนหรือยกยอกทรัพย์เพื่อหวังความรู้ารวยๆ

3. **เจ้าระเบียบพิธี** (Ritualism) มักจะยึดมั่นอยู่ในระเบียบวินัยที่เข้มงวด เชื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ไม่เห็นแก่อาภิสสินจ้าง แต่ก็ก่อให้เกิดความล่าช้าในการทำงานและขาดความคิดริเริ่ม

4. **หนีโลก** (Retreatism) มักจะมีความรู้สึกเบื่อหน่ายโลกและชีวิต ขาดกำลังใจและไม่ประสบความสำเร็จในการทำงาน อาจผิดหวังร้ายแรงในชีวิตจึงหาทางออกด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น นักศึกษาสอบตกก็เกิดความอับอายจนคิดฆ่าตัวตาย พวกที่ยากจนมากก็หันไปเสพสุรายาเมาเพื่อเป็นเครื่องปลอบใจๆ

5. **ท้าทาย** (Rebellism) มักจะไม่เห็นด้วยกับวิธีการปฏิบัติหรือจุดหมายปลายทางที่สังคมยอมรับ จึงพยายามสร้างอุดมการณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การขัดกันในการปฏิบัติเพื่อความอยู่รอดในสังคม แบ่งออกได้ดังนี้

1.การขัดกันทางบรรทัดฐาน(Norn Conflict)ในบางสถานการณ์บุคคลจะประสบความยุ่งยากในการปฏิบัติตามบรรทัดฐาน เช่น พ่อมีลูกหลายคนและยากจน ได้ไปขโมยตามบ้านเพื่อขายเอาเงินมาเลี้ยงลูก แล้วถูกจับตัวขึ้นศาล ซึ่งการเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่ตามปทัสสถาน แต่เป็นการละเมิดปทัสสถานในเรื่องของทรัพย์สินของผู้อื่น

2.การขัดกันทางสถานภาพ(Status Conflict)เพราะบุคคลคนเดียวอาจดำรงหลายตำแหน่ง เช่น ฐานะที่เป็นลูกรักชากฎหมาย และขณะเดียวกันก็มีสถานภาพที่เป็นลูกของพ่อที่ติดยาเสพติดฯลฯ

สังคมวิทยาศึกษาสังคมมนุษย์

สังคม(Society)หมายถึง คนตั้งแต่ 2คนขึ้นไปอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง และมีความสัมพันธ์หรือโต้ตอบกันทางสังคม

**ทฤษฎีสัญญาสังคม (Social Contract Theories of Society)

□ ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับที่มาของสังคม โดยเชื่อว่ามนุษย์แต่ดั้งเดิมนั้นอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ แต่เนื่องจากความชั่วร้าย ความยุ่งยากลำบาก สลอบจนอารยธรรมเป็นเหตุให้มนุษย์จำเป็นต้องละทิ้งสภาพธรรมชาติ ดังนั้นสังคมจึงเป็นผลของสัญญาที่มนุษย์ตกลงจัดทำขึ้นด้วยความสมัครและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสังคมก็เพื่อการขจัดความโหดร้ายและความยุ่งยากลำบากต่างๆตามสภาพธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งบุคคลสำคัญที่เป็นเจ้าของความคิดของทฤษฎีนี้คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes)จอห์น ล็อก (John Locke)และ ชองน์ ซากส์ รุสโซ(Jean Jacques Rousseau)

□ **1.โทมัส ฮอบส์** เชื่อว่า ก่อนที่มนุษย์จะมารวมกันเป็นสังคมนั้น มนุษย์มีชีวิตอยู่ตามสภาพธรรมชาติอันเป็นสถานที่ซึ่งปราศจากสังคมและรูปการปกครองหรือรัฐบาล ไม่มีกฎหมายและความยุติธรรมดังนั้นการใช้พลละกำลังจึงเป็นเครื่องมืออันเดียวที่จะควบคุมสิทธิของมนุษย์ตามธรรมชาติ

□ **2.จอห์น ล็อก** เชื่อว่า สภาพธรรมชาตินั้นมิได้ขาดกฎหมาย เพราะมนุษย์อยู่ภายใต้ธรรมชาติอยู่แล้ว และย่อมมีสิทธิต่างๆตามธรรมชาติ แต่เนื่องจากความยุ่งเหยิงในการควบคุม มนุษย์จึงได้ตกลงทำสัญญาที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อความสงบเรียบร้อย

□ **3.ชองน์ ซากส์ รุสโซ** เชื่อว่า สถานภาพธรรมชาติเต็มไปด้วยความสุขสูงสุดโดยมนุษย์ตามธรรมชาตินั้นมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย และมีความสุขสบาย แต่การที่มนุษย์มีจำนวนเพิ่มขึ้นและอารยธรรมหรือความเจริญสมัยใหม่ เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งความชั่วร้าย ดังนั้นมนุษย์จึงถูกบังคับให้จำต้องละทิ้งสภาพอันสุขสมบูรณ์นั้นและทำสัญญาสังคมขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ข้อบกพร่องประการสำคัญของทฤษฎีสัญญาสังคมที่ทำให้ไม่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน คือ การอธิบายแนวความคิดที่ว่า

“มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยสังคม” ซึ่งขัดกับความเชื่อทางสังคมวิทยาที่ว่า มนุษย์จะมีความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อเขาเจริญเติบโตภายในสังคมและได้เรียนรู้ระเบียบของสังคมเท่านั้น

การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม (Socialization) หรือสังคมประภคติ คือ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการพัฒนาบุคลิกภาพ

โดยนักสังคมวิทยา เห็นว่า มนุษย์จะมีสภาพความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเขาได้เป็นสมาชิกของสังคมและได้เรียนรู้ระเบียบของสังคม มิฉะนั้นแล้วเขาผู้นั้นจะไม่มีพฤติกรรมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่รวมกันในสังคมเลย จะมีก็แต่ร่างกายเท่านั้นที่เป็นมนุษย์ ดังในกรณีตัวอย่างของเด็กหญิงกมลลา หรือ แมดลีลูกหมาป่า เด็กหญิงแอนนา และเด็กหญิงอิสสะเบล เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของสังคมประภคฤติ (Socialization)

หรือ การอบรมสั่งสอนให้รู้กฎระเบียบของสังคม คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งมีทั้งการอบรมสั่งสอนโดยตรงและโดยทางอ้อม

ความมุ่งหมายของการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม

ได้แก่ ปลูกฝังความมุ่งหวังของชีวิตเพื่อช่วยใหัคนปฏิบัติตามระเบียบวินัย เพื่อสอนให้คนรู้จักบทบาททางสังคมและทัศนคติต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อให้เกิดทักษะหรือความรู้ ความชำนาญที่จะร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น

ตัวแทนที่ให้การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม มีอยู่4กลุ่ม คือ

- 1 **ครอบครัว** เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ แบบของความประพฤติ และต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เด็กเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการอบรมที่ใกล้ชิดและมีความผูกพันลึกซึ้ง
- 2 **กลุ่มเพื่อน** เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุดในกลุ่มตัวแทนที่ให้การอบรมสั่งสอนให้รู้ระเบียบของสังคม โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันที่เด็กมักจะยึดเอาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
- 3 **โรงเรียน** เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพราะเด็กสมัยใหม่มักใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานาน ทำให้เด็กได้รับคุณค่าอย่างซาบซึ้งทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว
- 4 **กลุ่มอาชีพ** ซึ่งแต่ละอาชีพจะมีคุณค่าและวิธีการปฏิบัติแตกต่างกัน ดังนั้นบุคคลจะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มอาชีพที่ตนเขาร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

สังคมวิทยาศึกษาสถาบันทางสังคม

สถาบัน (Institution) คือ ที่รวมของบรรทัดฐานชุดใดชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แน่นอนซึ่งสามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า เพราะพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่อยู่ตัว

ความหมายของสถาบันโดยทั่วไปมีความหมายเป็น 2 นัย คือ

1 **สถาบันทางรูปธรรม** ได้แก่ องค์กรหรือสมาคม เช่น มหาวิทยาลัย ราชดำเนิน ฯลฯ

2 **สถาบันทางนามธรรม** ได้แก่ ระเบียบหรือระบบที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมหนึ่ง

สถาบันในความหมายทางสังคมวิทยา หมายถึง สถาบันทางนามธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหรือแนวทางปฏิบัติที่ทำมาจนเคยชินและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมนั้น ๆ

ปัจจุบันสังคมวิทยาได้จำแนกสถาบันออกเป็น 7 ประเภท คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง สถาบันนันทนาการ สถาบันทางวิทยาศาสตร์

การศึกษาวิชาสังคมวิทยาได้มุ่งศึกษาสังคมใน 3 ระดับ คือ

ศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม ศึกษาสังคมทั้งสังคม ศึกษาสถาบันต่างๆทางสังคม

สังคมวิทยา สังคมศาสตร์ สังคมวิทยาแนวใหม่

ในบรรดาสรรพวิทยาทั้งหลายนั้น มีการแบ่งออกเป็นวิชาใหญ่ๆได้3หมวด ดังนี้

- 1 **หมวดวิทยาศาสตร์ (Natural Science)** มีสาขาวิชาต่างๆเช่น ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ ธรณีวิทยา ฯลฯ
- 2 **หมวดมนุษยศาสตร์ (Humanities)** มีสาขาวิชาต่างๆ เช่น ปรัชญา ภาษา วรรณคดี ฯลฯ
- 3 **หมวดสังคมศาสตร์ (Social Science)** มีสาขาวิชาต่างๆ เช่น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา กฎหมาย ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ

สังคมศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์

วิชาสังคมศาสตร์มีกำเนิดมาจากวิชาปรัชญาทางสังคม โดยเฉพาะปรัชญาทางการเมืองของเพลโต(Plato)และอริสโตเติล(Aristotle) แม้แต่วิชาสังคมวิทยายุคแรก ๆ ก็ถือว่าเป็นปรัชญาทางสังคม

สังคมศาสตร์แขนงที่สำคัญ ได้แก่

เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา

ซึ่งศาสตร์เหล่านี้แท้จริงเป็นศาสตร์เดียวกัน เพราะเนื้อหาที่ศึกษาเป็นอย่างเดียวกัน คือ ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และใช้หลักการอธิบายเหมือนกัน จะแตกต่างกันก็เพียงแต่มองกันคนละทัศนะเท่านั้น

หลักตรรกวิทยาที่สำคัญซึ่งสังคมศาสตร์นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ได้แก่

1.วิธีนิรนัย (Deductive Method) หมายถึง การอธิบายส่วนใหญ่ไปหาส่วนน้อยด้วยการสร้างทฤษฎีจากความนึกคิดและความเข้าใจของตนเองซึ่งมีลักษณะเพื่อฟันและปราศจากข้อมูลมาสนับสนุน

2.วิธีอุปนัย (Inductive Method) หมายถึงการอธิบายส่วนน้อยไปหาส่วนใหญ่ซึ่งเป็นการอธิบายในเชิงเป็นไปได้(Probability)คือรู้ว่าส่วนน้อยเป็นอย่างไรก็ไปอธิบายส่วนใหญ่ จึงเป็นวิธีที่เป็นประโยชน์และนิยมใช้กันมากเพราะเป็นวิธีที่แม่นยำกว่าวิธีนิรนัย

สังคมวิทยากับเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาในปัจจุบันนี้จะให้ความสนใจในเรื่องทางด้านเศรษฐศาสตร์ จึงมีการศึกษาค้นคว้าทางพฤติกรรมของคนทางด้านเศรษฐศาสตร์ด้วย โดยสาขาสังคมวิทยาที่เกิดขึ้นได้แก่ สังคมวิทยาด้วยการอาชีพ สังคมวิทยาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวิทยาอุตสาหกรรม

สังคมวิทยากับรัฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ให้ความสนใจในเรื่องอำนาจในสังคมมากและปัจจุบันรัฐศาสตร์สนใจศึกษาปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนสัมพันธ์กับกระบวนการหรือวิถีทางการเมืองมากยิ่งขึ้น จึงเกิดสาขาวิชาใหม่ขึ้นมา เช่นสังคมวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการทหาร และสังคมวิทยาทางกฎหมาย

สังคมวิทยากับจิตวิทยา จิตวิทยาเป็นศาสตร์ของจิตหรือกระบวนการทางจิต โดยศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้และการรับรู้ทางประสาทต่าง ๆรวมทั้งแรงจูงใจต่าง ๆนอกจากนี้สังคมวิทยายังใกล้ชิดกันในสาขาที่เรียกว่า จิตวิทยาสังคม ซึ่งมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในแง่สังคมและจิตวิทยาเช่นการหาสาเหตุว่าทำไม สงครามจึงเกิดขึ้น แล้วพบว่าผู้นำทางการเมืองมีจิตไม่ปกติอันเป็นสาเหตุทางจิตวิทยา และ อาจมีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องพันด้วยเป็น

สังคมวิทยากับปรจิตวิทยา ปรจิตวิทยา (Parapsychology) คือ การศึกษาปรากฏการณ์ทางจิตที่ผิดแผกแตกต่างไปจากเรื่องที่เป็นปกติวิสัย ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ เช่น เรื่อง หูทิพย์ ตาทิพย์ กายทิพย์ โทรจิต (Telepathy) ฯลฯ โดยผู้ที่ค้นคว้าทางปรจิตวิทยา คือ ศาสตราจารย์ โรน (Rhine)

สังคมวิทยากับจิตวิเคราะห์ศาสตร์ จิตวิเคราะห์ศาสตร์เป็นพยายามที่จะเข้าถึงกันบึ้งหรือส่วนที่ลึกที่สุดของจิต โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจิตใต้สำนึก (Subconscious) หรือจิตไร้สำนึก (Unconscious) ซึ่งสังคมวิทยาจะสนใจพฤติกรรมของคนในสังคม และการมีความรู้ทางจิตวิเคราะห์จะช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุแห่งการประพฤติปฏิบัติของคน

สังคมวิทยากับมานุษยวิทยา ปกติวิชาสังคมวิทยากับมานุษยวิทยาจะมีความใกล้เคียงกันมาก ซึ่งมักจัดรวมเป็นสาขาเดียวกัน โดยเรียกว่าเป็น

สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา (Sociology-Anthropology)

ข้อแตกต่างระหว่างสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มีดังนี้

- 1.สังคมวิทยามีแนวโน้มศึกษาสังคมปัจจุบัน ส่วนมานุษยวิทยาสนใจศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ
- 2.สังคมวิทยามีแนวโน้มศึกษาสังคมที่รู้หนังสือ ส่วนมานุษยวิทยาสนใจศึกษาสังคมที่ยังไม่มีภาษาเขียน
- 3.สังคมวิทยามีแนวโน้มศึกษาสังคมเชิงซ้อน ส่วนมานุษยวิทยาสนใจศึกษาสังคมที่มีโครงสร้างทางสังคมง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน
- 4.สังคมวิทยามีแนวโน้มที่ใช้วิธีการศึกษาแบบสุ่มตัวอย่างมากกว่าศึกษาเป็นรายกรณี
- 5.สังคมวิทยาสนใจเป็นพิเศษกับข้อมูลทางสถิติ ส่วนมานุษยวิทยาที่สนใจข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตส่วนตัว หรือ จากการใช้ชีวิตร่วมกลับกลุ่มที่ศึกษาแบบเข้าไปร่วมคลุกคลี

สังคมวิทยาแนวใหม่

สังคมวิทยาแนวใหม่เน้นให้ความสนใจศึกษาปัญหาทางสังคมและการประยุกต์วิชาการให้เป็นประโยชน์สนใจถึงเรื่องการปฏิบัติโดยไม่เน้นการศึกษาเชิงทฤษฎี รวมทั้งเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงแทนที่จะย่ำในเรื่องการอยู่คงที่หรือการมีเสถียรภาพในสังคม

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำไปสู่สังคมวิทยาแนวใหม่ คือ ศาสตราจารย์ ฮอรวิตซ์ (Horowitz) โดยเขาได้พยายามให้คำจำกัดความใหม่ ๆ ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเบี่ยงเบนทางสังคม (Deviance) หรือปัญหาสังคม ฯลฯ

ข้อแตกต่างระหว่างสังคมวิทยาแนวเก่ากับสังคมวิทยาแนวใหม่

สังคมวิทยาแนวเก่าเป็นไปในแนววิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ได้แก่ การปฏิบัติตนตามกฎต่าง ๆ ของสังคมวิทยา โดยไม่ยอมวินิจฉัยข้อบกพร่องที่อาจมีขึ้นได้ นั่นคือ ศึกษาเชิงทฤษฎีโดยไม่เน้นการปฏิบัติส่วนสังคมวิทยาแนวใหม่จะมองโลกเป็นเสมือนห้องทดลองขนาดใหญ่ของสังคม คือ ศึกษาโดยพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง หรือการได้สัมผัสกับประสบการณ์ในชีวิตจริง มุ่งศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคม มุ่งแก้ปัญหาสังคม และเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงในสังคม ซึ่งเกิดจาก แนวคิดของ

ศาสตราจารย์ ฮอโรวิตซ์(Horowitz)

กฎของสังคมวิทยาแนวเก่า ได้แก่ การวางทัศนะเป็นกลางโดยไม่แสดงทัศนะว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร การเน้นในเรื่องการวัดหรือการทดลองวิทยาศาสตร์และการไม่ดำเนินว่าผลของการค้นพบของตนจะกระทบกระเทือนในเรื่องของมนุษยธรรมหรือศีลธรรมจรรยา

บทที่ 3 วัฒนธรรม

สาเหตุที่ทำให้สังคมไทยสนใจศึกษาวัฒนธรรมในปัจจุบัน คือ

รู้สึกที่วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาครอบงำและปัจจุบันสังคมไทยมีการรณรงค์ด้านวัฒนธรรมไทยอย่างมากเพราะคนส่วนหนึ่งเชื่อว่าเกิดวิกฤติวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้การตื่นตัวในทางวัฒนธรรมประจำชาติก็มีมากในช่วงที่มีความรู้สึกที่วัฒนธรรมต่างชาติกำลังแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามา ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการพูดถึงเอกลักษณ์ของชาติหรือวัฒนธรรมอันดีงามของ ชาติอยู่บ่อยๆ

จากหลักฐานในปาฐกถาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

พระยาดำรงราชานุภาพในปี พ.ศ.2474ระบุว่าก่อนจะมีศัพท์คำว่า”วัฒนธรรม” ขึ้นมานั้นได้มีพระภิกษุแห่งวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ คือ

“พระมหาพุล”ได้ทดลองใช้คำว่า “ภูมิธรรม”เพื่อแปลคำว่า **Culture** จากศัพท์ภาษาอังกฤษ

** ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2475 พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ขณะทรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ทรงเป็นผู้บัญญัติและทรงใช้ศัพท์คำว่า “วัฒนธรรม”

ความหมายของวัฒนธรรม(Culture)

ความหมายของวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น3ความหมาย ดังนี้คือ

*** วัฒนธรรมตามรากศัพท์เดิม หมายถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ได้รับการปรุงแต่งที่ดีแล้ว หรือสิ่งที่ได้รับการยอมรับและยกย่องเป็นเวลานาน ซึ่งตัวอย่างของวัฒนธรรมตามความหมายนี้ได้แก่

1 ภาพวาดของจิตรกรที่มีชื่อเสียง เช่น แองเจโล โกแก้ง ปิกัสโซ ฯลฯ

2 ดนตรีของคีตกวีเอก เช่น บีโธเฟน โมซาร์ท หลวงประดิษฐไพเราะ ฯลฯ

3 วรรณคดีที่อมตะ เช่นบทละครของ เซกส์เปียร์ วรรณกรรมของสุนทรภู่ หรือวรรณคดีต่าง ๆ ของไทย เช่นรามเกียรติ์ อิเหนา ขุนช้างขุนแผน สังข์ทอง ฯลฯ

วรรณกรรมตามความหมายนี้แปลว่า “เจริญ” ดังนั้นจึงตรงข้ามกับคำว่า “หายนะธรรม” ซึ่งเป็นการประทุษร้ายหรือนำไปสู่ความเสื่อมหรือเจริญลง

ตัวอย่างของหายนะธรรม ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อและฟุ่มเฟือยในยุคปลายของจักรวรรดิโรมัน อันเป็นผลให้จักรวรรดิแตกสลายในที่สุด

วัฒนธรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งหมายรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวกับ

1) ข้อปฏิบัติหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวาระสำคัญของการดำเนินชีวิตของบุคคลได้แก่ ข้อปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครุฑ

การตั้งชื่อ การนำเด็กเข้านับถือศาสนา การหมั้น การสมรส การขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญเมื่ออายุครบ60ปี(แซยิด)ประเพณีเกี่ยวกับการตาย (การทำกงเต๊ก) การทำบุญ100วัน ฯลฯ

2) ประเพณีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนในสังคม ได้แก่ประเพณีสังคมไทย เช่น แห่งางแมวขอฝน สงกรานต์ ลอยกระทงพิธีโกนจุก บวชนาค ฯลฯ ประเพณีทางสังคมอื่นๆ เช่น การต้อนรับกองไฟของชาวอินเดียนแดง ฯลฯ

วัฒนธรรมตามนัยแห่งสังคมศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมที่มีความหมายกว้างขวางมากที่สุดเพราะมีความหมายครอบคลุมมากกว่า2ความหมาย กล่าวคือ มีขอบเขตเกินกว่าการเป็น “สิ่งดีงาม” หรือเป็น “ขนบธรรมเนียม”

วัฒนธรรมตามความหมายแห่งสังคมศาสตร์

ความหมายของวัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์หรือพฤติกรรมศาสตร์มีผู้ให้คำจำกัดความดังนี้
วัฒนธรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่เข้า “รูปแบบ”หรือมีลักษณะเป็น “กระสวน”

ซึ่งมีการส่งต่อถ่ายทอดโดยใช้สัญลักษณ์(Symbols)

1 คำว่า “กระสวน”(Pattern)เป็นศัพท์ทางวิชาการซึ่งหมายถึงรูปแบบอันเกิดขึ้นจากการกระทำซ้ำๆกัน เช่น การหักทลายกัน การแปร่งฟัน การเขียนหนังสือ การเข้าแถว การขับรถตามช่องทางจราจร การนั่งสอบตามระเบียบของสถาบัน การรับพระราชทานปริญญาบัตรฯลฯ

2วัฒนธรรมตามนัยแห่งสังคมศาสตร์นี้มีความหมายกว้างขวางและสมบูรณ์มากที่สุด คือครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นผลงานหรือผลแห่งการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรืออวัตถุ

3วัฒนธรรมทางวัตถุ(รูปธรรม) ได้แก่ สมุด ปากกา ดินสอ นาฬิกา เทคโนโลยี สุ่มไก่ ไชควง ตะปู้ ผ้าเช็ดหน้า กระเป๋า อาคาร ของเล่น ฯลฯ

4วัฒนธรรมทางอวัตถุ (นามธรรม) ได้แก่ ศาสนา ศิลธรรม ศรัทธา ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม องค์ความรู้ การปกครอง สถาบันทางสังคมฯลฯ

5 วัฒนธรรมตามในนี้กินความหมายถึงพฤติกรรมหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่มีลักษณะดังนี้

- เป็นพฤติกรรมหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยดารสื่อสารต่อกัน
- เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีหรือจารีตที่มีการประพฤติปฏิบัติต่อกัน
- เป็นสถาบันสังคมต่างๆเช่น สถาบันทางศาสนา การศึกษา การเมือง ทหาร ฯลฯ

วัฒนธรรมไม่มีในสัตว์ที่ต่ำกว่ามนุษย์ การที่วัฒนธรรมมีได้เฉพาะแต่ในมนุษย์เท่านั้นก็เพราะมนุษย์รู้จักใช้สัญลักษณ์ทำการส่งต่อและถ่ายทอดวัฒนธรรม ส่วนสัตว์อื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น ลิง สุนัข ช้าง นก มด ผึ้ง ปลวก ปลา ฯลฯ ไม่รู้จักใช้สัญลักษณ์ที่เป็นลักษณะสำคัญของวัฒนธรรม และขาดพัฒนาการทางภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในการสื่อสารและการส่งต่อวัฒนธรรม ดังนั้นสัตว์จึงไม่อาจมีวัฒนธรรมได้

วัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตของแต่ละสังคมซึ่งเกิดขึ้นเพื่อสนองความจำเป็นในการอยู่รอดในการสืบต่อความเป็นมนุษย์และในการจัดระเบียบสังคม เช่น การรวมตัวของมนุษย์ขึ้นเป็นเผ่าชน การรวมตัวของสังคมเข้าสู่สภาพสังคมการเมือง โดยมีรูปแบบเป็นนครรัฐเป็นประเทศชาติหรือรัฐประชาชาติ ฯลฯ

วัฒนธรรม ได้แก่ รูปแบบหรือกระบวนแห่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจสิน โดยพฤติกรรมดังกล่าวจะรวมถึงทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ และบรรดาวัตถุทั้งหลายซึ่งพฤติกรรมและสิ่งทั้งหลายดังกล่าวมาแล้วจะมีการรับและมีการส่งทอดต่อไปยังบรรดาสมาชิกแห่งสังคม วัฒนธรรมตามความหมายแห่งสังคมศาสตร์: คำนิยามมาตรฐาน

วัฒนธรรมตามคำนิยามมาตรฐานแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ หมายถึง เป็นสิ่งที่ได้รับมาภายหลัง จากการที่ได้ถือกำเนิดมาแล้ว กล่าวคือ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและไม่ใช่เป็นสภาวะทางชีววิทยา เช่น ผิวขาว ผิวดำ ผมหยิก ผมตรง ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด

*พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาของร่างกายโดยตรง (**Reflexes**) ไม่จัดว่าเป็นวัฒนธรรมเพราะเป็นปฏิกิริยาที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ ซึ่งอยู่นอกเหนือจากอำนาจบังคับจิตใจ ได้แก่ การกะพริบตาที่เกิดขึ้นเอง(ไม่ได้ตั้งใจ)การไอเพราะเป็นหวัด การที่มือสะท้อนกลับเองเมื่อสัมผัสกับของร้อนจัดหรือเย็นจัด ฯลฯ

*พฤติกรรมที่เป็นวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการเรียนรู้ ได้แก่ การจงใจกะพริบตา การไอหรือกระแอมเพื่อให้คนอื่นรู้ว่าตนมาแล้วหรืออยู่ที่ใด การปรบมือ การเข้าคิว การแปร่งฟัน การอ่านหนังสือ การโทรศัพท์ การเล่นอินเทอร์เน็ต การเป็นกังวลเรื่องสุขภาพของตนเอง ฯลฯ

วัฒนธรรมเป็นรูปแบบหรือกระสวนแห่งพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

แบ่งออกเป็น

1. วัฒนธรรมเป็นรูปแบบหรือกระสวนในความหมายว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเมื่อมีการติดต่อกันหรือมีการปะทะสังสรรค์กัน เช่น บิดามารดากับบุตร อาจารย์กับศิษย์ นายจ้างกับลูกจ้าง ฯลฯ

2. วัฒนธรรมเป็นรูปแบบหรือกระสวนในความหมายว่าเป็นวิถีชีวิตของชนชาติหนึ่งหมู่ชนหนึ่ง เช่น วิถีชีวิตของคนอเมริกันในยุคแรกเป็นแบบ “ประเพณีนำ” นิยมการคงสภาพเดิม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ต่อมาเป็นแบบ “สำนึกนำ” เน้นการขยันหมั่นเพียรและการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งให้เกิดความสำเร็จ และเมื่อมีความเจริญทางวัตถุมากขึ้นก็มีแนวโน้มเอนเอียงไปในทาง “ผู้อื่นนำ” ประพฤติปฏิบัติตามคนร่วมสมัยหรือตามแฟชั่นต่างๆ ทำให้ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ฯลฯ

วัฒนธรรมเป็นผลหรือผลิตผลของพฤติกรรม แบ่งออกเป็น

1. **ผลิตผลในด้านมโนกรรม(การคิด)** เช่น ทักษะคิด ความเชื่อ ความรู้สึก (เจตคติ) ฯลฯ ทักษะคิด หมายถึง ความรู้สึกภายในของคน
2. **ผลิตผลในด้านวจีกรรม (การพูด)** เช่น การสนทนาหรือการพูดคุยกัน การสอน อภิปราย การถามปัญหา การแสดงสุนทรพจน์ การเจรจา การซื้อ ฯลฯ
3. **ผลิตผลในด้านกายกรรม(การกระทำ)** เช่น การเขียน การตัดหญ้า การตัดหญ้า การเล่นเกมกีฬา การฝึกกายบริหาร การขับยานพาหนะ การประดิษฐ์เครื่องยนตร์กลไก ฯลฯ

แนวความคิดว่า “วัฒนธรรมมีคุณค่าที่ต่างกัน” เรียกว่า

“สัมพัทธภาพทางวัฒนธรรม”(Cultural Relativism) ซึ่งหมายถึง การเชื่อมโยงหรือการสัมพันธ์กับสิ่งอื่น คือ ถือว่าค่านิยมต่างๆเกิดขึ้นโดยมนุษย์ ดังนั้นค่านิยมย่อมผิดแผกแตกต่างกันไปตามแต่กาละ(ยุคสมัย)และเทศะ(สถานที่)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ

แบ่งออกเป็น

- 1 ในเรื่องศาสนา โดยศาสนิกชนของแต่ละศาสนาย่อมถือว่าศาสนานั้นเป็นของตน
- 2 ในเรื่องอุปนิสัย โดยแต่ละสังคมจะมีอุปนิสัยหรือลักษณะประจำชาติของตนเอง
- 3 ในเรื่องนันทนาการ ในแต่ละสังคมนิยมมีกิจกรรมนันทนาการประจำชาติตนโดยมีความรู้สึกที่ตนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น เช่น กีฬาตะกร้อและการรำวงของคนไทยฯลฯ

วัฒนธรรมมีการถูกส่งต่อหรือได้รับการถ่ายทอดมา แบ่งออกเป็น

1. ลักษณะแห่งการส่งต่อหรือถ่ายทอด มี 4 ประเภท ได้แก่ ส่งจากผู้ใหญ่ไปยังผู้เยาว์ส่งจากผู้เยาว์ไปยังผู้ใหญ่ การถ่ายทอดระหว่างคนร่วมสมัยกัน และการถ่ายทอดข้ามบริเวณหรือข้ามประเทศ
2. การส่งต่อโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ กรณีถ่ายทอดโดยไม่ตั้งใจมักเกิดขึ้นด้วยการเลียนแบบโดยไม่รู้ตัวซึ่งมนุษย์ส่งต่อและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกอีกรุ่นหนึ่งได้ ดังนั้นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการ **Socialization** สังคมประกฤต)

วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจสิน แบ่งออกเป็น

1. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีผู้สังเกตมานานแล้ว เช่น ในอารยธรรมตะวันตก ก็มีผู้กล่าว “You can't jump into ลงไปในแม่น้ำสายเก่า ได้สองครั้ง วัฒนธรรมเปรียบเสมือนกับแม่น้ำซึ่งไม่อยู่คงที่ และตัวผู้กระโดดเองก็เปลี่ยนแปลงจากเดิมแม้จะห่างกันเพียง 1 นาที

2. **the same river twice** ” หมายถึง ท่านไม่อาจกระโดดศัพท์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มีดังนี้

(1) **วิวัฒนาการ (Evolution)** คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆเป็นไปโดยธรรมชาติและเป็นกิจวัตร

(2) **พัฒนาการ (Development)** คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนหรือจงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

(3) **การปฏิรูป (Reform)** คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบมากต่อสังคมและศาสนา

(4) **การปฏิวัติ (Revolution)** คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างขนานใหญ่มีผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง

วัฒนธรรมแตกต่างกันหรือมีความวิพากษ์วิจารณ์

วัฒนธรรมของมนุษย์ต่างเผ่า ต่างสังคม หรือต่างบริเวณกัน ในโลกนี้จะมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่แตกต่างกันหรือมีความวิพากษ์วิจารณ์ของวัฒนธรรมโดยส่วนที่ต่างกันได้แก่

- 1. ความแตกต่างกันในเรื่องการสมรสและครอบครัว** เช่น มีการนิยมแบบคู่สมรสเดียว(สามีเดียวหรือภรรยาเดียว)มีการยึดระบบสามีหลายคน(พหุสามี)หรือภรรยาหลายคน(พหุภรรยา) ฯลฯ
- 2. ความแตกต่างกันในเรื่องทางศาสนา** เช่น ลัทธิวิญญาณนิยม เอกเทวนิยม(ศาสนายิว คริสต์ อิสลาม) พหุเทวนิยม (ศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์)และ อเทวนิยม(ศาสนาพุทธ) ฯลฯ
- 3. ความแตกต่างกันในเรื่องการเมือง** เช่น การนิยมประชาธิปไตยหรือนิยมเผด็จการ หรือนิยมเผด็จการ หรือ ลัทธิอำนาจนิยมไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิยมไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิยมฝ่ายซ้าย(คอมมิวนิสต์)หรือฝ่ายขวา(ฟาสซิสต์) ฯลฯ
- 4. ความแตกต่างกันในระบบและความคิดทางเศรษฐกิจ** เช่น เศรษฐกิจแบบการค้าเสรี(เสรีนิยม) เศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เศรษฐกิจแบบผสม ฯลฯ
- 5. ความแตกต่างกันในระบบการศึกษา** เช่น การศึกษามวลชนที่มุ่งให้การศึกษาแก่ชนทุกชั้น การศึกษาแบบเปิดกว้างเรียกว่า

ความเหมือนกันของวัฒนธรรมหรือสภาวะแห่งการเป็นวัฒนธรรมสากล

*** วัฒนธรรมสากลเป็นวัฒนธรรมที่ทุกสังคมจะต้องมีเหมือนกัน ได้แก่

1 **ทุกสังคมมีภาษาพูด** ส่วนภาษาเขียนนั้นไม่ได้มีปรากฏในทุกสังคม

2 **ทุกสังคมมีระบบการสมรส** ระบบครอบครัว ระบบเครือญาติ ในทุกสังคมมีความผูกพันของชายหญิง ในรูปแบบของการเป็นสามีภรรยา และการมีบุตรเป็นผู้สืบสกุล

3 **ทุกสังคมมีการแบ่งมนุษย์ตามอายุและเพศ** กล่าวคือ การแบ่งตามอายุ : โดยถือว่าเด็กมีหน้าที่อย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่ก็มีหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง

การแบ่งตามเพศ : แบ่งออกเป็น

****เอกเพศวัฒนธรรมหรือเอกมาตรฐาน** คือ มาตรฐานอย่างเดียวกันทั้งชายและหญิง โดยไม่ให้ความแตกต่างในมาตรฐานหรือปทัสถานแห่งความประพฤติของเพศชายและเพศหญิง เช่น การยอมรับว่าผู้หญิงนุ่งกางเกงไปงานสังคมได้ การที่ผู้หญิงมีอาชีพเดียวกับผู้ชายได้ ฯลฯ

**** ทวิเพศวัฒนธรรมหรือทวิมาตรฐาน** คือ การยกมาตรฐาน หรือ พฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างชายและหญิง ได้แก่ การที่ผู้ชายต้องมีพฤติกรรมตามเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากผู้หญิง

4 ทุกสังคมมีการปกครองหรือมีรัฐบาล แม้รูปการปกครองจะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละสังคม แต่ระบบการปกครองหรือระบบการควบคุมการบริหารงานต้องมีในทุกสังคม

5 ทุกสังคมมีศาสนา หรือ มีความเชื่อที่คล้ายศาสนา ซึ่งศาสนาในที่นี้ใช้ในความหมายทาง สังคมศาสตร์ คือ เป็นเรื่องของความเชื่อหรือศรัทธาเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติ

6 ทุกสังคมมีระบบความรู้ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทำไร่ไถนา ความประพฤตินของบุคคลอื่น การบริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และความรู้ที่เป็นวิทยาการทั้งหลาย ฯลฯ

7 ทุกสังคมมีระบบเศรษฐกิจ ในทุกสังคมย่อมมีความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต คือการผลิต การบริโภค และการจำแนกแจกจ่ายสินค้า

8 ทุกสังคมมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการนันทนาการ เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องมีการผ่อนคลายอารมณ์ในยามว่าง เช่น การละเล่นหรือการพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ

9 ทุกสังคมมีศิลปะ ในทุกสังคมย่อมมีการแสดงออกทางศิลปะ แม้จะมีรูปลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ประติมากรรม การแกะสลัก การวาดภาพ การดนตรี ฯลฯ

สาเหตุแห่งการมีวัฒนธรรมมนุษย์

**** สาเหตุที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นในเรื่องวัฒนธรรมมีปัจจัยดังนี้**

**** 1. มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้** เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า "เวไนยสัตว์" คือ การสอนได้ การอบรมได้ หรือเรียนรู้ได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงสังคม (Social Learning)

- **สัตว์โลกบางประเภทแม้จะสอนได้บ้าง** แต่ก็มีความสามารถเรียนรู้ได้ในระดับต่ำกว่ามนุษย์มาก เช่น จากการทดลองของ Kellogg and Kellogg, 1933 โดยการนำเสนออาหารกมมนุษย์และลูกลิงชิมแปนซีมาเลี้ยงด้วยกันให้มีสิ่งแวดล้อมเหมือนกันมากที่สุด แม้พฤติกรรมหลายอย่างจะคล้ายกัน แต่เมื่อต่างโตขึ้น ปรากฏว่าเด็กสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าลูกลิงมาก จึงเป็นที่พิศุจน์และสนับสนุนแนวคิดในเรื่องความสามารถของการเรียนรู้

- *** แม้สัตว์บางชนิดจะมีชีวิตสังคมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยพอสมควร** เช่นนกบางจำพวกยึดคู่ครองเดี่ยวตลอดกาล มดและผึ้งมีระบบชีวิตที่สลับซับซ้อน การทำรังของนกกระจาบ หรือรังผึ้งและจอมปลวก ฯลฯ แต่เป็นเพียงการเรียนรู้จากสัญชาตญาณเท่านั้น ซึ่งต่างจากการเรียนรู้เชิงสังคมของมนุษย์ เช่น การรู้จักสร้างที่อยู่ที่แตกต่างกันมากของคนในแต่ละสังคม ขณะที่จอมปลวกจะมีลักษณะคล้ายกันทุกแห่ง เป็นต้น

อนุวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. อนุวัฒนธรรมท้องถิ่น (มองในแง่ภูมิศาสตร์) ได้แก่ การมีขนบธรรมเนียมประเพณีภาษา สำเนียงพูด การแต่งกาย ลักษณะเคหสถาน การประกอบอาชีพ และอุปนิสัยใจคอ ฯลฯ ที่แตกต่างกันไปบ้างตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ทุกแห่งในโลก เช่น คนเหนือกินแกงฮังเล คนอีสานกินข้าวเหนียว คนใต้กินข้าวย่า เป็นต้น

2. วัฒนธรรมทางอาชีพ (ซึ่งเป็นส่วนย่อยของสังคม) ได้แก่ การมีแบบหรือวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของผู้ประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ เช่น ในอินเดียมีความแตกต่างกันอย่างมากของอนุวัฒนธรรมทางอาชีพ จนก่อให้เกิดระบบวรรณะ (Varna) ขึ้นมา เป็นต้น

3. วัฒนธรรมทางเชื้อชาติและศาสนา (ซึ่งเป็นสังคมย่อยของสังคม) ได้แก่ อนุวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในระหว่างกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติและศาสนาต่างกันในสังคมหนึ่ง โดยข้อแตกต่างจะเห็นได้ชัดในเรื่อง ของเครื่องแต่งกาย ภาษา ธรรมเนียม ศาสนา ทักษะคติ และความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

ปฏิวัฒนธรรม (Counterculture) หมายถึง ลักษณะซึ่งไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมของกลุ่มชนบางกลุ่ม (วัฒนธรรมย่อย) ที่ต่อต้านวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของสังคม เช่น การอยู่ร่วมกันของหนุ่มสาวโดยมิได้สมรส กลุ่มเด็กวัยรุ่นสร้างวัฒนธรรมในระบบความสัมพันธ์ในกลุ่มคน และพวกเขาเชื่อว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง เป็นต้น

บริเวณวัฒนธรรม (Culture Areas) หมายถึง ส่วนหนึ่งของมนุษยชาติซึ่งมีวัฒนธรรม คล้ายคลึงกัน โดยความคล้ายคลึงนั้นทำให้มีการยอมรับหรือปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่ๆ ในอัตราส่วนเดียวกัน

นักวิชาการบางท่านได้แบ่งบริเวณวัฒนธรรมออกเป็น2ซีกโลก คือ

- ❑ **1.บริเวณวัฒนธรรมตะวันตก** (Euro-American Culture Area) ได้แก่ วัฒนธรรมของชาวยุโรปและอเมริกัน
- ❑ **2.บริเวณวัฒนธรรมตะวันออก** (Oriental Culture Area) ได้แก่ วัฒนธรรมของชาวไทย อินเดีย จีน และ ประเทศอื่นๆ ในเอเชีย

โครงสร้างของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมในความหมายที่กว้างที่สุดประกอบด้วยหน่วยต่างๆ 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1.หน่วยเล็กที่สุด (Culture Trait) คือ พฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้หรือผลิตทางวัตถุ ซึ่งย่อยที่สุดจนเชื่อว่าแยกให้เล็กลงกว่านั้น โดยมีลักษณะแบบเดิมไม่ได้ แบ่งออกเป็น

*หน่วยเล็กที่สุดในวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น ดินสอ ปากกา ยางลบ สมุด นาฬิกา ตะปู ไขควง เข็มหมุด ส้อม ไม้ ผ้าเช็ดหน้า ฯลฯ

*หน่วยเล็กที่สุดในวัฒนธรรมทางอวัตถุ เช่น การจับมือ การเคารพธงชาติ ฯลฯ

2.หน่วยที่สลับซับซ้อน(Culture Complex) คือ การรวมกลุ่มหรือการรวมเป็นชุดของหน่วยย่อยที่สุดที่เกี่ยวข้องกัน ตัวอย่างเช่น การเต็นรำ ซึ่งต้องมีจิงหะ มีคนตรี และมีท่าเต้นต่างๆกัน รวมทั้งมีความหมายเชิงนั้นทนการด้วย เป็นต้น

*หน่วยที่สลับซับซ้อนจะอยู่กึ่งกลางระหว่างหน่วยเล็กที่สุดกับสภาพแห่งการเป็นสถาบันเพราะสถาบันประกอบด้วยหน่วยที่สลับซับซ้อนหลายๆหน่วย

ความเฉื่อยหรือความล่าทางวัฒนธรรม(Culture Lag)

**

วิลเลียม อ็อกเบิร์น (William Ogburn) นักวิชาการชาวอเมริกัน เป็นผู้บัญญัติศัพท์ความล่า หรือ ความเฉื่อยทางวัฒนธรรมและให้คำนิยามไว้ว่า ความเฉื่อยหรือความล่าทางวัฒนธรรมได้แก่ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่จนเกินเลยเวลาที่เป็นประโยชน์ได้ โดยล่าหลังหรือตามไม่ทันวัฒนธรรมส่วนอื่นๆซึ่งแต่ก่อนนี้เคยเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ดังนั้น ความเฉื่อยทางวัฒนธรรมจึงหมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วนต่างๆของวัฒนธรรมเป็นไปโดยไม่เท่ากัน

ความเฉื่อยทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น2ลักษณะ ดังนี้

1.อัตราการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุด้วยกัน เช่น รถยนต์ (วัตถุ)มีเพิ่มมากขึ้นในอัตราที่สูงกว่าเนื้อที่ถนน(วัตถุ) เป็นต้น

2.อัตราการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุกับอวัตถุ เช่น สภาพการณ์ ที่เทคโนโลยี (วัตถุ)เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเกินไปจนกระทั่งประเพณีปฏิบัติ (อวัตถุ)ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ทัน กรรโงงในธุรกิจไอที(วัตถุ) เพราะยังไม่มีกฎหมาย(อวัตถุ)มาใช้บังคับ เป็นต้น

บทที่**4**

กลุ่มสังคม

กลุ่มสังคม หมายถึง แบบชนิดของการที่คนจำนวนหนึ่งมาอยู่รวมกันอย่างมีระเบียบ มีจุดมุ่งหมายบางอย่างร่วมกัน ตลอดจนมีการสร้างรูปแบบของพฤติกรรมร่วมกันด้วย ซึ่งนักสังคมวิทยามีความเห็นว่าการศึกษากลุ่มคน ก็คือ การศึกษาองค์การทางสังคม

(Social Organization)

Turner และ Killian ศึกษากลุ่มในรูปแบบของ “องค์การทางสังคม” ซึ่งลักษณะของกลุ่มสังคมในความหมายขององค์การทางสังคม ก็คือ มีการจัดระเบียบ มีโครงสร้าง มีรูปแบบของพฤติกรรม และมี การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระเบียบ แต่บางครั้งพฤติกรรมของคนเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้คาดไว้ล่วงหน้า ทำให้โครงสร้างของกลุ่มขาดระเบียบได้ ซึ่งกลุ่มที่ขาดระเบียบและเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้คาดล่วงหน้าเรียกว่า “ฝูงชน”

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของ “กลุ่ม” ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

- ❑ **1.กลุ่ม หมายถึง** คนจำนวนหนึ่งมาอยู่รวมกันหรือกำลังรอคอยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในความหมายนี้ กลุ่มจะมีลักษณะเหมือนกับ “จำนวนรวม”(Aggregation)
- ❑ **2.กลุ่ม หมายถึง** คนจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะบางอย่างเหมือนกัน เช่น
 - ❑ เพศเดียวกัน เป็นนักศึกษาเหมือนกัน เป็นเศรษฐกิจเหมือนกัน ฯลฯ ในความหมายนี้กลุ่มจะมีลักษณะเหมือนกับ “จำแนกพวก”(Category)
 - ❑ **3.ความหมายที่นิยมใช้ คือ** “กลุ่มสังคม”หมายถึง กลุ่มคนจำนวนหนึ่งซึ่งมีความรู้สึกสำนึกเป็นพวกเดียวกัน และ มีการกระทำโต้ตอบซึ่งกันและกัน
- ❑ **สรุป “กลุ่มสังคม”หมายถึง** กลุ่มคนที่มิใช่มีเพียงความใกล้ชิดกันทางร่างกายเท่านั้น แต่จะต้องมีการกระทำโต้ตอบซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันตามสถานภาพและบทบาท มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความเชื่อในด้านคุณค่าร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งกลุ่มสังคมได้แก่ครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ กลุ่มเชื้อชาติ และกลุ่มประชาชนของประเทศ เป็นต้น
- ❑ คนจำนวนหนึ่งที่รอรถเมล์ไม่ใช่กลุ่มคน แต่จะกลายเป็นกลุ่มคนได้ก็ต่อเมื่อคนเหล่านั้นเริ่มพูดคุยกันหรือมีการกระทำอื่นๆที่โต้ตอบซึ่งกันและกัน หรือการที่คนจำนวนหนึ่งเดินไปมาบนถนนเป็นจำนวนรวม แต่จะกลายเป็นกลุ่มคนได้ก็ต่อเมื่อ ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้า เช่น อุบัติเหตุ มีการตะโกนโฆษณาขายสินค้า ฯลฯ ซึ่งจะดึงดูดความสนใจให้คนเดินถนนเข้ารวมล้อมส่งผลให้ คนเหล่านี้กลายเป็นกลุ่มประเภท “ผู้ดู ผู้ฟัง”(Audience)

ชนิดของกลุ่มสังคม

กลุ่มสังคมแบ่งออกเป็น3ชนิด ดังนี้

1.กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) ซึ่งมีผู้ที่บัญญัติศัพท์นี้ ก็คือ ชาร์ล คูลีย์ (Cooley) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน

ลักษณะสำคัญของกลุ่มแบบปฐมภูมิ คือ

- 1.1) เป็นกลุ่มคนที่มีขนาดเล็กไม่เกิน 20-30 คนแต่บางครั้งหมู่บ้านชาวนาที่มีขนาด 200-300 ก็อาจเป็นกลุ่มปฐมภูมิได้ เพราะพวกเขามีความใกล้ชิดสนิทสนมและอยู่ด้วยกันมาตลอดชีวิต
- 1.2) มีการติดต่อทางสังคมกันอย่างใกล้ชิดและเป็นไปโดยตรง
- 1.3) มีความสัมพันธ์ที่สนิทสนม คู่กันเคย และเป็นส่วนตัว
- 1.4) มีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเป็นระยะเวลานานอันยาวนาน
- 1.5) กระทำกิจกรรมต่างๆโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 1.6) การตัดสินใจของกลุ่มใช้ความรู้สึกและอารมณ์มากกว่าเหตุผล

ความสำคัญของกลุ่มปฐมภูมิ มีดังนี้

1. เป็นกลุ่มแรกที่มนุษย์เป็นสมาชิก คือครอบครัว

2. เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่อบรมขัดเกลาทางสังคม(Socialization : การสังคมประภคต)และพัฒนาบุคลิกภาพของคน เช่น ครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนเล่น ฯลฯ

3. เป็นกลุ่มที่สำคัญส่งเสริมหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ เช่น ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนที่อยู่ห่างไกล ดังนั้นการเข้าถึงกลุ่มปฐมภูมิจึงสำคัญมาก ฯลฯ

4. เป็นประโยชน์ในด้านการสร้างฝืนกำลังใจ เช่น ในสงครามโลกครั้งที่2มีผู้วิจัยพบว่ากลุ่มแบบปฐมภูมิในกองทหารช่วยกระตุ้นให้ทหารมีขวัญกำลังใจในการต่อสู้มากขึ้น ฯลฯ

***กลุ่มปฐมภูมิ** โดยเฉพาะครอบครัว จะมีความสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจแก่บุคคลได้มากที่สุด เพราะความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิทำให้เกิดการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ ความมั่นคง และมีสุขภาพจิตดี

***กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ** จะมีความแตกต่างกันในเรื่องความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มมากที่สุด เพราะความสัมพันธ์ในสมาชิกจะมีลักษณะ Primary Relationship ซึ่งประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ **มีความสัมพันธ์กันในทุกด้าน การติดต่อกันเป็นไปอย่างลึกซึ้ง และสร้างความพึงพอใจแก่บุคคล**

2.กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ มีการติดต่อทางสังคมที่ห่างเหินและระยะสั้น การติดต่อสัมพันธ์เป็นตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดหรือตามหน้าที่ ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขาดความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นส่วนตัว การติดต่อมุ่งให้ได้ประโยชน์มากกว่าความรู้สึกร่วมกัน

ความคิดเห็นของกลุ่ม มุ่งที่เหตุผลและประสิทธิภาพ การตัดสินใจใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

กลุ่มหุติยภูมิ แบ่งออกเป็น3รูปแบบ ดังนี้

- 1. กลุ่มสมาคมหรือองค์การ(Association)**เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เช่นสมาคมพ่อค้าไทย องค์การทหารผ่านศึกฯลฯ โดยจัดรูปแบบของกลุ่มจะเป็นทางการ(**Formal Organization**) ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ การแบ่งงานกันทำ มีการมอบหมายอำนาจ มีสายการติดต่อกันและมีการประสานงาน
- 2. กลุ่มชาติพันธุ์(Ethnic Groups)**เป็นกลุ่มคนที่สมาชิกมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีประเพณีและวัฒนธรรมเหมือนกัน เช่น ชลกลุ่มน้อยต่างๆ
- 3. กลุ่มชนชั้น(Social Class)** หมายถึง กลุ่มคนที่มีสมาชิกมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม ฯลฯ

3. **กลุ่มอ้างอิง (Reference Group)** หมายถึง กลุ่มคนที่มีแบบแผนของพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นอะไรหรือใครก็ได้ที่เป็นแบบอย่างหรือแนวทางที่คนยึดถือเป็นหลักในการตัดสินใจ หรือเป็นแนวทางในการแสดง ออกของพฤติกรรม เช่น การแต่งกายของดาราวัยรุ่น ภาพยนตร์บางเรื่อง ลัทธิความเชื่อ คำสอน สุภาพชน คติพจน์ วีรบุรุษ สิ่งของ หรือ แม้กระทั่งบุคคลที่เก่งกล้าแต่มีพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานของสังคม เช่น หัวหน้าโจร หัวหน้าแก๊งวัยรุ่น ฯลฯ

* ในสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มว่ากลุ่มแบบทุติยภูมิจะมีมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถทำลายกลุ่มปฐมภูมิลงได้ ซึ่งจากข้อเท็จจริงในสังคมพบว่า กลุ่มแบบปฐมภูมิยังมีความสำคัญอยู่เพราะมนุษย์ยังคงต้องการความใกล้ชิดสนิทสนมและความเข้าอกเข้าใจกัน

เปรียบเทียบกลุ่มปฐมภูมิ-ทุติยภูมิ

กลุ่มปฐมภูมิ	กลุ่มทุติยภูมิ
<p>ลักษณะโครงสร้าง:มีความใกล้ชิดทางร่างกาย มีจำนวนน้อย มีความสัมพันธ์ ยืดยาว ยึดบรรทัดฐานและคุณค่าอันเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน</p>	<p>ไม่จำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดกัน มีสมาชิกจำนวนมาก ติดต่อกันในระยะเวลาสั้น ยึดบรรทัดฐานและคุณค่าร่วมกัน บางส่วน ยึดเป้าหมายในขอบเขตที่จำกัด</p>
<p>กระบวนการ:สัมพันธ์กันในทุกด้าน เป็นไปโดยธรรมชาติการควบคุมทางสังคมเป็นแบบไม่เป็นทางการ พฤติกรรมเปิดเผยแสดงความรู้สึก อารมณ์</p>	<p>สัมพันธ์กันเฉพาะส่วน ติดต่อกันอย่างเป็นทางการ การควบคุมทางสังคมเป็นแบบทางการ พฤติกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เน้นหน้าที่และผลประโยชน์เป็นหลัก(เน้นการหน้าที่)</p>

<p>ตัวอย่างความสัมพันธ์ :พ่อแม่-ลูก สามี-ภรรยา เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงานที่ ใกล้ชิด</p>	<p>ครู-นักเรียน หัวหน้า-ลูกน้อง ผู้อยู่ เหนือกว่า-ผู้อยู่ใต้ปกครอง</p>
<p>***ตัวอย่างของกลุ่ม:ครอบครัว เพื่อน เล่น กลุ่มผู้ร่วมงาน แก๊ง(Gang) เด็กวัยรุ่น หมู่บ้านชาวนา ชุมชนในสมัย ศักดินา</p>	<p>*โรงเรียน มหาวิทยาลัย กองทัพ บริษัท สมาคมนักเรียนเก่า สังคมสมัยใหม่ โดยทั่วไป</p>

กลุ่มเรา(In-group)และกลุ่มเขา(Out-group)

***กลุ่มเรา** คือ กลุ่มที่เรามีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกับเรา เช่น ครอบครัวเรา

เพื่อนบ้านเรา เพื่อนจังหวัดเดียวกับเรา เพื่อนภาคเดียวกับเรา เพื่อนอาชีพเดียวกับเรา เชื้อชาติเดียวกับเรา ฯลฯ ส่วน **กลุ่มเขา** คือ กลุ่มที่ไม่ใช่พวกเรา

กลุ่มแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิจะเป็นกลุ่มเราได้ทั้งสิ้น เพราะเราสังกัดอยู่หลายๆกลุ่มทั้งแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยในสังคมจะมีกลุ่มอยู่มากมาย ซึ่งเป็นทั้งกลุ่มเราและกลุ่มเขา

เปรียบเทียบลักษณะสำคัญของกลุ่มเรา-กลุ่มเขา

กลุ่มเรา	กลุ่มเขา
<p>1. มีความรู้สึกผูกพันยึดเหนี่ยวระหว่างสมาชิก</p> <p>2. มีความซื่อสัตย์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน</p> <p>3. มีความรู้สึกเป็นมิตร</p>	<p>1. มีความรู้สึกห่างเหิน หลีกเลียง</p> <p>2. มีความรู้สึกมุงร้าย ไม่ร่วมมือ</p> <p>3. มีความรู้สึกเป็นศัตรู</p>

*ระยะห่างทางสังคม(Social Distance)

***ระยะห่างทางสังคม:เป็นการวัดระดับของความใกล้ชิดสนิทสนม หรือ

การยอมรับ หรืออคติที่เรามีความรู้สึกต่อคนกลุ่มอื่น ซึ่งระยะห่างทางสังคมนำมาใช้วัดความเป็นกลุ่มเรา-กลุ่มเขาได้เป็นอย่างดี โดยผู้ที่บัญญัติศัพท์ทางจิตวิทยาสังคมคำนี้คือ บอการ์ดัส (Bogardus)

ระยะห่างทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

*1.ระดับแนวราบ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เพื่อนญาติพี่น้อง ฯลฯ

*2.ระดับแนวตั้ง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก

นายจ้างกับลูกจ้าง ฯลฯ

Gemeinschaft และ Gesellschaft

*เฟอร์ดินันด์ ทอนนีส์ (Ferdinand Tonnies) นักสังคมวิทยา

ชาวเยอรมัน เป็นผู้บัญญัติศัพท์คำ2คำนี้ โดยให้ความหมายไว้อย่างหยาบๆว่า

Gemeinschaft (เกไมน์ชาฟ)คือชุมชน (community)

และ Gesellschaft (เกเชลล์ชาฟ)คือ สังคม (Society)

เปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ที่สำคัญของทั้ง2กลุ่ม

Gemeinschaft	Gesellschaft
1.ใกล้ชิดตัวต่อตัว(Personal)	1.ห่างเหินไม่สนิทสนม
2.การติดต่อเป็นแบบไม่เป็นทางการ	2.การติดต่อเป็นแบบทางการ(Formal)
3.ยึดมั่นในประเพณี	3.ขึ้นอยู่กับ การต่อรองผลประโยชน์
4.การตัดสินใจใช้ความรู้สึกและอารมณ์	4.ใช้เหตุผลเป็นหลัก
5.สัมพันธ์สนิทสนมในทุกเรื่อง	5.สัมพันธ์เฉพาะเรื่อง เฉพาะหน้าที่

****Gemeinschaft** จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับกลุ่มแบบปฐมภูมิมาก เช่น

หมู่บ้านชาวนาในสังคมชนบท หรือ ชุมชนในสมัยศักดินา ฯลฯ ส่วน **Gesellschaft**

จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับกลุ่มแบบทุนนิยมมาก เช่น สังคมสมัยใหม่โดยทั่วไป ฯลฯ

****การศึกษาเรื่องกลุ่มคน ก็คือ** การศึกษาสังคมทั้งสังคมนั่นเอง เพราะศึกษาตั้งแต่ขนาดเล็ก(ครอบครัว)จนถึงขนาดใหญ่(ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ)ซึ่งการศึกษาจะศึกษาทั้งกลุ่มที่เป็นระเบียบและกลุ่มที่ขาดระเบียบ อันได้แก่ กลุ่มพฤติกรรมรวมต่างๆเช่น ผุ้จน มวลชน สาธารณชน ขบวนการทางสังคม ฯลฯ

บทที่ 5

ครอบครัว

ความสัมพันธ์อันแบบแน่นใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์แบบกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) หรือ กลุ่มวงใน (In Group) คือ เริ่มจากบุคคลที่ใกล้ชิดภายในครอบครัวก่อนแล้วจึงขยายเป็นวงกว้างออกไปสู่กลุ่มอื่นๆตามความสนิทสนมและความห่างเหินกัน

1. ลักษณะความเป็นสถาบันของครอบครัวในทางสังคมวิทยามี 3 ประการ

- 1.1 ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง ที่มีรูปแบบเป็นกระสวนทางพฤติกรรม
- 1.2 ครอบครัวเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดของสังคม ซึ่งเป็นสถาบันที่มีมาพร้อมกับมนุษย์
- 1.3 ครอบครัวจัดเป็นสถาบันสากล เนื่องจากมีปรากฏในทุกสังคม

2. แนวการศึกษาครอบครัว

แนวการศึกษาครอบครัว แบ่งออกเป็น 2 แนว ดังนี้

แนวสังคมศาสตร์ เป็นหลักวิชาที่ต้องศึกษาเน้นหนักถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคม คือ การอยู่รวมกันของคนโดยวิวัฒนาการการแสดงออกทางพฤติกรรม

ตลอดจนการมีความรู้สึกต่อบุคคล

1 ด้านมานุษยวิทยา:เป็นการศึกษาครอบครัวโดยเริ่มจากการที่หญิงหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นอยู่ร่วมกับชายหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น และมีบุตรด้วยกัน

2 ด้านสังคมวิทยา:ถือว่าครอบครัวเป็นเรื่องของการสร้างหมู่คณะในกลุ่มย่อย เพื่อการอยู่รอดในการดำเนินชีวิต อันเป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันในรูปของการอยู่เฉพาะกลุ่มเฉพาะพวกของตนเองของแต่ละสังคมซึ่งเป็นประดิษฐกรรมทางสังคมประการหนึ่ง ถือเป็น การสร้างกลุ่มพิเศษซึ่งมีพ่อแม่ลูก

3 ด้านจิตวิทยา:ถือว่าครอบครัวนั้นเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของตนมากที่สุดโดยสมาชิกของตนมากที่สุดโดยสมาชิกแต่ละคนต่างมีความสัมพันธ์ทางใจกันมาก

แนวสุขภาพสตรี เป็นแนวเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นมักมุ่งที่ตนเองเป็นหลัก ดังนี้

เพศศึกษา (**Sex Education**) เป็นการศึกษาที่เน้นให้บุคคลรู้จักตัวเองมากที่สุดโดย
ศึกษาในด้าน

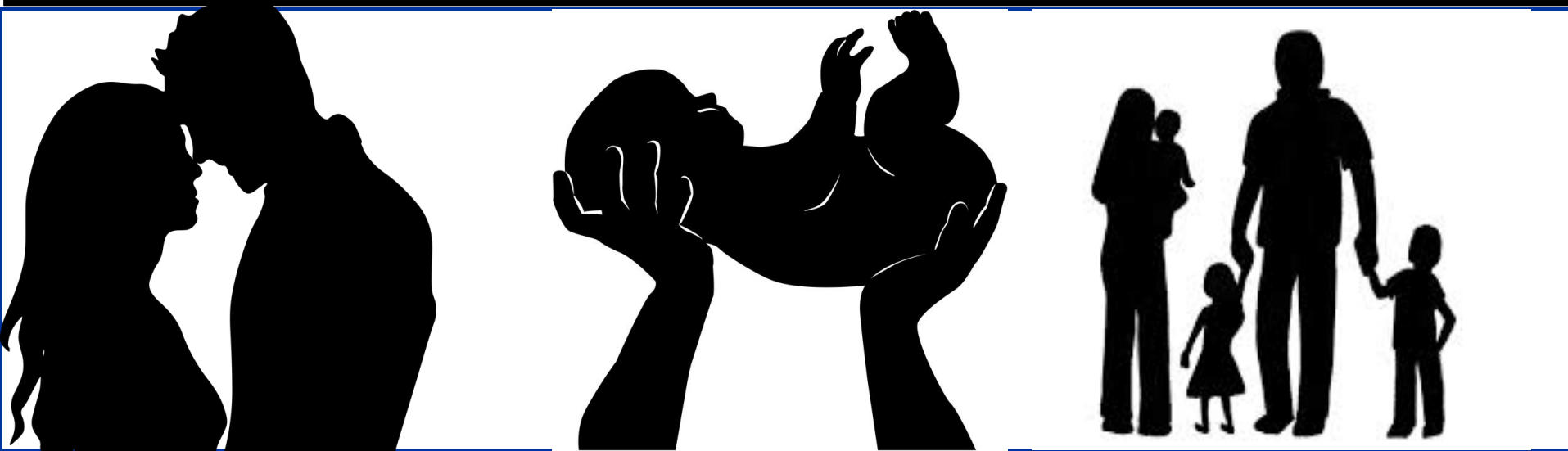
- กายวิภาค : เปลี่ยนแปลงทางร่างกายตามเพศและวัย
- จิตวิทยา : ศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ตามเพศและวัย
- สังคมวิทยา : ศึกษาถึงความแตกต่างด้านโครงสร้างระหว่างเพศชายและหญิง
- สรีรวิทยา : ศึกษาถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม

เพศสัมพันธ์ (**Sex Relation**) เป็นการศึกษาถึงการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นที่ต่างเพศกัน
ฉันสามีภรรยาจะพึงปฏิบัติต่อกันอย่างไรในด้านเพศสัมพันธ์

ลักษณะและการเกิดครอบครัว

ไว้ 5 ประการ คือ มีความสัมพันธ์ด้านคู่ครอง มีรูปแบบการแต่งงานอันเป็นที่ยอมรับกันในสังคมนั้นๆ มีระบบการขนานนามเมื่อบ่งบอกถึงสถานะของสมาชิกในครอบครัว มีการจัดการทางเศรษฐกิจบางประเภทที่สมาชิกของครอบครัวมีส่วนร่วมในกลุ่มนั้นๆ และมีการอยู่ร่วมกันในลักษณะร่วมวิถีชีวิตหรือร่วมครอบครัวเดียวกัน

ดร.ประสาท หลักศิลา ได้อธิบายเหตุผลของการก่อสภาพของครอบครัวไว้ 3 ประการ คือมนุษย์มีการสืบพันธุ์ได้ตลอดเวลา(ไม่เป็นฤดูกาลอย่างสัตว์)เพศชายมีร่างกายแข็งแรงกว่าเพศหญิงและรู้จักใช้กำลังไปในทางที่ถูกที่ควร โดยเฉพาะการพิทักษ์ปกป้องเพศหญิง และการต้องการความสุขด้วยการสนิทสนมกันต่อไป

การมาอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยาของมนุษย์มีวิวัฒนาการเป็น4ระยะ ดังนี้

ระยะที่1 เป็นระยะเสน่หาก่อนแต่งงาน เป็นระยะที่เรียกว่า **Romantic Love** ซึ่งเป็นความรักที่มีความเสน่หาทั้งกายและใจอย่างรุนแรง ห่างกันไม่ได้

ระยะที่2 เป็นระยะข่าวใหม่ปลามัน เป็นระยะที่เรียกว่า **Honey Moon** ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของครอบครัว จนกระทั่งถึงตอนเริ่มจะคลอดบุตรคนแรก

ระยะที่3 เป็นระยะมีบุตรสืบสกุล เป็นระยะที่ต่างฝ่ายต่างหันเหความสนใจและความชื่นชมมาสู่บุตรของตน

ระยะที่4 เป็นระยะที่ลูกพ้นอกพ่อแม่ เป็นระยะที่พ่อแม่หันความสนใจมาหากันทำให้เกิดความรักความเข้าใจและห่วงใยซึ่งกันและกัน

ความจำเป็นที่ต้องมีครอบครัว

* ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องมีครอบครัว อาจพิจารณาตามแนวต่างๆได้ดังนี้

1. ในแง่ชีววิทยา : เนื่องจากครอบครัวเป็นเรื่องของมนุษย์ที่ต่างมีการผสมและผสมพันธุ์กันตามพฤติกรรมของตนเอง มีการเจริญเติบโตเข้าโครงกระดูกตั้งฉากกับพื้นดิน

2. ด้านวิวัฒนาการ : เนื่องจากมนุษย์ขาดสัญชาตญาณ ดังนั้นพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ถึงเกิดขึ้นได้เพราะการเรียนรู้ ซึ่งฝึกกับสัตว์อื่นที่สามารถช่วยตัวเองได้ขณะเป็นทารกโดยอาศัยสัญชาตญาณในการดำรงชีวิต

3. การดำรงพันธุ์ : เนื่องจากมนุษย์ต้องการจะสืบพันธุ์ของตนให้ลูกหลานไว้ดำรงวงศ์สกุลของตน เพื่อให้ครอบครัวของตนดำรงสืบต่อไปได้ ลักษณะสำคัญของครอบครัวจึงเน้นการสืบสายสกุล

4. การสนองความต้องการทางเพศ : อันเกิดจากแรงขับทางเพศ (**Sex Drive**) ของแต่ละคนตามความเจริญวัยของบุคคล

5. การปรับตัว : มนุษย์รู้จักปรับตัวเข้าหาธรรมชาติได้รู้จักช่วยเหลือตัวเองและเอาตัวรอดเพื่อจะอยู่กับธรรมชาตินั้นๆได้

6. มีมันสมองที่สลับซับซ้อนมาก : เนื่องจากสัดส่วนของสมองมนุษย์อยู่ในภาวะสมดุลจึงทำให้มนุษย์มีสมองดีเลิศ สามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดสื่อความหมายได้ดีกว่าสัตว์อื่น

การจัดประเภทครอบครัว

จัดตามลักษณะและหน้าที่ : โดยคำหนึ่งการแสดงออกของครอบครัวมี **2** ประเภท คือ

ครอบครัวปฐมนิเทศ (Family of Orientation) เป็นครอบครัวอาศัยเกิด

(ถือกำเนิด)หรือครอบครัวของบิดามารดาของเรานั่นเอง

ครอบครัวสร้างสมาชิกใหม่ (Family of Procreation) เป็นครอบครัวที่เกิดจากตัวเราเอง

โดยการสมรสและการมีบุตรสืบสกุล

จัดตามขนาดและรูปแบบ โดยคำหนึ่งความเล็กใหญ่ของครอบครัวมี **3** ประเภท คือ

ครอบครัวหน่วยกลาง หรือครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) เป็นครอบครัวเล็กโดยมี

ลักษณะดังนี้

เป็นครอบครัวที่มีคู่สมรสคนเดียว (เอกคู่ครอง)จัดเป็นครอบครัวพื้นฐานหรือครอบครัวเนื้อแท้

ประกอบด้วยสมาชิกเพียง **2** ช่วงวัยเป็นสำคัญ คือ พ่อแม่ลูก

เป็นระบบครอบครัวสากล ซึ่งมีปรากฏอยู่ทั่วไป และเป็นปัจจุบันครอบครัวไทยส่วนใหญ่ก็เป็น

รูปแบบครัวครัวเดี่ยว เป็นครอบครัวเล็ก

ครอบครัวหน่วยกลาง หรือครอบครัวเดี่ยว มีลักษณะ ดังนี้

เป็นครอบครัวที่มีคู่สมรสคนเดียว (เอกคู่ครอง) จัดเป็นครอบครัวพื้นฐานหรือ

ครอบครัวเนื้อแท้

- ประกอบด้วยสมาชิกเพียง 2 ช่วงวัยเป็นสำคัญ คือ พ่อแม่ ลูก
- เป็นระบบครอบครัวสากล ซึ่งมีปรากฏอยู่ทั่วไป และเป็นปัจจุบันครอบครัวไทยส่วนใหญ่ก็เป็นรูปแบบครัวครัวเดี่ยว

ครอบครัวขยาย (Extended Family) มีลักษณะสำคัญดังนี้

เป็นครอบครัวร่วม ซึ่งประกอบด้วยครอบครัวหน่วยกลางตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไปอยู่ร่วมกัน

หรือ เป็นครอบครัวที่มีสมาชิกหลายช่วงวัย

- อำนาจสิทธิขาดภายในครอบครัวขึ้นอยู่กับระบบอาวุโส
- ส่วนใหญ่มักปรากฏในสังคมเกษตรกรรม(สังคมชนบท)หรือสังคมดั้งเดิม

ครอบครัวประกอบรวมหรือครอบครัวซ้อน

(Composite or Compound Family) เป็นระบบครอบครัวที่ชายหญิงสามารถมี คู่ครองได้มากกว่า 1 คน ซึ่งเราเรียกกันว่าหลายผัวหลายเมีย(พหุคู่ครอง)โดยแยกออกเป็น

- ชายมีภรรยาหลายคน(พหุภรรยา)เช่น ลังคมมุสลิม
- หญิงมีสามีหลายคน(พหุสามี)เช่น ครอบครัวของชาวทิเบต
- ครอบครัวที่เกิดจากการสมรสหมั้น ซึ่งปัจจุบันได้สูญหายไปแล้วยังคงเหลือแต่เพียงหลักฐานเพื่อการศึกษาว่าเคยมีอยู่เท่านั้น
- ครอบครัวภาวะ (ครอบครัวภาวะจำยอม)

หน้าที่ของครอบครัว

ครอบครัวมีความสำคัญต่อสังคมมาก เพราะมีหน้าที่ต่อสังคมในลักษณะต่างๆดังนี้

1. ช่วยให้สร้างสมาชิกใหม่ให้กับครอบครัวซึ่งเป็นหน้าที่ที่สถาบันอื่นทำแทนไม่ได้ นอกจากนี้ยังให้การเลี้ยงดูและให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกด้วย
2. เป็นแหล่งหล่อหลอม โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้สมาชิกของครอบครัวสามารถดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีและอยู่ในสังคมได้
3. ช่วยส่งเสริมและปลูกฝังบุคลิกภาพให้กับสมาชิกในครอบครัว
4. ช่วยทำหน้าที่แทนสถาบันทางสังคมอื่น

การสิ้นสภาพครอบครัว

*ครอบครัวมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคล คือ มีเกิดมีตาย การสิ้นสภาพครอบครัวมี 2 ประการ คือ

1. การสิ้นโดยธรรมชาติ เป็นการสิ้นสภาพครอบครัวในรูปของ “ความตาย”

2. การสิ้นโดยกติกากทางสังคม (การสิ้นตามกฎหมาย) แบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

การหย่า ซึ่งเกิดจากสาเหตุต่างๆ เช่น การสาบสูญของคู่สมรสการไม่ปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาท การขาดความไว้วางใจกัน และความแตกต่างทางวัฒนธรรมฯลฯ

ศาลสั่ง เป็นการสิ้นสภาพครอบครัวที่อาศัยอำนาจของศาลบังคับให้คู่สมรสสิ้นสุด ความเป็นสามีภรรยา กันโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือฟ้องร้องเพื่อใช้อำนาจศาลบังคับ

สถานการณ์สมรสและการเลือกคู่สมรส

**องค์การสหประชาชาติได้มีมติกำหนดสถานการณ์สมรสของมนุษย์ไว้ 6 ประการ คือ

1. โสด	2. สมรส	3. แยกกันอยู่
4. ร้าง	5. หย่า	6. หม้าย

การเลือกคู่ (Selection of Mates)

□ เป็นวิธีการสรรหาผู้ที่จะมาอยู่ร่วมกันเป็นคู่ชีวิตที่จะต้องอยู่ด้วยกันเป็นเวลายาวนาน
ซึ่งตาม

หลักการทั่วไปจะมีเกณฑ์ต่างๆเป็นตัวกำหนดดังนี้

เกณฑ์ต่างๆในการเลือกคู่ มีดังนี้

ตัวผู้เลือก (บุคคลที่เป็นผู้เลือกคู่สมรสให้) ได้แก่

- ❑ บิดามารดาเลือกให้ เรียกว่า “คลุมถุงชน” เป็นวิธีการที่คู่สมรสไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง การต่างๆขึ้นอยู่กับบิดามารดาเป็นผู้ตัดสินใจทั้งสิ้น
- ❑ เลือกโดยเสรี เป็นวิธีการที่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของชายหญิงผู้จะสมรสกันเอง ความสัมพันธ์และรสนิยมของคู่สมรสเอง ซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์ต่างๆ ได้แก่
 - ❑ 1. บุคคลที่สมรสด้วย โดยมีข้อที่ควรพิจารณา 2 ประเภท คือ
 - ❑ คู่สมรสเป็นพวกเดียวกันหรือวงศ์วานเดียวกัน (Endogamy) สนิทสนมกับภายในวงศ์วานเป็นหลัก เช่น เป็นคนบ้านเดียวกัน ฯลฯ
 - ❑ คู่สมรสต่างพวกหรือต่างวงศ์วานกัน (Exogamy)

ความพอใจของกลุ่มสมรส การเลือกคู่ในปัจจุบันขึ้นอยู่กับปัจจัยในข้อนี้เป็นความสำคัญ โดยมีเกณฑ์ที่ควรพิจารณา 2 ประการ คือ

- ❑ **มีรสนิยมตรงกัน (Homogamy)** คือ มีความคล้ายคลึงกันในด้านต่างๆ เช่น อุปนิสัย ทัศนคติ รสนิยม สติปัญญา การศึกษา เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ
- ❑ **มีรสนิยมต่างกัน (Heterogamy)** เช่น คนต่างเชื้อชาติต่างศาสนาพึงพอใจที่จะแต่งงานกัน ฯลฯ

ข้อห้ามการสมรส

- ❑ **ข้อห้ามการสมรส (Incest Taboo)** คือ ห้ามสมรสกับญาติสนิทในครอบครัวหน่วยกลาง(ครอบครัวเดี่ยว) หรือ ห้ามสมรสกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกันทางโลหิตกัน โดยเด็ดขาด ซึ่งมี 2 ลักษณะ ดังนี้
- ❑ **1.ญาติแนวตั้งหรือญาติแนวตั้ง** เป็นญาติที่มีการสืบสายโลหิตกัน โดยตรงเช่น บิดากับบุตรและมารดากับบุตรชาย
- ❑ **2.ญาติแนวราบกับญาติแนวราบ** เป็นญาติหรือเป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน ได้แก่พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมเฉพาะบิดา และพี่น้องร่วมเฉพาะมารดา

บทที่ 6 ศาสนา

ความสำคัญของศาสนา

- ❑ **ศาสนา (Religion)** มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์มาแต่ยุคดึกดำบรรพ์ เพราะเป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะเหนือธรรมชาติ และเพื่อความสบายใจของมนุษย์ ดังนั้นศาสนาจึงเป็นเครื่องปลอบประโลมที่บำรุงจิตใจของมนุษย์ให้เกิดความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว อัจฉริยะ ร่าเริง โดยบทบาทที่เด่นที่สุดที่ศาสนามีต่อสังคมมนุษย์ คือ เป็นกลไกควบคุมสังคม
- ❑ **ความสำคัญของศาสนาในทัศนะของนักสังคมวิทยา** ก็คือ ก่อให้เกิดเอกภาพทางสังคมและอิทธิพลด้านการสร้างกระสวนทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสังคม ซึ่งสมาชิกของสังคมต้องยอมรับมาปฏิบัติตามกันอย่างทั่วถึง โดยยอมรับว่าศาสนาเป็นหลักยึดทางใจเป็นหลักประจำสังคมและเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่

โดยทั่วไปศาสนาจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ

- ❑ ศาสนาเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่ทั่วไปทุกสังคม
- ❑ ศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่มักจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และจารีตประเพณี ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นเครื่องช่วยกำกับพฤติกรรมของคนในสังคมให้มีการแสดงออกในรูปแบบเดียวกัน
- ❑ **ศาสนา** เป็นสถาบันที่มีในทุกสังคม ศาสนาในอดีตมีลักษณะเป็นสภาวะความเชื่อและผูกพันกับธรรมชาติ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการมากขึ้นจึงทำให้ศาสนามีความเป็นสถาบัน โดย
- ❑ เป็นสถาบันที่เก่าแก่ โดยมีรูปแบบและพิธีกรรมอันควรในแต่ละยุคสมัย
- ❑ เป็นสถาบันสากล คือ มีปรากฏในทุกสังคมไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีความเจริญหรือล้าหลังเพียงใด
- ❑ เป็นสถาบันทางสังคม โดยมีรูปแบบอันเป็นกระสวนทางพฤติกรรม

ศาสนาตามสภาพที่ปรากฏมีความเป็นมาดังนี้

- โดยมีวิวัฒนาการ เป็นระบบการเปลี่ยนแปลงของศาสนาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์เรื่อยมาจน ถึงในยุคที่มีศาสนาระบบและแบบแผนความเป็นไป ดังนี้
- ศาสนาธรรมชาติ เป็นระบบความเชื่อที่บริสุทธิ์มากเพราะยังไม่มี การคัดแปลงแก้ไขผูกพันกับธรรมชาติในลักษณะมนุษย์มีความใกล้ชิด เห็นความสำคัญและยอมรับในธรรมชาตินั้น โดยมีสภาวะเหนือธรรมชาติกำกับอยู่ เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ การนับถือวิญญาณ การนับถือเจ้าป่าเจ้าเขา ฯลฯ
- *ศาสนาสถาบันหรือศาสนาหลัก เป็นระบบความเชื่อที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนดของสังคม โดยนำเอาศาสนาธรรมชาติที่ยังไม่มีรูปแบบและระบบที่สมบูรณ์ดีพอมาปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับสังคมและจัดรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ฯลฯ

โดยการยอมรับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

- ❑ **ศาสนาหัพภาค** เป็นระบบศาสนาอันเป็นที่ยอมรับกันของคนส่วนใหญ่หรือทั้งสังคม มักเป็นศาสนาของโลกหรือเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก เช่น ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฯลฯ
- ❑ **ศาสนาจุลภาค** เป็นระบบศาสนาย่อยอันเป็นที่ยอมรับนับถือกันเฉพาะบางกลุ่มบางเหล่าเท่านั้น เช่น การนับถือไสยศาสตร์ เครื่องราง การยอมรับและเคารพนับถือบุพการี ผีบรรพบุรุษ ฯลฯ

ความหมายของศาสนา

ของศาสนาที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีดังนี้

- ❑ ต้องเป็นสิ่งที่เชื่อถือโดยมีความศักดิ์สิทธิ์และต้องเคารพบูชาด้วย
- ❑ ต้องมีคำสอนทางศีลธรรมจรรยาและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ
- ❑ ตามหลักการทั่วไป ศาสนาแปลว่า “คำสอน” ดังนั้นศาสนาจะต้องปรากฏตัวผู้สอน ผู้ตั้งผู้ประกาศที่รู้จักกันแน่นอนและยอมรับว่าเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์
- ❑ ต้องมีคณะบุคคลทำหน้าที่รักษาความศักดิ์สิทธิ์และคำสอนนั้นสืบต่อมา
- ❑ ต้องมีการกวดขันเรื่องความจงรักภักดี(Fidelity)

- คำว่า “**ศาสนา**” ที่แปลมาจาก Religion นั้นหมายถึง การนับถือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงเหตุใดๆทั้งสิ้น อันหมายรวมไปถึงลัทธิถือผีสางเทวดา ลัทธิเคารพดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ฯลฯ ดังนั้นศาสนาจึงเป็นระบบความเชื่อที่ต้องมีสิ่งอยู่นอกเหนือธรรมชาติเป็นตัวยึดเหนี่ยวรองรับไว้ด้วย
- * พระพุทธศาสนานั้น แม้จะอยู่ในเกณฑ์ที่เรียกว่าศาสนา แต่ไม่ได้เป็น Religion ตามความหมายในภาษาต่างประเทศ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้พึ่งตนเอง ความวิเศษทั้งหลายไม่ใช่อยู่ที่ความลึกลับแต่อยู่ที่ตัวมนุษย์ ถ้ามนุษย์โง่เขลาสั่งสมความทุกข์ร้อนและก่อความเดือดร้อนเผาผลาญตัวเองได้ มนุษย์ก็ต่อฉลาดสามารถทำลายความทุกข์หรือสิ่งผูกมัดตัวเราเองได้

ปัจจุบันมีข้อตกลงของกลุ่มผู้วิจัยศาสนาและความเชื่อถือตามโครงการวิจัยพื้นฐานจิตใจขอ
ประชาชนชาวไทย สาขาปรัชญา สภาวิจัยแห่งชาติ ครั้งที่2/2506 กำหนดว่า ศาสนาต้อง
ประกอบด้วยลักษณะทั้งหมดหรือส่วนมาก ดังต่อไปนี้

- ❑ (1)มีศาสดาผู้ก่อตั้ง (2)มีคำสอน (คัมภีร์) เกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา(3) มีหลัก
ความเชื่ออันเป็นเป้าหมาย (4)มีพิธีกรรม(5) มีสถาบันทางศาสนา

ความสำคัญและความจำเป็นของศาสนา

- ❑ ความสำคัญของศาสนาในทางสังคมวิทยา ได้มีผู้แสดงแนวคิดความเห็นไว้หลายนัย ดังนี้
- ❑ ****ฟรอยด์ (Freud)** เห็นว่า ศาสนามีประโยชน์ในด้านปลอบประโลมใจในยามทุกข์ยาก
- ❑ ****มาร์กซ(Marx)** ถือว่า ศาสนาเป็นยาเสพติด เพราะก่อให้เกิดความมั่งงายและเป็นอุปสรรค
ต่อการปฏิวัติทางการเมือง ดังนั้นมาร์กจึงมีแนวคิดเกี่ยวกับศาสนาในด้านลบหรือมองไปใน
แง่ร้าย
- ❑ ***มาลินอฟสกี (Malinowsk)**เห็นว่า ศาสนาและพิธีกรรมมักเกี่ยวพันกับความไม่แน่ใจใน
เรื่องธรรมชาติความเกรงกลัวในสิ่งที่ไม่แน่นอน และสิ่งที่คาดการณ์ไม่ได้ จึงทำให้คนมุ่งไป
ที่ศาสนาหรือพิธีกรรม

ความจำเป็นที่ต้องมีศาสนาก็เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

- ❑ **1. มนุษย์ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง** : โดยบางคนจะใช้ “เทคนิคประกอบ” มาช่วยปลอมใจ เช่น การสวดมนต์ภาวนาหรือการบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้ตนได้รับสิ่งอันพึงประสงค์
- ❑ **2. มนุษย์ไม่เข้าใจสภาพแวดล้อมที่แท้จริง** : ทำให้หวาดกลัวต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติจึงต้องการหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือเพื่อเป็นศูนย์รวมของจิตใจ
- ❑ **3. มนุษย์ต้องการนำศาสนามาควบคุมพฤติกรรมของสังคม** : เพื่อให้สังคมอยู่ด้วยความสงบเรียบร้อย รวมทั้งเพื่อความเป็นเอกภาพของสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม

ความสำคัญของศาสนาที่มีต่อสังคม มีดังนี้

- เป็นเครื่องสั่งสอนให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี
- เป็นบ่อเกิดแห่งธรรมจริยาและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชอบ
- เป็นเครื่องดับทุกข์และนำความสุขมาให้แก่มนุษย์
- เป็นดวงประทีปส่องโลกและเป็นแสงสว่างแก่การดำเนินชีวิต

มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาว่ายอมอยู่ใต้อำนาจหรือยอมรับศาสนาใช้ มี 3 วิธี คือ

- 1. การเคารพบูชา ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์ที่แสดงถึงการยอมรับเอาศาสนามาใช้ในสังคม เช่น การสร้างเทวสถาน การสร้างรูปเคารพเป็นรูปคน เรียกว่า มนุษย์สรีระ (Anthropomorphic) เช่น พระพุทธรูป เทวรูป พระพรหม ฯลฯ

*มนุษย์นินัย (**Anthroposocial**)คือ การที่เชื่อว่าเทพเจ้าหรือผู้มีบทบาทสำคัญทางศาสนามีลักษณะคล้ายมนุษย์ในด้านพฤติกรรมทางสังคม บุคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอ คือ มีอารมณ์คล้ายมนุษย์

- ❑ **2.การเช่นสังเวย** ซึ่งเป็นการจัดเครื่องบัตพลี คือ เครื่องเช่นสรวงสังเวยต่างๆในรูปของการติดสินบน เช่น อาหาร ฯลฯ เพื่อประกอบพิธีกรรมให้เทพเจ้าเกิดความพอใจ
- ❑ **3.การทำทุกกิริยา** ซึ่งเป็นการแสดงให้เทพเจ้าเห็นว่าตนเป็นคนเด็ดเดี่ยว มีความพยายามอย่างแรงกล้า และไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยากลำบากต่างๆถือเป็นการกระทำกิจที่ทำได้โดยยาก
- ❑ *แม็กซ์ เวเบอร์ (**Max Weber**) เป็นนักสังคมวิทยาที่แสดงให้เห็นว่าศาสนามีอิทธิพลต่อความเจริญด้านอุตสาหกรรมในยุโรป โดยเขาได้กล่าวถึงอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสังคมว่า จริยธรรมโปรเตสแตนต์มีส่วนผลักดันให้ระบบอุตสาหกรรมเจริญก้าวหน้า

มนุษย์มีวิธีการนำศาสนามาใช้กับสังคมในลักษณะต่างๆดังนี้

- ❑ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม
- ❑ ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม
- ❑ เป็นตัวเร้าจูงใจให้มนุษย์ยินดีปฏิบัติตาม
- ❑ เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะเหนือธรรมชาติ
- ❑ ควบคุมจิตใจของมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก
- ❑ การจัดประเภทความเชื่อทางศาสนา

ความเชื่อทางศาสนาที่มีปรากฏในสังคมปัจจุบันมี 2 ประเภท ดังนี้

- ❑ **1. เทวนิยม** เป็นระบบความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ
- ❑ **เอกเทวนิยม** เชื่อว่า ทุกสิ่งในโลก เกิดจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น เช่น ศาสนาคริสต์ อิสลาม ซิกข์ ยิว ฯลฯ
- ❑ **พหุเทวนิยม** เชื่อว่า โลกนี้เกิดจากพระเจ้าหลายพระองค์ที่ทรงบัญชาให้เป็นไปโดยแต่ละพระองค์ ทรงปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ฯลฯ
- ❑ **ลัทธิพหุเทวนิยม** เชื่อว่า พระเจ้าและจักรวาลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทุกสิ่งมีเทพเจ้าประจำอยู่ หรือทุกสิ่งอยู่ในความดูแลของพระเจ้าทั้งสิ้น เช่น แผ่นดินมีพระแม่ธรณีเป็นผู้ดูแลรักษา ฯลฯ

2.อเทวนิยม เป็นระบบความเชื่อที่อาศัยเหตุผลและความเป็นจริงเป็นสำคัญโดยไม่ผูกพันอยู่กับสถานะเหนือธรรมชาติ เน้นหลักคำสอนทางศาสนาที่มีอยู่ตามความเป็นจริงและเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าด้านสติปัญญาของมนุษย์ เช่น ศาสนาพุทธ เช่น ฯลฯ

****พระพุทธศาสนามีคำสอนปรากฏใน “กามสูตร” หรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “เกสปุตตสูตร” ซึ่งสอนให้รู้จักการใช้วิจารณญาณ การไม่เชื่อใครหรือไม่เชื่ออะไรง่ายๆแต่ให้ใช้หลักเหตุผล ให้เชื่อโดยไตร่ตรอง ด้วยสติปัญญา และ หลักในกถามสูตร**

บทที่ 7 สังคมวิทยาการศึกษา

สังคมวิทยาการศึกษา มีสาระสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- ❑ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคม
- ❑ 2. สถาบันต่างๆทางการศึกษา
- ❑ 3. การจัดองค์การทางการศึกษา (Educational Organization)
- ❑ 4. การศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอื่นๆ

ความสำคัญของการศึกษา

- ❑ ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่า ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ พระพุทธองค์ทรงถือว่า อวิชา (ความไม่รู้) เป็นต้นเหตุแห่งวัฏสงสาร อันเป็นการเวียนว่ายตายเกิดในห้วงแห่งทุกข์ วัฏสงสารจะสิ้นสุดก็ต่อเมื่อพ้นจากอวิชาอันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งกระบวนการอันเกี่ยวเนื่องเป็นลูกโซ่ที่เรียกว่า
- ❑ ปฏิจจสมุปบาท(การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยซึ่งกันและกัน)ดังนั้นการศึกษาในเชิงพุทธศาสตร์จึงมีความหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากอวิชาหรือความไม่รู้เพื่อชีวิตจะได้ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก

- ❑ ในโลกตะวันตก **อริสโตเติล(Aristotle) ปราชญ์ กรีกโบราณ** ได้กล่าวว่า“การให้การศึกษาแก่เยาวชนมีผลกระทบต่อชะตากรรม (ความเจริญและความเสื่อม)แห่งอาณาจักร”
- ❑ ในยุคต่อมา **ฟรานซิส เบคอน(Francis Bacon) ปราชญ์อังกฤษ** ได้กล่าวไว้ในที่ต่างๆกันว่า “ความรู้คืออำนาจ”และ” ความรู้และอำนาจของมนุษย์เป็นของอย่างเดียวกัน”
- ❑ ในอารยธรรมกรีกโบราณนั้น การศึกษาจะผูกพันอยู่กับคุณธรรม (Paedaei)โดยศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาในภาษากรีก ก็คือการเตรียมตัวให้เป็นใหญ่ ซึ่งคิดว่าการศึกษาในภาษากรีก หมายถึง การเรียนคุณธรรม ดังนั้นการมีการศึกษาในทัศนะของกรีกโบราณจึงหมายถึง การเป็นคนดีและเป็นพลเมืองดี
- ❑ ในสมัยที่อารยธรรมกรีกรุ่งเรืองที่สุดเมื่อประมาณ 25 ศตวรรษมาแล้ว ได้มี “ไทรเมธี” หรือ “สามทแกล้วผู้ทรงปัญญา”คือ ซอคระทีส (Socrates)เพลโต (Plato)และอริสโตเติล (Aristotle)

□ ***อริสโตเติล** กล่าวว่า การศึกษาเป็นเรื่องของการฝึกฝนร่างกาย ความคิด และการสร้างอุปนิสัย ทั้งนี้เพื่อสร้างพลเมืองดี ส่วนเป้าหมายสูงสุดหรืออุดมคติของการศึกษาตามความเห็นของอริสโตเติลก็คือ การเตรียมบุคคลให้รู้จักหาความสุขอย่างถูกต้อง กล่าวคือ การเข้าถึงปัญญาอันเป็นทิพย์

□ ***รัสเซลล์ (Russell)** นักปรัชญาชาวอังกฤษในยุคปัจจุบัน เห็นว่า การศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา 4 ประการ คือ พละ ชาติ สุขุม สัตย์ และ ปัญญา

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคม

- ❑ ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับหน่วยหรือมิติต่างๆของสังคม ได้แก่ การศึกษากับเศรษฐกิจ การศึกษากับการเมือง การศึกษากับวัฒนธรรม การศึกษากับชนชั้น การศึกษากับกลุ่มเชื้อชาติและศาสนา การศึกษากับการเรียนรู้ของเยาวชน โดยผ่านครอบครัว ชุมชน เพื่อนบ้าน และผู้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน
- ❑ ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคมภายนอกเป็นแบบ “ยุควิถี” หรือ “ทวิวิถี” ซึ่งอาจเรียกว่าการจราจรสองทางหรือการจราจรสวนกัน เช่น การแลกเปลี่ยนทัศนะกันในห้องเรียน ฯลฯ ทั้งนี้เพราะการศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดสภาพและกระบวนการของสังคมภายนอก ส่วนสังคมภายนอกก็มีบทบาทสำคัญในการกำหนดสภาพและความเป็นไปในวงการศึกษา
- ❑ แต่เดิมนั้นการศึกษา ไม่ได้ถูกแยกออกเป็นสถาบันเฉพาะต่างหากเหมือนดังปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะในสมัยก่อนการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตครอบครัวและชีวิตทางศาสนา หมายความว่า การเรียนการสอนในอดีต จำกัดอยู่กับสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา คือ พ่อแม่มีบทบาทเป็นครู และพระสงฆ์หรือนักบวชก็ทำหน้าที่สอนวิชาการต่างๆด้วย การเรียนการสอนจึงอยู่ในกรอบแห่งชีวิตครอบครัวและชีวิตทางศาสนา

การศึกษากับเศรษฐกิจในยุคอุตสาหกรรม

- ❑ การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ทำให้โลกเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม คือ “การปฏิวัติอุตสาหกรรม” ซึ่งทำให้การศึกษาในยุคอุตสาหกรรมแตกต่างไปจากยุคเกษตรกรรม นั่นคือ คนงานต้องมีการศึกษามากขึ้น และการรับคนเข้าทำงานก็ต้องผ่านการทดสอบเพราะมีการระบบโรงงาน
- ❑ คำว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรม”(Industrial Revolution) เป็นศัพท์ที่ใช้ครั้งแรกในภาษาอังกฤษ โดยทอยน์บี (Toynbee) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ในปี ค.ศ.1881

การศึกษากับเศรษฐกิจในยุคอุตสาหกรรมบริการ

- ❑ การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ในยุคอุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) ก็คือการเป็นชนชั้นรกลางที่มีการศึกษาค่อนข้างสูง เพื่อเป็นพนักงานคอเสื้อขาว(White Collar Workers) เช่น เสมียน พนักงานบัญชี พนักงานต้อนรับ ช่างเทคนิค ผู้ใช้แรงงานฝีมือ ทนายความ ฯลฯ

□ ส่วนในยุคอุตสาหกรรมแบบผลิต (Manufacturing Industry) การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ก็คือ การเป็นผู้ใช้แรงงานหรือกรรมกร ซึ่งเป็นผู้ทำงานคอเสื้อน้ำเงิน (Blue Collar Workers) เช่นกรรมกรก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อมโลหะ ลูกเรือประมง ฯลฯ

□ การศึกษาวิจัยแบบไม่หยุดยั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้เกิดขึ้นในยุคอุตสาหกรรมบริการ ทั้งนี้เนื่องจากการค้นคว้าวิจัยถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในเศรษฐกิจยุคโรงงาน เพราะมีการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา หากบริษัทใดหรือหน่วยงานใดล่าหลังย่อมนำไปสู่การล้มเหลวทางด้านธุรกิจและกิจการต่างๆ ระบบการศึกษาปัจจุบันจึงเน้นการเตรียมมนุษย์เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมบริการ

การศึกษากับการเมือง

การเมืองมีอิทธิพลต่อความเป็นไปในวงการการศึกษา ซึ่งมีกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ❑ **1.กรณีประเทศเยอรมัน** ผลของนโยบายและมาตรการทางการเมืองในยุคเผด็จการ ฟาสซิสต์ โดยพรรคนาซีของฮิตเลอร์ (Hitler) ซึ่งคนเชื้อสายยิวถูกสังหารหมู่เป็นจำนวนมาก อันเป็นปรากฏการณ์ ทำให้คนที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ไอน์สไตน์ (Einstein) หลบหนีออกจากประเทศเยอรมันไปอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา จึงทำให้สหรัฐฯ เป็นฝ่ายได้ประโยชน์จากมันสมองหรือ "สมองรับ" (Brain Gain) ส่วนเยอรมัน เป็นฝ่ายสูญเสียหรือ "สมองล่อง" หรือ "สมองไหล" (Brain Drain)
- ❑ **2.กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา** การปรับปรุงการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสหรัฐฯ ในปี พ.ศ.2500 นั้น เป็นผลอันเนื่องมาจากประเทศรัสเซียสามารถส่งดาวเทียมขึ้นไปโคจรรอบโลกได้เป็นชาติแรก จึงทำได้คนอเมริกันตื่นตระหนก และรู้สึกเสียเกียรติ ภูมิในวงการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้น จึงได้มีการ ตื่นตัวอย่างขนาดใหญ่ในวงการการศึกษาของสหรัฐฯ โดยประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้สั่งให้มีการหาทางปรับปรุงการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- ❑ **3.กรณีประเทศมาเลเซีย** รัฐบาลมาเลเซียประกอบด้วยผู้นำที่เกรงว่าคนเชื้อสายมาเลย์จะเสียเปรียบตนเชื้อสายอื่นๆ จึงได้มีการออกกฎหมายนานาประการที่ให้โอกาสกับคนเชื้อสายมาเลย์ว่าเป็น “ภุมิบุตร”(Bhumiputra)ซึ่งแปลตามตัวว่าบุตรของแผ่นดิน ที่เกี่ยวกับการศึกษาก็คือ ผู้ที่ไม่ใช่ภุมิบุตรจะมีโอกาสน้อยกว่า

สถาบันทางการศึกษา

- ❑ สังคมวิทยาการศึกษาให้ความสนใจกับสถาบันที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับต่างๆกัน คือ **1.ระดับประถมศึกษา 2.ระดับมัธยมศึกษา 3.ระดับอุดมศึกษา** (รวมถึงระดับอาชีวศึกษา)
- ❑ การเรียนระดับอุดมศึกษาได้ใช้เวลานานมากขึ้น เพราะ ขยายจนถึงระดับปริญญาเอก ซึ่งเรียกชื่อต่างกัน เช่น ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเรียกว่า Doctor of Philosophy (Ph.D.) หรือใน ประเทศฝรั่งเศสเรียกว่า Docteur detat เป็นต้น
- ❑ บทบาททางการศึกษาของไทยในอดีตจะอยู่ที่วัด และไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้นที่วัดและพระมีบทบาททางการศึกษามาก ในยุโรปสมัยกลางและหลังจากนั้น นักบวชของศาสนาคริสต์ก็มีบทบาททางการศึกษา ซึ่งการเรียนการสอนในอดีตจะจำกัดอยู่แต่เฉพาะในบ้านหรือในสถาบันทางศาสนาเท่านั้น

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

- ❑ 1 การขยายมหาวิทยาลัยสู่ภูมิภาค โดยเปิด ม.เชียงใหม่ขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2507
- ❑ 2 การขยายการศึกษาให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยสถาปนา ม.รามคำแหงขึ้นในปี พ.ศ.2514

การจัดองค์กรทางการศึกษา

- ❑ **การจัดองค์กรทางการศึกษา** หมายถึง การจัดเป็นโรงเรียน และ โรงเรียนแยกประเภท ออกเป็นแบบต่างๆกัน เช่น การเปิดโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการเป็นสาขาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ฯลฯ
- ❑ โรงเรียน มหาวิทยาลัย และ สถาบันการศึกษาอื่นๆจะมีลักษณะเป็นองค์กร “อย่าเป็นทางการ” ”รูปนัย”(Formal Organization) โดยระบบการศึกษาของไทยจะขึ้นอยู่กับรัฐบาลกลางเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาแบบ “อรูปนัย”(Informal Organization) จะเป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

□ *แนวโน้มของการจัดการทางการศึกษาในปัจจุบันจะเป็นไปในทาง

“การไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง”(Specialization)มากขึ้น เช่น โรงเรียนทหาร

ในกองทัพ โรงเรียนศุลกากรในกรมศุลกากร ฯลฯ

□ *จุดมุ่งหมายของอุดมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่างๆในประเทศไทย มีหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ

➤ 1.ถ่ายทอดวิชา (สอน)

➤ 2.แสวงหาความรู้เพิ่ม (วิจัย)

➤ 3.เสริมสุขปวงประชา (บริการทางวิชาการ)

➤ 4.มุ่งหน้าเสริมวัฒนธรรม (ส่งเสริมศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรม)

ความรู้ในระดับอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

- ❑ (1) วิชาการ เป็นความรู้ที่เป็นสาระของวิทยาการแขนงนั้นๆ ซึ่งเป็นได้ทั้งเรื่องทั่วไป และเรื่องเฉพาะเจาะจง โดยความรู้ประเภทนี้จะส่งเสริม “ความเป็นเลิศทางปัญญา”
- ❑ (2) วิชาชีพ เป็นความรู้ที่เน้นเป้าหมายเพื่อประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ
- ❑ (3) วิชาชั้นขอบ เป็นความรู้ที่เน้นเป้าหมายในคุณค่าความเป็นสุนทรีย์หรือมีความละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง เป็นการเห็นคุณค่าและมีรสนิยมในมรดกหรือสิ่งประดิษฐ์ร่วมสมัยทางวัฒนธรรมที่อาจมีค่าน้อยในทางวัตถุ เช่น กวีนิพนธ์ ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะและวรรณคดี ฯลฯ
- ❑ (4) วิชาเชิงชีวิต เป็นความรู้ที่ไม่จำเป็นต้องมีการสอนโดยตรง แต่อาจได้รับโดยประสบการณ์
- ❑ (5) วิชาชาติหรือวิชาช่วยชุมชน เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

การศึกษาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอื่นๆ

ปรัชญาการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 แนว ดังนี้

- ❑ **1. ปรัชญาการศึกษาแนวที่ 1** ให้ความสำคัญกับวิชาการและวิชาชั้นชอบเป็นอันดับแรก โดยมีเป้าหมายเพื่อ “ความเป็นเลิศทางวิชาการ” คือ เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่เตรียมและฝึกฝนเพื่อให้มนุษย์พัฒนาสติปัญญา อันจะส่งผลให้ความรอบรู้ในวิชาการแขนงต่างๆแผ่ไพศาล โดยผลิตผลของปรัชญาการศึกษา แนวนี้ก็คือ การสร้างนักคิดและนักวิชาการประเภทเคร่งทฤษฎี
- ❑ ปรัชญาการศึกษาแนวแรกนี้ได้รับความสนใจน้อยลงในปัจจุบัน เพราะการเน้นหนักไปทาง “ศิลปศาสตร์ศึกษา” หรือ “มุक्तिศึกษา” หมายถึง การเป็นอิสระจากอคติหรือความเชื่อต่างๆที่ปราศจากเหตุผล ทำให้สถาบันเอนเอียงไปทาง “ปัญญาปราสาท” หรือเป็นไปในรูปของการเป็นแบบ “หอวิมานงาช้าง” มุ่งผลิตบัณฑิตให้เป็น “ปริญญาดชน” ในแบบ ชูชกทางปัญญา ที่มักประสบปัญหาในการประยุกต์วิชาที่เรียนจนไม่สามารถนำไปปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริงได้ ดังคำพังเพยที่ว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด”

2.ปรัชญาการศึกษาแนวที่2 มีลักษณะในเชิงถึงผลปฏิบัติหรือสัมฤทธิ์คติ ซึ่งเน้นการประยุกต์วิชาการให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของโลกยุคปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันจึงเน้นปรัชญาในแนวนี้นุ่มเรียนรู้วิชาอันนำไปประกอบอาชีพได้ ส่งเสริมวิชาชีพและวิชาสุขภาพหรือวิชาช่วยชุมชน โดยเห็นว่าการศึกษาคควรมีคุณค่าต่อชีวิตคนและต่อการพัฒนาสังคม โดยมุ่งไปที่ “การศึกษาเพื่อพัฒนา”

- ❑ ***ชูมคเกอร์ (Schumcher)**เห็นด้วยกับแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนา โดยเขากล่าวว่าประเด็นหลักของการศึกษาควรเป็นการเกี่ยวพันหรือการสัมผัสกับความเป็นจริง
- ❑ บทบาทใหม่ระหว่างครูอาจารย์และศิษย์ในสถาบันระดับอุดมศึกษาจะได้รับการเปรียบเทียบว่าครูอาจารย์เปรียบเสมือนเป็นกัลยาณมิตรต่อนักศึกษา
- ❑ สาเหตุที่ครูไทยในปัจจุบันมีบทบาทและสถานภาพลดต่ำลงก็เพราะครูนิยามหารายได้พิเศษมากกว่า การทำหน้าที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมต่างๆทำให้ครูไม่สามารถดำรงสถานภาพเดิมไว้ได้ ครูจึงต้องดิ้นรนเพื่อฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหันเหความสนใจไปสู่การหารายได้พิเศษทางอื่น

มหาวิทยาลัยควรมีบทบาทต่อชุมชนเมือง 4 ประการ

- ❑ ในฐานะนักการศึกษา คือ ให้การศึกษาแก่บุคคลประเภทต่างๆ
- ❑ ในฐานะเพื่อนบ้าน คือ สร้างและปรับปรุงบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้เข้ากับสังคม
- ❑ ในฐานะผู้ให้บริการ คือ ให้บริการแก่สังคม เช่น การวิจัยงานด้านต่างๆ
- ❑ ในฐานะตัวอย่างของสังคม คือ มุ่งสร้างสำนึกที่ดีเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม และช่วยแก้ไขวิกฤติสังคมทางการเมือง ได้ด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม

มหาวิทยาลัยตลาดวิชา

- ❑ มหาวิทยาลัย เปิดหรือตลาดวิชาแห่งแรกของไทยคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ.2476จนกระทั่งเป็นมหาวิทยาลัยปิดในปี พ.ศ.2505
- ❑ ต่อมาจึงมีเสียงเรียกร้องให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับผู้ใฝ่หาความรู้ จนรัฐบาลเห็นสมควรให้เปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้นในปี พ.ศ.2514 สำหรับมหาวิทยาลัยเปิดก่อนมหาวิทยาลัยรามคำแหงเพียง1 ปีคือตลาดวิชาของประเทศอังกฤษ

การเรียนรู้แบบตลาดวิชาของ ม.รามคำแหง มีลักษณะที่สำคัญ คือ

- ❑ เปิดกว้างในแง่จำนวน
- ❑ เปิดกว้างในแง่อายุ
- ❑ เปิดกว้างในแง่ความหลากหลายของประสบการณ์

มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ

- ❑ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ(UNESCO)เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและถ่ายทอดวิชาการในระดับพื้นฐาน
- ❑ มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ (United Nations University:UNU)
- ❑ มีสำนักงานใหญ่อยู่ ณ มหานครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มก่อตั้งให้มีขึ้น คือ นายอุตัน (U Thant)อดีตเลขาธิการขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นชาวพม่า

- ❑ **ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ**เน้นในเรื่องความเข้าใจกันระหว่างมวลมนุษยการอยู่ร่วมกันของคนต่างชาติต่างภาษาต่างวัฒนธรรม การดำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง โดยมีปรัชญาหลักคือ การมุ่งแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นความตายของมนุษยชาติ และเพื่อสวัสดิการของปวงชน
- ❑ **ลักษณะสำคัญของมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ** คือ ไม่มีการสอนและไม่มีการประสาทปริญญาจึงมีลักษณะคล้ายกับเป็นสถาบันวิจัยมากกว่าเป็นสถานศึกษา โดยเป็นศูนย์รวมของผู้รู้และนักวิชาการ ซึ่งดำเนินการค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดอบรมระดับบัณฑิตศึกษาโดยมุ่งมั่นวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นความตาย ของมนุษยชาติ

โครงการหลักของมหาวิทยาลัยสหประชาชาติมีอยู่ 3 ประเภท คือ

- ❑ **ต่อต้านความหิวโหย**
- ❑ **พัฒนามนุษย์และสังคม**
- ❑ **การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ**

บทที่ 8 ประชากรศาสตร์

□ **ประชากรศาสตร์** เป็นศาสตร์สาขาใหม่ของสังคมศาสตร์ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อประมาณกลางศตวรรษที่20นี้เอง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากในปี ค.ศ.1949องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับทรัพยากรของโลก และมีการสำรวจประชากรในฐานะผู้บริโภคด้วย ซึ่งผลจากการประชุมพบว่าทรัพยากรต่างๆของโลกได้ถูกทำลายอย่างมากมาย ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นอย่างมากในอัตราที่รวดเร็วขึ้น

□ จากปรากฏการณ์ทางประชากรนี้ ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวศึกษาเกี่ยวกับประชากรมากขึ้น โดยมีการค้นคว้าหาสาเหตุการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ศึกษาแนวโน้มและผลที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร โดยเฉพาะปัจจุบันไม่ได้เพียงปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มของประชากรเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงปัญหาการกระจายตัวของประชากร ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเมืองและสิ่งแวดล้อมตามมา

- ❑ จากการพัฒนาขึ้นอย่างมากของประชากร ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับเมือง สิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย ความยากจน และปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ
- ❑ สารสำคัญที่นักประชากรศาสตร์ศึกษาประกอบด้วย กระบวนการทางประชากร องค์ประกอบของประชากร การเปลี่ยนแปลงทางประชากร และการกระจายตัวของประชากรที่สัมพันธ์กับภาวะเศรษฐกิจ สังคมภูมิอากาศ ฯลฯ รวมทั้งผลกระทบต่อทางด้านมนุษยนิเวศวิทยา

กระบวนการทางประชากรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางประชากร ได้แก่

- ❑ **1.การเจริญพันธุ์ (Fertility)** หมายถึง จำนวนประชากรให้กำเนิดบุตรได้จริงๆซึ่งวิธีการที่ใช้วัดการเจริญพันธุ์ของประชากรที่ง่ายที่สุด คือ การคำนวณหาอัตราการเกิดของประชากร/ประชากรทั้งหมด 1000 คนต่อปี หรือ เรียกว่า Crude Birth Rate (CBR)
- ❑ ในแต่ละสังคมอัตราการเกิดของประชากรจะแตกต่างกันไป โดยทั่วไปในประเทศที่ยากจน ประชากรจะมีอัตราการเกิดสูงกว่าในประเทศที่ประชากรมีความกินดีอยู่ดี หรือประเทศที่พัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมสูง

Davis และ Blake เสนอว่า การแตกต่างในด้านอัตราการเกิด(การเจริญพันธุ์)ขึ้นอยู่กับ

- อายุเมื่อแรกสมรส
- การอยู่เป็นโสดอย่างถาวร(สังคมที่ประชากรมีอัตราการอยู่เป็นโสดของประชากรสูง เช่น ไอร์แลนด์ ฯลฯ)
- การไม่สมรสใหม่ของหญิงหม้ายและหย่าร้าง
- การงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์กันโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ
- การควบคุมการเกิด(การคุมกำเนิด)โดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ
- การตายของเด็กทารกโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ

2.การตาย (Mortality) ซึ่งการวัดอัตราการตายอย่างหยาบๆคือ Crude Death Rate (CDR)

เป็นการคำนวณหาจำนวนคนตาย/ประชากร1000คนต่อปี

- ในสังคมอุตสาหกรรม ระหว่างปลายศตวรรษที่18-19 อัตราการตายของประชากรได้ลดลงอย่างมากโดยเฉพาะในวัยเด็ก ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคนิควิทยาและด้านการแพทย์ ส่วนในสังคมเกษตรกรรมซึ่งกำลังพัฒนา อัตราการตายของประชากรได้ลดลงเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่2แต่ปัจจุบันอัตราการตายอย่างหยาบๆของประเทศอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมไม่แตกต่างกัน

3.การอพยพหรือย้ายถิ่น(Migration) ในสังคมอุตสาหกรรมการอพยพย้ายถิ่นมักจะมีอยู่สูง เนื่องจากการเคลื่อนย้ายของประชากรทำได้ง่าย เพราะครอบครัวมีขนาดเล็กและแบ่งงานในสังคมมีมาก

- ❑ สังคมที่มีอัตราการเคลื่อนย้ายของประชากรสูงนั้น อัตราการเป็นโรคจิต โรคประสาทของสังคมตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะความตึงเครียดเกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ใหม่
- ❑ บริเวณที่มีประชากรอพยพเข้าเป็นจำนวนมาก จะมีลักษณะที่เคลื่อนไหวตื่นเต้น และมีชีวิตชีวา ทั้งนี้เพราะประชากรมีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรม ส่วนสังคมที่มีประชากรอพยพออกสูงลักษณะของประชากรในสังคมที่คงอยู่จะมีลักษณะหัวเก่าและอนุรักษ์นิยม

การเปลี่ยนแปลงทางประชากรในระดับโลก

- ❑ Hauser นักประชากรชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาจากสำมะโนประชากรแล้วพบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรในอดีตเป็นไปอย่างช้าๆและค่อยๆเร่งเร็วขึ้น โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่18-20

การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกก่อนปี ค.ศ. 1950

- ❑ นักประชากรพบว่า ก่อนปีค.ศ. 1950 อัตราการเพิ่มของประชากรอย่างสูงจะเกิดขึ้นเฉพาะในบริเวณภูมิภาคแถบยุโรปและบริเวณที่ชาวยุโรปเข้าไป ตั้งถิ่นฐานอยู่เท่านั้น โดยมีสาเหตุสำคัญคือ
 - ❑ 1. การปฏิวัติด้านการเกษตรในศตวรรษที่17และการปฏิวัติด้านอุตสาหกรรมในศตวรรษที่18ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านการดำเนินชีวิต บรรทัดฐานทางสังคม ทัศนคติ และความเป็นอยู่ของคน
 - ❑ 2.เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการเกิดและการตาย(มีอัตราการเกิดสูงขึ้นแต่การตายลดลง) แต่ปัจจุบันอัตราการเพิ่มของประชากรชาวยุโรปอยู่ในระดับต่ำมากจนน่าตกใจซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาแรงงานตามมา เช่น ลักแซมเบอร์ก มีคนเพิ่มเท่ากับ 0(zero)คือ มีคนเกิดและคนตายเท่ากัน
- ❑ ในอนาคตจำนวนแรงงานของชาวยุโรปจะลดลง เนื่องจากสภาวะการณ์ด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนี้มาก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคุณค่าและแบบแผนการดำเนินชีวิต จนเกิดปรากฏการณ์ Family Revolution เช่น ความนิยมในการคุมกำเนิด สตรีออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น หนุ่มสาวแต่งงานช้าลง ฯลฯ ปัจจุบันประชากรในยุโรปได้เรียกร้องให้สตรีเพิ่มความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการมีลูกให้มากขึ้น

การเพิ่มขึ้นของประชากรโลก หลังปี ค.ศ.1950

- ❑ หลังปีค.ศ.1950 เป็นต้นมา อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกอย่างสูงได้มาเกิดขึ้นในบริเวณภูมิภาคแถบเอเชีย ลาตินอเมริกา และแอฟริกา ทั้งนี้เพราะประเทศแถบนี้มีนโยบายพัฒนาประเทศ โดยได้นำเอาความเจริญด้านการแพทย์และด้านวิทยาการยารักษาโรคจากประเทศพัฒนาแล้วมาเผยแพร่ทำให้อัตราการตายลดลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่อัตราการเกิดยังอยู่ในระดับสูง จึงเป็นผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีลักษณะที่เรียกว่า การประทุทางประชากร (Population Explosion)

การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกปัจจุบัน

- ❑ การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกปัจจุบันยังอยู่ในอัตราที่สูง โดยเฉพาะในภูมิภาคแถบนี้ โดยเฉพาะในปัจจุบันมี 2 ประเทศในเอเชียที่มีประชากรเกิน 1000 ล้านคน คือ จีน (ประมาณ 1300 ล้านคน) และอินเดีย (ประมาณ 1000 ล้านคน)

ผลการเปลี่ยนแปลงของประชากรโลก

- ❑ ประเทศที่กำลังพัฒนาที่อัตราเพิ่มยังสูงอยู่ การเปลี่ยนแปลงทำให้จำนวนประชากรวัยรุ่นสูงขึ้น
- ❑ ทำให้ประชากรวัยชรา (อายุ65ปีขึ้นไป)เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ยุโรป
- ❑ ในปีค.ศ.2000 ประชากรโลกที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีประมาณ50%สาเหตุที่สำคัญเกิดขึ้นเนื่องจากการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง
- ❑ ปัจจุบันปัญหาการเติบโตขึ้นของเมืองต่างๆซึ่งจะนำไปสู่เมืองขนาดยักษ์ กำลังกลายเป็นปัญหาร่วมระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา
- ❑ แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกในอนาคตจะลดลง โดยคู่ได้จากอัตราการเกิดของประเทศในภูมิภาคกำลังพัฒนาได้ลดลง การขยายตัวของเขตเมืองอย่างกว้างขวางทำให้อัตราการเกิดลดลง และ อัตราการ เจริญพันธุ์ของประชากรในประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับต้นๆของโลกลดลงมาก

การเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศไทย

- ❑ การเพิ่มขึ้นของประชากร ในประเทศไทย มีลักษณะเช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของประชากรในภูมิภาคแถบเอเชียและลาตินอเมริกา ซึ่งมีลักษณะเพิ่มช้าในตอนแรกแล้วค่อยๆเร็วขึ้นในตอนหลัง โดยเฉพาะหลังสงครามครั้งที่ 2
- ❑ สาเหตุที่ไทยมีอัตราเพิ่มของประชากรเร็ว โดยเฉพาะ
- ❑ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เนื่องมาจากการที่มีอัตราการตายลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะนโยบายประชากรที่มีจุดประสงค์ที่จะเพิ่มประชากร โดยการขยายงานด้านสาธารณสุขออกไป ประกอบกับการพัฒนาประเทศเจริญก้าวหน้าขึ้นในขณะที่อัตราการเกิดยังอยู่ในระดับที่สูงจึงทำให้อัตราเพิ่มของประชากร
- ❑ ปัจจุบันครอบครัวไทยมีบุตร โดยเฉลี่ย 2 คน ทั้งนี้เพราะการเพิ่มขึ้นของประชากรไทย และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเป็นผู้มาจากการใช้นโยบายประชากรที่มี

- ❑ วัตถุประสงค์ลดอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรลงนับตั้งแต่ปีพ.ศ2513 โดยสร้างทัศนคติให้ประชาชนนิยมมีบุตรน้อยเพียงครอบครัวละ 2 คนเท่านั้น
- ❑ นโยบายการพัฒนาคุณภาพของประชากรไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่5คือมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพในการดำรงชีวิต ให้ประชากรเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัย มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพทางจิตใจ เพื่อเสริมสร้างให้ประชากรมีคุณภาพจิตใจที่ดี มีคุณธรรม และจริยธรรม
- ❑ ปัญหาประชากรในประเทศไทยหลังสงครามครั้งที่2คือ ปัญหาอัตราการเพิ่มของประชากร อยู่ในระดับสูง และปัญหาการกระจายตัวของประชากรขาดความสมดุล
- ❑ ปัญหาการกระจายตัวของประชากรเนื่องจากโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งเจริญอยู่ในบางส่วนของประเทศทำให้การกระจายตัวของประชากรขาดความสมดุล สาเหตุเพราะการอพยพจากชนบทเข้าสู่กรุงเทพฯ มีอัตราสูง ซึ่งมีสาเหตุจากกรุงเทพฯเป็นศูนย์กลางความเจริญในทุกๆด้าน เพราะชนบทมีอัตราการเพิ่มของประชากรสูง สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ในชนบทไม่เอื้ออำนวยต่อการทำมาหากิน ไม่มีงานรองรับเพียงพอ จึงทำให้ชาวชนบทส่วนใหญ่ยากจน

แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

- ❑ การเปลี่ยนแปลงทางประชากร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านอัตราการเกิด(CBR)และอัตราการตาย(CDR)ซึ่งการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประชากรจะขึ้นอยู่กับความสมดุลระหว่างอัตราการเกิดและอัตราการตาย ยกเว้นในประเทศที่มีอัตราการอพยพเข้าและการอพยพออกสูง

การเปลี่ยนแปลงทางประชากรประกอบด้วยขั้นหรือระดับความผันแปรได้ 4-5 ขั้น คือ

- ❑ 1 ขั้นที่ประชากรต่อสู้เพื่อการมีชีวิตรอดในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
- ❑ 2 ขั้นที่มีอัตราการเกิดสูงและอัตราการตายลดลง
- ❑ 3 ขั้นที่มีอัตราการเกิดเริ่มลดลง แต่ก็ยังสูงกว่าอัตราการตาย ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะอยู่ในขั้นที่2และ3 คือ มีอัตราการเกิดสูงกว่าอัตราการตาย
- ❑ 4 ขั้นที่ทั้งอัตราการเกิดและอัตราการตายลดลงอยู่ในระดับต่ำเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชากรจึงเพิ่มขึ้นช้ามาก ซึ่งจะเห็นได้ชัดในสังคมส่วนใหญ่ของยุโรปและประเทศที่มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสูง
- ❑ 5 ขั้นที่อัตราการตายสูงกว่าอัตราการเกิด ดังนั้น จำนวนประชากรจึงลดลงได้แก่ เยอรมัน

บทที่ 9 การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม

- ❑ ตัวแปรที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล ได้แก่ ตัวแปรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งไม่สามารถแก้ไขหรือแก้ไขได้ยากมาก เช่น อายุ เพศ ความสามารถทางร่างกาย และ สมอง นอกจากนี้ยังได้แก่ลักษณะที่ได้โคมมาโดยการสร้างขึ้นหรือเป็นสิ่งที่ได้รับเนื่องมาจากการจัดแบ่งลำดับช่วงชั้นทางสังคม เช่น วรรณะและยศถาบรรดาศักดิ์ ฯลฯ
- ❑ สิ่งที่เป็นเครื่องคอยกำกับบทบาทของมนุษย์อยู่เป็นอันดับแรก คือ สถานภาพ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลในสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทซึ่งเป็นระบบที่บุคคลจะทำหน้าที่ต่างๆในสังคม โดย บุคคลจะได้สถานภาพและบทบาทมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม

สถานภาพของบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- ❑ **1. สถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด** (Ascribed Status) เช่น เพศ อายุ ผิวพรรณ รูปร่าง หน้าตา ชาติตระกูล วรรณะ ศาสนา ฯลฯ
- ❑ **2. สถานภาพสัมฤทธิ์** (Achieved Status) จะอยู่กับความสามารถและประสิทธิภาพที่บุคคลแสดงออกเมื่อมีโอกาส จึงมีส่วนทำให้บุคคลมีฐานะทางสังคม ซึ่งสิ่งที่กำหนดสถานภาพสัมฤทธิ์ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ อำนาจ รายได้ ฯลฯ

การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมมี3 ประเภท ดังนี้

- ❑ **วรรณะ(Caste)**เป็นระบบจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ของสภาพของบุคคลในสังคม ซึ่งจำกัดบุคคลไม่ให้ได้รับสถานภาพสูงชันกว่าเมื่อเขาเกิด ดังนั้นระบบวรรณะจึงเป็นระบบช่วงชั้นมีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว โดยมีศาสนาเข้ามาเกี่ยวพัน

ลักษณะบางอย่างของวรรณะ มีดังนี้

- ❑ เจาะจงไปถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม
- ❑ สมาชิกจะมีแบบแผนแห่งชีวิตที่แน่นอนสมาชิกใหม่จะเป็นส่วนหนึ่งของวรรณะ
- ❑ ถ้าประพฤติผิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับของวรรณะจะถูกขับออกจากวรรณะเป็น “จัณฑาล”
- ❑ มีการเขยิบขึ้นหรือลงได้โดยเป็นไปทั้งวรรณะ แต่มิใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ตัวอย่างของระบบวรรณะที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ อินเดีย ซึ่งมีการแบ่งออกเป็น4วรรณะ คือ พราหมณ์ (เป็นวรรณะสูงสุด) กษัตริย์ แพศย์ และ สูทร(เป็นวรรณะต่ำสุด)นอกจากนี้ในแต่ละวรรณะยัง มีการแบ่งแยกออกเป็นวรรณะย่อยๆอีกมากมาย ซึ่งเรียกว่า

“ชา-ตี”(Ja-Ti)

- ❑ นอกจากวรรณะในอินเดียแล้ว ยังมีวรรณะปรากฏอยู่ในสังคมของดินแดนแถบรอบๆ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เช่น กรีก โรมัน อียิปต์ และ เปอร์เซีย แต่ไม่เข้มงวดนัก
- ❑ **2. ฐานันดร (Estate)** เป็นระบบการแบ่งช่วงชั้นที่มีกฎหมายกำหนดสิทธิหน้าที่ของคนแตกต่างกันไป เช่น พวกขุนนางและพระจะมีอภิสิทธิ์มาก เป็นระบบที่มีใช้กันตั้งแต่สมัยกลางของยุโรป การเขยิบฐานะเป็นไปได้และไม่มีศานาคำจุนเหมือนระบบวรรณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลที่ดิน
- ❑ **3. ชนชั้น (Class)** เป็นระบบจัดช่วงชั้นทางสังคมในลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลเลื่อนสถานภาพได้สะดวกที่สุด เพราะระบบชนชั้นจะเน้นความสำคัญด้านความสามารถ กล่าวคือ ชนชั้นของสังคมประกอบด้วยจำนวนของบุคคลผู้ซึ่งมีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกันในตำแหน่งที่จะได้มาโดยความสามารถมากกว่าจะเป็นไปโดยกำเนิด
- ❑ ชนชั้นเป็นการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมที่ใช้เกณฑ์วัดด้านมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจและมิติทางการเมือง ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้วัด ได้แก่ เกียรติยศศักดิ์ศรีของครอบครัว ซึ่งตกทอดมาถึงลูกหลาน อาชีพฐานะทางเศรษฐกิจ ความมั่งคั่ง อำนาจ การมีเวลาว่าง ระดับการศึกษา ความสามารถและการประสบความสำเร็จอื่นที่อยู่อาศัย รสนิยม การแสดงตนและการยอมรับ เป็นต้น

การจัดลำดับช่วงชั้นของคนในสังคม มีหลักเกณฑ์ที่ใช้ศึกษา 3 วิธี ดังนี้

- ❑ **1.การศึกษาแบบวัตถุวิสัย(Objective Approach)**จะกระทำได้โดยการวิเคราะห์ปัจเจกบุคคลซึ่งขึ้นอยู่กับบทบาทที่บุคคลแสดงอยู่ อันเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรายได้ อาชีพ อำนาจ ตำแหน่ง และ ทรัพย์สินสมบัติเป็นวิธีการที่สามารถใช้ศึกษาสังคมทั้งสังคม ซึ่งจะศึกษาได้โดยการสุ่มตัวอย่างและถามข้อมูลบุคคลผู้ถูกกลุ่มเกี่ยวกับ อาชีพ รายได้ การศึกษาฯลฯ
- ❑ **2.การศึกษาแบบอัตตวิสัย(Subjective Approach)**จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยาซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้สึกรักของบุคคลที่คิดว่าตนเองอยู่ในชนชั้นใดของสังคม
- ❑ **3.การศึกษาโดยดูจากชื่อเสียง** จะทำให้ได้โดยการสังเกตพฤติกรรมในสังคมของคนนั้นๆหรือโดยการสอบถามผู้อื่น ซึ่งขึ้นอยู่กับการประเมินค่าโดยบุคคลอื่น

แนวทศนะการจ้ดลำดับช่วงชั้นทางสังคม

นักวิชาการที่ศึกษาการจ้ดลำดับช่วงชั้นทางสังคมได้ให้ทศนะที่แตกต่างกัน4 ทศนะ ดังนี้

- ❑ **คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx)** ให้ทศนะว่า การจ้ดลำดับช่วงชั้นทางสังคมขึ้นอยู่กับตำกำหนดทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบการผลิต การแลกเปลี่ยน ผู้ผลิต ผู้บริ โภค ฯลฯ โดยปัจจัยทางเศรษฐกิจจะเป็นพื้นฐานในการกำหนดระบบช่วงชั้น ซึ่งพลังทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดเพียงปัจจัยเดียวในการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม
- ❑ **แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber)** ให้ทศนะในการอธิบาย ชนชั้น สถานภาพ และพรรค โดยมุ่งความสนใจไปทางสังคมอุตสาหกรรม และ โดยเฉพาะสังคมระบบทุนนิยม

❑ **ลอยด์ วอร์เนอร์(Lloy Warner)** ได้ศึกษาเรื่องช่วงชั้นทางสังคม โดยดูถึงความเหนือกว่าและด้อยกว่าของสมาชิกในสังคม ซึ่งเขาได้แบ่งระดับชั้นทางสังคมออกเป็น 6 ชั้น ได้แก่

❑ **ชนชั้นสูงระดับสูง**

❑ **ชนชั้นสูงระดับต่ำ(เศรษฐีใหม่)**

❑ **ชนชั้นระดับกลางระดับสูง**

❑ **ชนชั้นกลางระดับต่ำ**

❑ **ชนชั้นต่ำระดับสูง**

❑ **ชนชั้นต่ำระดับต่ำ**

แนวคิดทฤษฎีหน้าที่ประโยชน์ (Functional Theory)เห็นว่า ช่วงชั้น เป็นสิ่งจำเป็น เพราะ

ทำให้สังคมมีการแบ่งงานกันทำ และยังเป็นกรให้รางวัลที่ทำหน้าที่ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ

การจรรยาภาพทางสังคม

- ❑ **การจรรยาภาพทางสังคม** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งฐานะของบุคคลจากชั้นหนึ่งไปสู่ชั้นอื่นของสังคม โดยเป็นไปตามระบบ โครงสร้างของการแบ่งช่วงชั้น
- ❑ การจรรยาภาพทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้
- ❑ **การจรรยาภาพทางแนวนอนขนาน** (Horizontal Mobility) หมายถึง การที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง โดยไม่เปลี่ยนสภาพสถานภาพหรือชนชั้นที่เคยเป็นอยู่เดิม เช่น ผู้ที่มีอาชีพเป็นช่างไฟฟ้าเปลี่ยนอาชีพช่างปูน
- ❑ **การจรรยาภาพทางแนวตั้งแนวตั้ง** (Vertical Mobility) เป็นไปได้ 2 ทาง คือการจรรยาภาพในทางที่ต่ำลง และการจรรยาภาพในทางที่สูงขึ้น เช่น สามัญชนไปแต่งงานกับขุนนาง คนขี่สามล้อถูกห่วย การเปลี่ยนจากนักศึกษาเป็นอาจารย์ ฯลฯ แบ่งได้ 3 แบบ ดังนี้

การจรรยาภาพของบุคคล ซึ่งแยกออกเป็น

- ❑ **การจรรยาภาพในช่วงอายุ** เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพในวัฏจักรชีวิต
- ❑ **การจรรยาภาพในอาชีพ** เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพในอาชีพ
- ❑ **การจรรยาภาพของกลุ่ม** เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพที่เป็นไปทั้งกลุ่ม
- ❑ **การจรรยาภาพครอบครัว** เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของครอบครัวในระหว่างชั้นอายุหรือมากกว่านั้น

วิธีการที่ทำให้เกิดการจรรยาภาพทางสังคม ได้แก่

- ❑ การเปลี่ยนแปลงในมาตรฐานการครองชีพ
- ❑ (การเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจ)
- ❑ การเรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมของชนชั้น
- ❑ การเข้าสมาคม (การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม)
- ❑ การแต่งงาน

ปัจจัยที่มีผลหรืออิทธิพลต่อการจรรยาภาพทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมของ

- ❑ บุคคล ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ (เช่น วิกฤติเศรษฐกิจ ฯลฯ) อัตราภาวะการณ้เจริญพันธุ์ในชั้นต่างๆ
- ❑ การอบรม เรียนรู้ การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ การล้มเหลวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทาง
- ❑ สังคม (เช่น การเปลี่ยนเป็น สังคมอุตสาหกรรม การทำสงคราม ฯลฯ) เป็นต้น

การจรรยาภาพทางสังคม ส่งผลต่อบุคคลและสังคม ดังนี้

- ❑ บุคคลที่ประสบความสำเร็จ ได้เลื่อนจากชั้นต่ำไปสู่ชั้นสูงในอาชีพจะมี “ความสุข”
- ❑ เกิดประสิทธิภาพในการเลือกสรรบุคคลให้เหมาะสมกับตำแหน่ง
- ❑ ผลอื่นๆ ได้แก่ เกิดการขัดแย้งในบทบาท เกิดการขาดความสัมพันธ์ที่เคยมีมาก่อน เกิดความสำนึกในชนชั้นและความรับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับ

บทที่ 10

การควบคุมทางสังคม

บุคคลจะต้องอาศัยสังคมในการตอบสนองต่อความต้องการต่างๆอันได้แก่

- ❑ ความต้องการทางร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำสุดของมนุษย์
 - ❑ ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคงในชีวิต
 - ❑ ความต้องการเข้าร่วมกลุ่ม ความต้องการความรักการได้รับการยอมรับ
 - ❑ ความต้องการได้รับการเคารพนับถือ และความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง
 - ❑ ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง
- หากสังคมไม่อาจตอบสนองความต้องการเบื้องต้นหรือความต้องการมูลฐาน(Basic Needs)ของมนุษย์ได้ ก็จะทำให้สังคมสลายตัว(Disorganization of Society)ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่พึงต้องสนองตอบความต้องการข้างต้นเพื่อป้องกันการสลายตัวของสังคม
- **เลนสกี (Lenski)** ได้จำแนกระบบต่างๆที่จำเป็นของสังคมไว้ที่6ประการ คือ ระบบการสื่อสาร ระบบการผลิต ระบบการจำหน่ายแจก ระบบการป้องกัน ระบบสืบแทน และระบบการควบคุมทางสังคม

ระบบการสืบแทนสมาชิกสังคมตามแนวความคิดของ Lenski นั้น เป็นการสืบแทนในเรื่องบุคคลและ วัฒนธรรม อันได้แก่ ภาษา ทักษะหรือความชำนาญ กฎระเบียบ และ ประเพณี

ระบบการควบคุมทางสังคมจำแนกออกได้ 2 ประการ คือ

- ❑ 1.เป็นระบบของกฎระเบียบและค่านิยมที่ต้องยอมรับไม่ปฏิบัติ และ ระบบของความเชื่อที่เป็นเหตุผลของกฎระเบียบและค่านิยมดังกล่าว
- ❑ 2.ระบบการให้รางวัลและการลงโทษ เพื่อจูงใจให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่สังคมยอมรับ
- ❑ *นักสังคมวิทยาเห็นว่าในทางปฏิบัติไม่มีระบบการควบคุมใดมีประสิทธิภาพเท่ากับการบังคับใช้(Sanctions)นั่นคือ การให้รางวัลและการลงโทษนั่นเอง

การควบคุมทางสังคม

- ❑ การควบคุมทางสังคม เป็นกระบวนการป้องกันพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากปกติหรือพฤติกรรมฝืนสังคมนิให้เกิดขึ้น หรือ ป้องกันมิให้พฤติกรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นแล้วมีผลเสียหายอย่างรุนแรงต่อสังคม

ผู้ที่มีผลงานการศึกษาการควบคุมทางสังคม ได้แก่

- ❑ **1. Richard T.Lapierre** กล่าวว่า การควบคุมสังคมมุ่งไปในแง่ของการวิเคราะห์พฤติกรรมทางวัฒนธรรม โดยมุ่งให้คนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบที่สังคมวางไว้
- ❑ **2, John Martindale** กล่าวว่า การศึกษาการควบคุมสังคมเป็นสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับว่าทำอย่างไรที่จะให้ระเบียบสังคมดำรงอยู่ได้
- ❑ **3,Erving Goffman** ได้ให้ความกระจ่างในเรื่องวิธีการที่จะพยายามทำให้ได้รับการยอมรับ
- ❑ **4.Paul Sites** ได้จำแนกกลไกในการควบคุมทางสังคมออกเป็น 7 ประเภท

*กระบวนการหรือกรรมวิธีการควบคุมทางสังคม อาจจำแนกออกตามระดับความแตกต่างของพฤติกรรมได้เป็น 4 ประการ ดังนี้คือ

- ❑ 1.เป็นกรรมวิธีที่ใช้ป้องกันสถานการณ์ที่จะพัฒนานำไปสู่พฤติกรรมที่ผิดหรือเบี่ยงเบนสังคม
- ❑ 2.เป็นกลไกที่จะจัดการความตึงเครียดหลังจากที่พฤติกรรมผิดสังคมเกิดขึ้นแล้ว
- ❑ 3.เป็นกลไกตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงสาเหตุของพฤติกรรมผิดสังคม
- ❑ 4.เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมกลุ่มโดยหล่อหลอมมติมหาชนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์

วิธีการควบคุมทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 วิธีการ ดังนี้

1 วิธีการควบคุมเชิงปฏิฐาน(เชิงบวก) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

- ❑ (1).วิธีการควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงปฏิฐาน เช่น การชูบชิบในทางดี การจูงใจและการโฆษณาชวนเชื่อ การโฆษณา การยกย่อง การสรรเสริญยินยอม และการให้เหรียญตราเกียรติยศที่เป็นสิ่งแสดงสถานภาพที่สูงขึ้น ฯลฯ
- ❑ (2).วิธีการควบคุมด้วยการให้รางวัลเชิงปฏิฐาน เช่น รางวัลทางวัตถุโดยตรงเงินรางวัล ทรัพย์สินเงินทอง ความมั่งคั่ง และ อำนาจเหนือบุคคลอื่น ฯลฯ

2.วิธีการควบคุมเชิงนิเสธ (เชิงลบ)แบ่งออกเป็น2 ระดับ ได้แก่

- ❑ (1).วิธีการควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงนิเสธ เช่น การสั่งให้เลิกปฏิบัติ การขู่ว่าจะลงโทษ การตรวจสอบ การด่าว่าตำหนิติเตียน การใช้ถ้อยคำล้อเลียน การพูดจาเยาะเย้ยถากถาง การตั้งฉายาหรือสมญานาม และการชูบชิบนินทา ฯลฯ

(2).วิธีการควบคุมด้วยการลงโทษเชิงนิเสธ เช่น การลงโทษประหารชีวิต การทรมานร่างกาย (การตอกเล็บ การบีบขมับ) การจำคุก การกักขังหรือการกักกัน การปรับการใช้ค่าเสียหาย การเนรเทศออกจากกลุ่ม การตรวจค้น ฯลฯ

- ❑ การควบคุมจะเกิดขึ้นเพื่อขจัดความขัดแย้งระหว่างบุคคลต่างๆหรือกลุ่มต่างๆและความขัดแย้งนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับองค์การทางสังคม ดังนั้นจึงแบ่งวิธีการควบคุมออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้
- ❑ **วิธีการควบคุมในระดับที่ไม่เป็นทางการ** (Informal) ได้แก่ การพูดจา(การชู้บชู้บ นินทา ฯลฯ) วิถีประชา จารีต และมติมหาชน
- ❑ **วิธีการควบคุมในระดับที่เป็นทางการ** (Formal) ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายต่างๆเช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร คำพิพากษาที่ผ่านมาแล้ว หลักเกณฑ์ที่เป็นทางการ รวมทั้งกฎข้อบังคับของสถาบันต่างๆ

กลวิธีควบคุมเป็นกลไกการควบคุมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกกลุ่มต่างก็มีอำนาจในการควบคุมด้วยกันทั้งนั้น และ พฤติกรรมของทุกคนทุกกลุ่มจะถูกควบคุมในระดับต่างๆกัน โดยคนหรือกลุ่มอื่นๆด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดหรือกลุ่มใดจะควบคุมผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นได้โดยเด็ดขาด เช่น การควบคุมซึ่งกันและกัน ระหว่างสามีกับภรรยา บิดาหรือมารดากับบุตร ครูกับนักเรียน นายจ้างกับลูกจ้าง ฯลฯ

กลไกการควบคุมสังคม

Paul Sites ได้จำแนกกลไกในการควบคุมสังคมออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

- ❑ **1. กลไกทางวัฒนธรรม** ประกอบด้วย บรรทัดฐานหรือปทัสถานทางสังคม การบังคับใช้สถานภาพและบทบาท การเข้ากลุ่มและการเข้าสังคม การจำแนกความแตกต่างทางสังคมและชั้นทางสังคม
- ❑ **2. กลไกการแลกเปลี่ยน** ประกอบด้วย กลไกการแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจต่ำ กลไกการแลกเปลี่ยนสมานลักษณะ

- ❑ **3.กลไกกฎระเบียบ** ประกอบด้วย การจัดระเบียบบริหาร การทำให้เป็นผู้ชำนาญการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- ❑ **4.กลไกกลอุบาย** ประกอบด้วย กลอุบายที่ใช้ถ้อยคำภาษา กลอุบายที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษา
- ❑ **5.กลไกบังคับ** ประกอบด้วย การบังคับชนิดไม่รุนแรง การบังคับชนิดรุนแรง
- ❑ **6.กลไกการรวมกำลัง** ประกอบด้วย การรวมกันอย่างถาวร การรวมกันอย่างชั่วคราว การรวมกันเป็นบางส่วน
- ❑ **7.กลไกการถอนตัว** ประกอบด้วย การถอนตัวโดยสิ้นเชิง การถอนตัวแบบพิธีการ การสลายตัวของกลุ่ม

กลไกทางวัฒนธรรม

กลไกทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการควบคุมสังคม ประกอบด้วย

- ❑ **1.บรรทัดฐาน(Norms)** เป็นแนวทางปฏิบัติที่ฝังรากลึกในการกระทำนั้น โดยไม่ได้มีตัวบทกฎหมายกำหนดไว้ แต่คนส่วนมากเชื่อว่าถ้ากระทำลงไปแล้วเป็นการละเมิดสิ่งที่เขา “ถือ” กัน เรียกว่า Taboos
- ❑ *บรรทัดฐานเป็นวิธีการที่สังคมกำหนดแบบแผนพฤติกรรมให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เนื่องจากบรรทัดฐาน หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบพฤติกรรม หรือ คตินิยมที่สังคมกำหนดไว้ เพื่อกำหนดแนวทางสำหรับบุคคลยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ

บรรทัดฐานอาจจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ๆได้ 3 ประเภท ดังนี้

- ❑ **วิถีประชา** ได้แก่ การดำเนินชีวิตหรือ ความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยหนึ่งๆซึ่งปฏิบัติกันมาเป็นธรรมเนียมประเพณี แต่ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติก็ไม่มี การบังคับให้ทำ
- ❑ **จารีต** ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพและความปลอดภัยของกลุ่มชน โดยจารีตมีความใกล้ชิดกับค่านิยมและมีศีลธรรมเข้าสอดแทรกซึ่งการฝ่าฝืนจารีตจะได้รับการตำหนิติเตียนหรือถูกลงโทษอย่างรุนแรง ดังนั้นจารีต จึงเป็นบรรทัดฐานที่มีการบังคับใช้ที่เข้มงวดกว่าวิถีประชา โดยศาสตราจารย์ Sumner กล่าวว่าจารีตเกี่ยวข้องกับเรื่องต้องห้าม(Taboos)
- ❑ **กฎหมาย** หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยกฎหมาย ถือเป็นกลไกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด

- ❑ **2. การบังคับใช้ (Sanctions)** คือ การให้การตอบแทน เช่น รางวัลและการลงโทษซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานของสังคม กล่าวคือ บุคคลที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับก็ย่อมได้รับผลตอบแทนหรือรางวัล แต่ถ้าละเว้นที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานดังกล่าวก็ย่อมจะได้รับการลงโทษ
- ❑ **3. สถานภาพและบทบาท (Statuses and Roles)** โดยสถานภาพจะแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นเป็นใคร ส่วนบทบาทจะแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นถูกคาดหวังให้ทำอะไรบ้าง ดังนั้นสถานภาพและบทบาท จึงเป็นสิ่งที่แยกจากกัน ไม่ออก เป็นเสมือนหนึ่งคนละด้านของเหรียญ
- ❑ **4. การเข้ากลุ่มและการเข้าสังคม (Group and Societal Entry)** เป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและระหว่างผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกสังคมกับผู้ที่ต้องการจะเป็นสมาชิกใหม่
- ❑ **5. การจำแนกความแตกต่างทางสังคมและชั้นทางสังคม (Differentiation and Ranking)** ได้แก่ การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมที่เกิดจากการยินยอมของบุคคลในสังคม(ถ้าใช้การบังคับให้มีชนชั้นทางสังคมโดยปราศจากการยินยอมก็จะเป็นการใช้กลไกการบังคับ ไม่ใช่กลไกควบคุมสังคมทางวัฒนธรรม)

กลไกในการแลกเปลี่ยน

- ❑ กลไกในการแลกเปลี่ยนเกี่ยวข้องกับ การขายสินค้า การให้บริการ หรือการให้รางวัลระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่ม
- ❑ กลไกในการแลกเปลี่ยนที่เห็นได้ชัดเจนและใช้กันมากที่สุดในการควบคุมทางสังคม ได้แก่ การแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจ เช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ใช้แรงงานหรือคนงานกับนายจ้าง ฯลฯ

กลไกการแลกเปลี่ยน แบ่งออกเป็น **3** ประเภท ดังนี้

- ❑ **1 กลไกการแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจเหนือ** ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มหรือสังคมที่มีอำนาจบังคับบัญชา พังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งจะทำหรือมีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรที่หายาก ซึ่งอาจเป็นรางวัลหรือสิ่งอำนวยความสะดวก
- ❑ **2 กลไกการแลกเปลี่ยนของผู้มีอำนาจต่ำ** ได้แก่ การที่ผู้น้อยเชื่อให้ผู้มีอำนาจต่ำกว่าสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้มีอำนาจเหนือกว่าให้รางวัลและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่เขา
- ❑ **3 กลไกการแลกเปลี่ยนสมานลักษณะ** ได้แก่ กลไกในการควบคุมที่เปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆหรือกลุ่มต่างๆมาสัมพันธ์กันโดยปราศจากการขัดแย้งกัน ดังนั้น การสมานลักษณะจึงเป็นการหลีกเลี่ยงการสูญเสีย ซึ่งเป็นผลมาจากการขัดแย้งกัน ซึ่งประกอบด้วย การประนีประนอม การมีผู้ชี้ขาดหรือคนกลาง และการอดกลั้น เช่น การที่เจ้าของกิจการขึ้นค่าจ้างให้กับพนักงานตามข้อเรียกร้องของสหภาพแรงงาน เพื่อหลีกเลี่ยงการหยุดงาน ประท้วง ฯลฯ

กลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบ

กลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบจำแนกออกได้เป็น **3** ประเภทใหญ่ คือ

❑ **1.การจัดระเบียบบริหารงาน**

❑ **2.การทำให้เป็นผู้ชำนาญการ**

❑ **3.วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**

❑ *กลไกกฎระเบียบเป็นกลไกควบคุมทางสังคมที่นิยมใช้ในสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากเป็นกลไกที่มีอำนาจในการผลักดันสังคมอย่างมากซึ่งมนุษย์ได้พัฒนาขึ้นมา ก่อให้เกิดสังคมสมัยใหม่ด้วยการทำให้ค่านิยมอยู่บนหลักของเหตุและผล จึงก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่สังคมกำหนดไว้

กลวิธีการใช้กลอุบาย

กล โทกลอุบายจะใช้โดยบุคคลหรือกลุ่มเพื่อพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึก

นักคิดของผู้อื่น ด้วยวิธีการสื่อความหมายต่างๆซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

- ❑ **1.กลอุบายที่ใช้ถ้อยคำภาษา** (Verbal Manipulation)แบ่งออกได้ หลายชนิด เช่น
- ❑ ***1 การโฆษณาชวนเชื่อ** เป็นการจงใจที่พยายามจะควบคุมพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม ตลอดจนใช้กลอุบายที่มีประสิทธิภาพเพื่อเปลี่ยนความรู้สึกทัศนคติ และ ค่านิยม โดยเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดในสังคม ซึ่งบุคคลที่นิยมใช้ คือ นักการเมือง นักข่าว นักประชาสัมพันธ์ เช่น การมีแผนก ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการต่างๆ
- ❑ ***2 เรื่องตลกขบขัน** เป็นกล โทที่สามารถเพิ่มหรือลดอำนาจในการควบคุมของบุคคลได้
- ❑ ***3 การพูดปดมดเท็จ** เป็นการควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยการ ให้ข้อมูลที่ผิดๆ
- ❑ ***4 การให้สัญญานามกับผู้อื่น** เช่น เฒ่าหัวงู โบมีด โทนอนบน้ำผึ้ง ฯลฯ
- ❑ ***5 การใช้ภาษาเฉพาะ** เพื่อสื่อข้อความ ข่าวดสาร ทัศนคติ หรือ อารมณ์ต่างๆมักจะใช้ เพื่อเป็นเกณฑ์กีดกันผู้ที่อยู่นอกกลุ่มซึ่ง ไม่เข้าใจการสื่อความหมาย

- ❑ **2.กลอุบายที่ไม่ใช้ถ้อยคำภาษา**(Nonverbal Manipulation) ประกอบด้วย การจัดฉากและการแสดง การปิดบังข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ การหนีปัญหา และการเกณฑ์เอาเป็นพวกฯลฯ
- ❑ การจัดฉากและการแสดง เป็นการกระทำที่บางครั้งเป็นการปกปิดความจริง ซ่อนเร้นสิ่งสำคัญบางอย่างและก่อให้เกิดบุคคลอื่นๆเข้าใจผิดในข้อเท็จจริง ซึ่งจะยังผลให้ผู้ใช้งานวิธีนี้ควบคุมสังคมได้
- ❑ การเกณฑ์เอาเป็นพวก เป็นวิธีการที่บุคคลที่ครองอำนาจอยู่มักจะใช้เพื่อลดการคุกคามของฝ่ายตรงกันข้าม

กลวิธีบังคับ

- ❑ *กลวิธีการบังคับนั้นส่วนมากจะต้องใช้อำนาจสูง และ ขณะเดียวกันก็เป็นการเสี่ยงต่ออันตราย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ **กลวิธีการบังคับแบบไม่รุนแรง** และ **กลวิธีการบังคับแบบรุนแรง**
- ❑ * โดยปกติกลวิธีบังคับจะใช้ก็ต่อเมื่อได้พยายามใช้กลวิธีอื่นๆแล้วประสบความสำเร็จล้มเหลว และ บุคคลหรือกลุ่มยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของเขา จึงเป็นกลไกที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ในสังคมแบบเผด็จการ

- ❑ **1. กลวิธีการบังคับแบบไม่รุนแรง** ประกอบด้วย การใช้คำขู่ การใช้เหตุผล โต้ข้อข้อกล่าวหา การประณาม และการระงับบำเหน็จรางวัล เช่น การระงับการให้บริการและระงับสิ่งอำนวยความสะดวกฯลฯ
- ❑ **2. กลวิธีการบังคับแบบรุนแรง** ประกอบด้วย การจลาจลและฝูงชนที่บ้าคลั่งหรือฝูงชนวุ่นวาย(Mob)การปลุ่วัติ การก่อการร้าย กลไกที่น่าสะพรึงกลัวอื่นๆ โดยกลวิธีการบังคับจะเป็นแบบใดหรือมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากรและเป้าหมายต่างๆตลอดจนการตกลงใจที่พร้อมจะลงทุนสูงและการตัดสินใจเสี่ยงต่อการสูญเสียที่สูงมาก ซึ่งกลวิธีนี้เป็นวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงหรือป้องกันการเปลี่ยนแปลงสังคม

กลวิธีการรวมกำลัง

- ❑ *กลวิธีการรวมกำลังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มระดับอำนาจในการควบคุมให้สูงขึ้น และ เกี่ยวข้องกับการร่วมกันระหว่างบุคคลต่างๆหรือ สังคมต่างๆเพื่อร่วมกันเพิ่มทรัพยากรหรือเพื่อเผชิญหน้าฝ่ายตรงข้ามร่วมกัน

- ❑ **1. กลวิธีการบังคับแบบไม่รุนแรง** ประกอบด้วย การใช้คำขู่ การใช้เหตุผล โต้ข้อข้อกล่าวหา การประณาม และการระงับบำเหน็จรางวัล เช่น การระงับการให้บริการและระงับสิ่งอำนวยความสะดวกฯลฯ
- ❑ **2. กลวิธีการบังคับแบบรุนแรง** ประกอบด้วย การจลาจลและฝูงชนที่บ้าคลั่งหรือฝูงชนวุ่นวาย(Mob)การปลุมนินทา การก่อการร้าย กลไกที่น่าสะพรึงกลัวอื่นๆ โดยกลวิธีการบังคับจะเป็นแบบใดหรือมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากรและเป้าหมายต่างๆตลอดจนการตกลงใจที่พร้อมจะลงทุนสูงและการตัดสินใจเสี่ยงต่อการสูญเสียที่สูงมาก ซึ่งกลวิธีนี้เป็นวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงหรือป้องกันการเปลี่ยนแปลงสังคม

กลวิธีการรวมกำลัง

- ❑ *กลวิธีการรวมกำลังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มระดับอำนาจในการควบคุมให้สูงขึ้น และ เกี่ยวข้องกับการร่วมกันระหว่างบุคคลต่างๆหรือ สังคมต่างๆเพื่อร่วมกันเพิ่มทรัพยากรหรือเพื่อเผชิญหน้าฝ่ายตรงข้ามร่วมกัน

กลวิธีการรวมกำลังกันจำแนกออกได้เป็น 3 ชนิด ดังนี้

- ❑ 1. การรวมกันอย่างถาวร จะนำมาใช้เมื่อบุคคล กลุ่ม หรือสังคมต่างๆ ได้ตัดสินใจมารวม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุกๆ เรื่อง
- ❑ 2. การรวมกันอย่างชั่วคราว เป็นการรวมเข้าด้วยกันอย่างชั่วคราวของประชาชน กลุ่ม หรือ สังคมต่างๆ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด โดยเฉพาะในระยะเวลาสั้นๆ และมักจะใช้มากในยามสงคราม
- ❑ 3. การรวมกันเป็นบางส่วน มักมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับความสำเร็จในเป้าหมาย หรือผลประโยชน์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เช่น การรวมกันระหว่างกรรมกรเพื่อยกระดับสภาพการทำงานและรายได้ให้ดียิ่งขึ้น ฯลฯ

กลวิธีในการถอนตัว

- ❑ กลวิธีในการถอนตัวใช้เมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวแล้วไม่ได้รับสิ่งที่ประสงค์ ไม่ได้รับความปลอดภัย จากการถูกคุกคาม หรือ บุคคล กลุ่มหรือสังคมที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วยไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญา

กลวิธีในการถอนตัวจําแนกออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

- ❑ **การถอนตัวโดยสิ้นเชิง** จากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่ม หรือ สังคมอื่น
- ❑ **การถอนตัวแบบพิธีการ** โดยบุคคลหรือกลุ่มยังคงอยู่ในกลุ่มหรือองค์การ
- ❑ **การสลายตัวของกลุ่ม** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความปลอดภัย หรือ เพราะว่ากลุ่มไม่มีประโยชน์ต่อไปอีกแล้ว หรือแม้จะมีกลุ่มต่อไปก็ไม่สามารถสนองความต้องการของกลุ่มได้ และกลุ่มต่างๆอาจจะสลายตัวเพื่อตั้งกลุ่มใหม่ก็ได้

การอบรมทางสังคมกับการควบคุมทางสังคม

- ❑ **การอบรมทางสังคม** (Socialization) หรือการเรียนรู้ทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดจนชีวิต ของบุคคล ดังนั้น กระบวนการควบคุมในสังคม จึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการอบรมสั่งสอน

การอบรมทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับกลไกการควบคุมทางสังคมด้านวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การอบรมทางสังคมชั้นปฐมภูมิ

- ❑ ได้แก่ ครอบครัวเป็นผู้อบรมสั่งสอน และ การอบรมทางสังคมขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ โรงเรียน และกลุ่มทุติยภูมิต่างๆเป็นผู้อบรมให้เรียนรู้ระเบียบสังคม โดยรูปแบบของการอบรมทางสังคมทั้ง 2 ประเภท เป็นกลไกควบคุมสังคมทางวัฒนธรรมที่สำคัญและใช้กันอย่างแพร่หลาย

ความแตกต่างในการใช้กลไกควบคุมทางสังคมประเภทต่างๆมีดังนี้

- ❑ **กลุ่มทางการ** เช่น กลุ่มหรือสมาคมครู-ผู้ปกครอง ฯลฯ ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มมักเป็นไปตามกลไกเกี่ยวกับกฎระเบียบ
- ❑ **กลุ่มไม่เป็นทางการ** เช่น ครอบครัว เพื่อนสนิท กลุ่มสภากาแฟ ฯลฯ มักไม่ใช้กลไกควบคุมทางสังคมประเภทกฎระเบียบ
- ❑ ในสังคมที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มักจะใช้กลวิธีกลอุบาย
- ❑ ในสังคมขนาดเล็กและสังคมที่มีความซับซ้อนน้อย มักจะใช้กลไกทางวัฒนธรรม
- ❑ ในสังคมสมัยใหม่หรือสังคมที่มีความซับซ้อนมากและมีการแบ่งงานกันทำมากมาย มักจะใช้กลวิธีหรือกลไกการแลกเปลี่ยน กลไกกฎระเบียบ และ กลไกกลอุบาย
- ❑ ในสังคมที่ประกอบด้วยประชากรที่มีลักษณะแตกต่างกัน มักจะใช้กลวิธีรวมกำลังกันและกลวิธีการแลกเปลี่ยน

บทที่ 11

สังคมวิทยาการเมือง

❑ **สังคมวิทยาการเมือง** เป็นสาขาใหม่ที่เริ่มมีขึ้นเมื่อหลังสมัยกลางของยุโรป ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันหรือผสมกันระหว่างสาขาวิชาด้านสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ โดยเน้นศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับการเมืองทั้งในด้านกระบวนการและสถานะทางการเมือง รวมทั้งอิทธิพลและผลกระทบที่มีต่อกัน เพราะการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และ สังคมต้องดำเนินไปตามรูปแบบทางการเมือง

❑ **รัฐศาสตร์** เน้นศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในทางการเมือง การปกครอง การใช้ อำนาจ และ สถานะทางการเมืองที่มีผลต่อรัฐหรือสังคมโดยส่วนรวม ส่วนสังคมวิทยา เน้นศึกษาถึงพฤติกรรม ความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มสังคม

ขอบข่ายการศึกษาสังคมวิทยาการเมือง

สังคมวิทยาการเมืองเน้นศึกษาถึงเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้

- ❑ **1. ความเกี่ยวข้องกันระหว่างสังคมกับการเมือง** เช่น อิทธิพลของสังคมที่มีต่อกระบวนการทางการเมือง หรือ สถานะทางการเมืองที่มีผลและอิทธิพลต่อสังคม ฯลฯ โดยอิทธิพลของกลุ่มเหล่านี้มีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองการปกครอง ซึ่งกลุ่มอิทธิพลดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group หรือ Pressure Group) และกลุ่มครอบงำ (Dominant Group)
- ❑ **2. โครงสร้างของสังคมกับสถาบันทางการเมือง** เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ ในสังคมกับสถาบันทางการเมือง หรือ กลุ่มสังคมหน่วยย่อยกับสถาบันทางการเมือง ฯลฯ
- ❑ **3. ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการจัดรูปแบบและนโยบายทางการเมือง** ได้แก่ มิติทางสังคม เช่น กลุ่มประชากร สถานภาพ ครอบครัว ศาสนา เชื้อชาติ เพศ วัย ระดับการศึกษา ฯลฯ และมิติทางเศรษฐกิจ เช่น ฐานะ การผลิต ฯลฯ
- ❑ **4. ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง** เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง พรรคการเมือง ฯลฯ
- ❑ **5. สภาพของสังคมต่อการจัดรูปแบบทางการเมืองการปกครอง** เช่น สังคมเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมมีส่วนในการสร้างรูปแบบและลัทธิทางการเมือง ฯลฯ
- ❑ **6. ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับการเมืองที่ก่อให้เกิดการพัฒนา** เช่น การขยายตัวของเมืองและชนบท การจัดวางผังเมือง การกระจายประชากร รวมทั้งภาวะความเป็นผู้นำ การใช้อำนาจในสังคม และการจัดองค์การทางการเมือง ฯลฯ

การกำเนิดสังคมวิทยาการเมือง

สังคมวิทยาการเมืองเริ่มมีจุดกำเนิดมาจากประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ

- ❑ **1.การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และ ศาสนา** ในภายหลังสมัยกลางของยุโรป(เมื่อประมาณศตวรรษที่16) โดยได้มีการก่อตัวเป็นศาสตร์ที่เริ่มศึกษาและวิเคราะห์กันอย่างจริงจัง หลังจากที่ได้มีการแบ่งแยกกันระหว่างสังคมกับการเมืองหรือสังคมกับรัฐ
- ❑ ในยุคกลางของยุโรป เป็นยุคของการรวมตัวกันเป็นจักรวรรดิ โดยพระเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากทั้งทางโลก(อาณาจักร)และทางธรรม(ศาสนาจักร)ซึ่งทั้ง2องค์กรนี้รวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นพระในศาสนาคริสต์โดยเฉพาะสันตะปาปาจึงมีบทบาทมากทั้งทางสังคม การเมืองการปกครอง และการศาสนา มีหน้าที่ควบคุมดูแลประชาชน และบริหารงานบ้านเมืองไปด้วยในขณะเดียวกัน
- ❑ การเศรษฐกิจในยุคกลางนั้น อาชีพหลักของราษฎร คือ การเกษตรกรรม ซึ่งกลุ่มที่มีอิทธิพล ได้แก่ ฐานันดรนักบวช (พระ)และฐานันดรขุนนาง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาททางสังคมมาก
- ❑ ในสมัยยุคกลางของยุโรปนี้ ชนชั้นพ่อค้ามีน้อยมาก แต่จะมีพวกชาวนาที่เป็นข้าทาสมอยู่มาก จึงเรียกยุคนี้ว่า มีการปกครองแบบระบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งในยุคนี้จะไม่มีการจรรยาภาพทางสังคมเลย

□ *ในภายหลังยุคกลางของยุโรป ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ความศรัทธาของประชาชนต่อศาสนาตกลง บทบาทของพระที่เคยมีความสำคัญอย่างมากก็ลดลงไป ส่วนทางด้านการเมืองระบบจักรวรรดิเสื่อมสลายลงไป ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจก็เกิดมีชนชั้นกลางขึ้นมาในสังคม ได้แก่ พวกพ่อค้า และ ช่างฝีมือ ทำให้ชนชั้นกลางเริ่มเข้ามามีบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองมากขึ้น ดังนั้น จึงทำให้ฐานันดรพระและขุนนางมีอิทธิพลน้อยลงไป โดยเฉพาะหลังการปฏิวัติในฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1789

□ **2.แนวความคิดของนักวิชาการที่พยายามแยกความแตกต่างระหว่างสังคมกับการเมือง** หรือรัฐจนกลายเป็นข้อถกเถียงโต้แย้งกันว่ารัฐหรือสังคมควรมีอำนาจสำคัญและเหนือกว่ากัน ดังนั้นสังคมวิทยาการเมืองจึงเข้ามามีบทบาทในการประสานและยุติข้อถกเถียง โดยนำเอาศาสตร์ทางด้านสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์มาศึกษาพิจารณาประกอบกัน

ตัวอย่างของแนวความคิดที่ขัดแย้งกัน มีดังนี้

□ **โบแดง(Bodin)** ได้สร้างทฤษฎีอำนาจอธิปไตย(Sovereignty) โดยถือว่า รัฐเป็นตัวแทนของสังคมทุกกลุ่มสังคม ดังนั้นรัฐจึงมีอำนาจเด็ดขาด มีการใช้กำลังบังคับและมีอำนาจออกกฎหมาย

□ **เฮเกิล(Hegel)** เห็นว่า รัฐไม่ควรถูกจำกัดอำนาจโดยกฎหมายแห่งศีลธรรม เพราะรัฐเป็นผู้ออกข้อกำหนดคกฏเกณฑ์ทางศีลธรรมให้ประชาชนในสังคมปฏิบัติตาม รัฐเท่านั้นที่จะมีอำนาจบอกเราได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด

□ **มาร์กซ์(Marx)** เห็นว่า สังคมจะปราศจากการขัดแย้งก็ต่อเมื่อเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ คือ ไม่มีรัฐ ไม่มีรัฐบาล เพราะ ตราบใดที่มีรัฐก็หมายความถึงมีการมีการใช้อำนาจบังคับกดขี่

□ ดังนั้น **ทั้งโบแดงและเฮเกิล** จึงเป็นผู้ที่เห็นว่า “รัฐมีอำนาจและมีความสำคัญมากกว่าสังคม” “รัฐมีอำนาจและมีความสำคัญมากกว่าสังคม” ส่วนมาร์กซ์เป็นผู้ที่เห็นว่า “สังคมมีอำนาจและมีความสำคัญมากกว่ารัฐ”

แนวความคิดทางสังคมวิทยาการเมือง

□ ทอคเกอวิลล์(Tocqueville)ชาวฝรั่งเศส มีทัศนะว่า ความอยู่รอดของการเมืองแบบประชาธิปไตยจะขึ้นอยู่กับดุลยภาพระหว่างความเข้าใจกันได้ (Consensus)และความขัดแย้ง(Conflict) ทั้งนี้เพราะเขามองว่าชีวิตการเมืองมีลักษณะคล้ายกันกับชีวิตบุคคล คือ มีทั้งความราบรื่นและความขัดแย้ง

- ❑ **ทอคเกอร์วิลล์** เห็นว่า กลุ่มหลากหลายต้องมีในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยให้มีความแตกต่างและอิสระในการปกครองท้องถิ่น ไม่ใช่ปล่อยให้อำนาจไปรวมอยู่ที่รัฐซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งเดียวจะทำให้มีความขาดการต่อต้านซึ่งกันและกัน สังคมก็จะกลายเป็นแบบมีแต่ความเข้ากันได้แต่เพียงอย่างเดียว
- ❑ **แมกซ์ เวเบอร์** (Max Weber) ชาวเยอรมัน มีทัศนะว่า ระบบราชการ(Bureaucratization)มีทั้งความประสานและความขัดแย้งเกิดขึ้นในตัว ยึดถือมาตรฐานความเป็นกลางและความเสมอภาค มีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถาบันของสังคม มีผลต่อการพัฒนาสถาบันประชาธิปไตย โดยเฉพาะในระยะแรกๆแต่ถ้าใช้ระบบการเกินขอบเขตจะทำให้เกิดผลเสียต่อประชาธิปไตย เพราะรัฐจะกลายเป็นผู้มีอำนาจมากเกินไป
- ❑ **เวเบอร์** วิเคราะห์ว่า อำนาจจากรูปแบบแห่งอุดมทัศน์ คือ มีลักษณะเป็นกลาง และไม่จำเป็นต้องมีสภาพตรงตามความจริง โดยเขาแบ่งอำนาจออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่
- ❑ **1.ตรรก-นิติอำนาจ** เป็นอำนาจโดยชอบธรรม เป็นไปตามหลักการแห่งเหตุผลและตัวบท กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้ใช้อำนาจนี้ก็คือ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งที่ตามกฎหมาย
- ❑ **2.ธรรมเนียมอำนาจ** เป็นอำนาจที่ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งผู้ใช้อำนาจก็ คือ ผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้มีอำนาจในหมู่บ้านที่ได้รับความเคารพนับถือมานาน
- ❑ **3.บารมีอำนาจ** เป็นอำนาจที่ได้มาจากการได้รับความเลื่อมใสศรัทธามากจากคนอื่น การมีคนสนับสนุนทำให้บุคคลนั้นมีบารมีอำนาจเกิดขึ้น โดยในตัวผู้มีบารมีอำนาจอาจจะเป็นคนที่มีความสามารถหรือเป็นผู้เผด็จการตัวสำคัญ หรืออาจเป็นหัวหน้าแก๊งโจรก็ได้

❑ **โรเบิร์ต มิเชลล์** (Robert Michels) ชาวอิตาลีพบว่ามีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ “กฎเหล็กแห่งคณาธิปไตย” ที่มีปรากฏอยู่ในพรรคการเมืองแบบสังคมนิยม คือ อำนาจอยู่ในมือบุคคลกลุ่มน้อยซึ่งเป็นผู้บริหารที่มีอำนาจมาก และไม่ต้องจากจะถูกออกจากตำแหน่งเดิม เพราะเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะทำให้ตนเองเกิดความเดือดร้อนและปราศจากการมีตำแหน่งอำนาจ

❑ **ประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดศาสตร์ทางสังคมวิทยาการเมือง** ซึ่งเป็นศาสตร์ใหม่ ก็คือ จุดกำเนิดของแนวความคิดใหม่ที่แยกความแตกต่างระหว่างสังคมกับรัฐ(การเมือง) ออกจากกัน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลังยุคกลางของยุโรปก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ศาสตร์สาขานี้เริ่มก่อตัวขึ้นมา

บทที่12

พฤติกรรมฝูงชน

- ❑ **พฤติกรรมฝูงชน** เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนที่ขาดระเบียบอย่างทันทีทันใดโดยไม่ได้มีการคาดหมายไว้ล่วงหน้า แต่สถานการณ์ต่างๆทางสังคมขณะนั้นส่งเสริมให้เกิดขึ้น ซึ่งพฤติกรรมฝูงชนจะมีความก้าวร้าวรุนแรงและใช้อารมณ์อย่างมากเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะควบคุมได้ยาก
- ❑ **ฝูงชน (Crowd)** หมายถึง คนจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมตัวกันในเวลาหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมาย(Goal)ของความตั้งใจร่วมกัน รวมทั้งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านจิตใจและพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีความใกล้ชิดกันมากทางด้านร่างกาย
- ❑ **มิลแกรม (Milgram) และ ทอช (Toch)** ได้ให้ความหมายของ “พฤติกรรมฝูงชน” ว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นไปเองโดยปกติวิสัย แต่ไม่มีการจัดระเบียบหรือวางแผน หรือทำนายไว้ล่วงหน้า

ลักษณะของพฤติกรรมฝูงชน

พฤติกรรมฝูงชนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้คือ

- ❑ **เกิดขึ้นแบบทันทีทันใด** และดำรงอยู่ภายในระยะเวลาอันสั้น เพื่อตอบโต้ต่อสิ่งเร้าเมื่อได้รับการตอบสนองทางอารมณ์จนเป็นที่พอใจแล้วก็จะสลายตัวไป
- ❑ **ไม่มีโครงสร้าง** หมายถึง ไม่มีการกำหนดสถานภาพ บทบาท และความสัมพันธ์ของสมาชิก
- ❑ **สมาชิกที่เข้าร่วมในฝูงชนมีจำนวนไม่แน่นอน** อาจมากหรือน้อยก็ได้
- ❑ **ไม่มีบรรทัดฐานทางสังคมควบคุม** โดยบุคคลที่เข้าร่วมจะถูกอิทธิพลของกลุ่มครอบงำ
- ❑ **ไม่มีตัวตน** โดยพฤติกรรมของฝูงชนที่แสดงออกมาจะหาคนรับผิดชอบไม่ได้ซึ่งตรงกับคำพูดที่ว่า “จับมือใครดมไม่ได้”
- ❑ **ไม่มีการเจาะจงตัวบุคคล** ไม่มีการเจาะจงเป้าหมาย
- ❑ **อยู่ในสถานะที่ชักจูงได้ง่าย** เพราะ ไม่มีโครงสร้าง ไม่มีหัวหน้า ไม่มีบรรทัดฐานทางสังคม

- ❑ **มีการระบาดทางอารมณ์** เพราะฝูงชนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดกันทางด้านร่างกาย การติดต่อกันทางอารมณ์จึงเป็นไปได้โดยง่ายและรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้อารมณ์รุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น การระบาดทางอารมณ์จึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมฝูงชน ซึ่งส่งผลให้เกิดพฤติกรรมคล้อยตามกัน
- ❑ **ปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมฝูงชนให้บังเกิดขึ้น** คือ สังคมมีความไม่สงบ วุ่นวาย หรือสังคมอยู่ในสถานะที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมใหม่ๆ ความขัดแย้งทางอารมณ์และพฤติกรรมจะมีมาก
- ❑ **สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมฝูงชนได้โดยง่ายก็คือ** ความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม ขาดการควบคุมจากบรรทัดฐานของสังคม ตลอดจนคุณค่าต่างๆทางสังคม มากกว่าสาเหตุที่เกิดจากความอดอยากหรือยากจน

ประเภทของฝูงชน

นักสังคมวิทยาได้แบ่งฝูงชนออกเป็น4ประเภท ดังนี้คือ

- ❑ **Casual Crowd** (ฝูงชนบังเอิญ) หมายถึง ฝูงชนที่มารวมตัวกัน โดยไม่มีมีจุดมุ่งหมาย เฉพาะ เป็นเพียงมีความสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหมือนกันชั่วคราวแล้วก็สลายตัวไป เช่น ฝูงชนที่มุงดูอุบัติเหตุ บนท้องถนน หรือฝูงชนที่รุมล้อมการ โฆษณาขายสินค้าตามย่านชุมชน เป็นต้น

❑ **Conventional Crowd (ฝูงชนชุมนุม)** หมายถึง ฝูงชนที่มีแบบแผนหรือความสำนึก เป็นพวกเดียวกันควบคุมอยู่ เช่น การดูกีฬา ภาพยนตร์ คอนเสิร์ต การฟังอภิปรายหรือปาฐกถา รวมถึงการชุมนุมประท้วงภายใต้กฎหมายของสังคม ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมจะต้องปฏิบัติตามแบบแผนที่กำหนดไว้

❑ **Acting Crowd (ฝูงชนลงมือกระทำ)** หมายถึง ฝูงชนที่มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอและพร้อมที่จะแสดงออกถึงความก้าวร้าว รุนแรง เจิงทำลาย ซึ่งฝูงชนประเภทนี้จะได้รับความสนใจจากนักสังคมวิทยา และ นักรัฐศาสตร์เป็นอย่างมาก เพราะการระบาคทางอารมณ์จะเป็น ไปอย่างรวดเร็วและแรงค่วนในการปฏิบัติการ โดยฝูงชนประเภทนี้ ได้แก่ mob(ฝูงชนที่บ้าคลั่ง)ประเภทต่างๆ

❑ **Expressive Crowd (ฝูงชนแสดงออก)** หมายถึง ฝูงชนที่มารวมตัวกันเพื่อแสดงออกถึงอารมณ์ที่ตื่นเต้น สนุกสนาน เฮฮา ป่าเถื่อน และมั่วเมา เช่น การเต้นรำ กระทั่งทำหรือปรบมือให้จังหวะ และการมั่วสุมทางเพศฯลฯ โดยฝูงชนประเภทนี้จะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าDancing Crowd

รูปแบบหรือชนิดของฝูงชน

รูปแบบหรือชนิดของพฤติกรรมฝูงชนแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

- ❑ **1. ฝูงชนประเภทผู้ดูหรือผู้ฟัง (Audience)** เป็นฝูงชนที่มีจุดสนใจอยู่ที่สิ่งเร้าภายนอก อันอาจมาทางเดียวหรือสองทาง ได้แก่ ฝูงชนบังเอิญ (Casual Crowd) และฝูงชนชุมนุม (Conventional Crowd) เช่น การชุมนุมทางการเมือง (การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร) ฯลฯ
- ❑ **2. ฝูงชนที่บ้าคลั่ง (Mob)** เป็นฝูงชนที่ถูกกระตุ้นหรือเร้าอารมณ์และมีจิตใจที่มุ่งมั่นที่จะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว รุนแรง เริงทำลาย เร่งด่วนให้มีการปฏิบัติการ มีจุดมุ่งหมายของการกระทำที่แน่นอนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางอารมณ์และพฤติกรรม
- ❑ * จุดมุ่งหมายของฝูงชนที่บ้าคลั่ง โดยทั่วไป คือ เป็นแสดงออกถึงพฤติกรรมที่รุนแรง เพื่อระบายความตึงเครียดทางอารมณ์ ความเคียดแค้น ความอัดอั้นตันใจ และความกลัว

การแบ่งประเภทของ Mob ออกตามจุดประสงค์และความรุนแรง

- ❑ **1) Lynching Mob** ถือเป็น Mob ที่มีความรุนแรงที่สุดและมุ่งหมายต่อชีวิต เช่น การรุมประชาทัณฑ์ และการจับตัวนักศึกษาประชาชนมาแขวนคอในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้น
- ❑ **2) การจลาจล (Riot)** เป็น Mob ที่มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้อง ประท้วง และทำทลายหรือคัดค้านการกระทำบางอย่าง เช่น การจลาจลด้านเชื้อชาติ ศาสนา และความยุติธรรม เป็นต้น
- ❑ **3) Orgy** เป็นฝูงชนที่สนุกสนานรื่นเริงไปในทิศทางที่เสเพล เช่น การมั่วซุมทางเพศ การคลังเต็นรำและกินเหล้า ซึ่งนำไปสู่ความสนุกสนานที่เลยเถิด เป็นการปลดปล่อยความตึงเครียด
- ❑ **4) ฝูงชนที่แตกตื่น (Panic)** เป็น Mob ที่ตื่นตกใจกลัวจนหมดความรู้สึกลึกที่จะควบคุมตัวเองและทำอะไรไม่ถูก ซึ่งการระบอบทางอารมณ์เกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีสิ่งเร้า เพราะสถานการณ์ทำให้เกิดความตื่นกลัวโดยไม่ได้คาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้า เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เรือล่ม

- ❑ **Smelser** นักสังคมวิทยา กล่าวว่า “ฝูงชนที่แตกตื่น เป็นฝูงชนที่รู้สึกตัวว่าอยู่ในอันตรายอันยิ่งใหญ่ ไม่มีทางหนี หรือมีทางหนีอยู่มากมายแต่หนีไม่ได้” ดังนั้นในสถานะของฝูงชนที่แตกตื่นนี้ผู้นำจึงจำเป็นอย่างมากในการที่จะแนะแนวทางหรือวิธีการหาทางออกที่ปลอดภัย

การควบคุมฝูงชน

- ❑ การควบคุมฝูงชนจะกระทำได้อีกต่อเมื่อฝูงชนเพิ่งจะเริ่มจะเริ่มขึ้นหรือเพิ่งจะก่อตัวขึ้น เพราะถ้าฝูงชนก่อตัวแล้ว การควบคุมฝูงชนหรือสลายฝูงชนจะกระทำได้ยาก

สิ่งที่สามารถควบคุมหรือสลายฝูงชนได้ มีดังนี้

- ❑ **1.การควบคุมจากภายใน** ได้แก่ สมาชิกที่เข้าร่วมฝูงชน ไม่เกิดอารมณ์คล้อยตาม การมีผู้นำที่ดีจะทำให้ฝูงชนมีพฤติกรรมที่สงบเรียบร้อย และฝูงชนจะสลายตัวเองเมื่อได้รับการตอบสนองทางอารมณ์แล้ว เป็นต้น
- ❑ **2.การควบคุมจากภายนอก** ได้แก่
 - ❑ โคนสภาพดิน ฟ้า อากาศ เช่น อากาศร้อน-หนาว มีฝนตก
 - ❑ โดยการเข้าแทรกแซง เช่น การแยกผู้นำออกจากฝูงชน แยกฝูงชนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือพยายามสร้างจุดสนใจขึ้นหลายๆจุด
 - ❑ โดยการใช้กำลังสลายฝูงชน ซึ่งเป็นวิธีที่รุนแรง จึงไม่นิยมใช้ เพราะอาจลุกลามไปสู่เรื่องอื่นๆได้

ประโยชน์ของพฤติกรรมฝูงชน

แม้ว่าพฤติกรรมฝูงชนจะมีความรุนแรง แต่ก็สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ดังนี้

- ❑ **1. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม** โดยอาศัยการระบายนามณ์ภายใต้การควบคุม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของสังคมได้ระบายออกถึงอารมณ์ที่เก็บกดหรือตึงเครียด อันเนื่องมาจากกฎเกณฑ์ข้อบังคับของบรรทัดฐานทางสังคม
- ❑ **2. สร้างความสนิทสนมเป็นส่วนตัว**
- ❑ ทำให้เกิดความเข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน เช่น
- ❑ **1) งานเลี้ยง** งานเต้นรำ หรือการแข่งขันกีฬา เป็นการคลายพิธิการที่ตึงเครียดลงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขึ้น ซึ่งจะมีผลให้มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้น มีการประสานงานและเข้าใจกัน
- ❑ **2) สนับสนุนอาชีพหรือความสำคัญของตนเอง** ซึ่งเป็นจิตวิทยาฝูงชน โดยนักแสดงหรือนักพูดบางคนจะลงทุนจ้าง “หนน้ำม้า” มาเป็นผู้นำในการปรบมือ โห่ร้อง หรือแสดงความพอใจ เพื่อดึงดูดอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังให้คล้อยตาม
- ❑ * พฤติกรรมฝูงชนเป็นพฤติกรรมที่รุนแรงและก้าวร้าวมาก เพราะเป็นการดึงดูดบุคคลให้ออกจากการควบคุมของบรรทัดฐานทางสังคม ดังนั้นฝูงชนจึงมีอิทธิพลมากและสามารถครอบงำความรู้สึกนึกคิดของคนที่เข้าร่วมในฝูงชนให้มีอารมณ์และพฤติกรรมคล้อยตามฝูงชนนั้น โดยปราศจากเหตุผลและความมีสติ จึงอาจจะสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติบ้านเมืองได้

บทที่ 13 ปัญหาทางสังคม

- ❑ **ปัญหาสังคม (Social Problems)** หมายถึง สภาวะหรือสถานการณ์ที่มีผลกระทบ กระเทือน ต่อคนจำนวนหนึ่ง และเป็นจำนวนมากพอที่จะคิดว่าไม่อาจทนอยู่ในสภาพเช่นนี้ได้ ตลอดไป ต้องมีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น ในกรณีที่สังคมนั้นมีแต่การ ข่มขืนแล้วฆ่า ปล้น ใจ และชิงทรัพย์กันอยู่เสมอ

แนวทางแก้ไขปัญหาสังคม แบ่งออกเป็นหลักใหญ่ๆได้ 2 ประการ ดังนี้

- ❑ **1. การแก้ไขปัญหาแบบย่อย (Piecemeal)** หรือแก้ไขปัญหาระยะสั้น หรือการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าเป็นการแก้ไขปัญหาที่มุ่งแต่จะให้เสร็จสิ้นไป โดยไม่มีการวางแผนมาก่อน เช่น การแก้ไขปัญหาคความยากจนและความอดอยากขาดแคลนด้วยการเอาสิ่งของไปแจกเพื่อ บรรเทาความเดือดร้อนเป็นต้น
- ❑ **2. การแก้ไขปัญหาแบบรวมถ้วนหน้า (Wholesale)** หรือการแก้ไขปัญหาระยะยาวให้ได้ผล ถาวร เป็นการแก้ไขปัญหาแบบมีการวางแผนมาก่อน มีการตรวจสอบและประเมินผล ซึ่ง เป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นตอหรือสาเหตุของปัญหาและปัญหานั้นๆจะไม่เกิดขึ้นมาอีก เช่น การแก้ปัญหาคความยากจนด้วยการฝึกอาชีพให้ การฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานให้แก่ผู้ ว่างาน การปลูกฝังทัศนคติในการประหยัดและงดใช้สินค้าฟุ่มเฟือยให้แก่ เยาวชน การขยายการศึกษาให้ทั่วถึงโดยเฉพาะในชนบท เป็นต้น

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน

❑ 1. ปัญหาน้ำมันและภาวะการณ์ครองชีพ

❑ **โอเปค (OPEC)** หมายถึง องค์การกลุ่มประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออก ซึ่งเป็นประเทศกลุ่มมหาอำนาจกลุ่มหนึ่งที่ใช้น้ำมันเป็นอาวุธในการที่จะทำให้เศรษฐกิจของโลกดีขึ้นหรือเลวลง ซึ่งน้ำมันเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ไทยขาดดุลการค้า โดยทุกปีเราจะส่งน้ำมันเข้าประมาณ 22 % ของสินค้าขาเข้าทั้งหมด

❑ กลุ่มประเทศที่เป็นสมาชิก โอเปคในปัจจุบันมีทั้งหมด 11 ประเทศ ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย อิรัก อิหร่าน คูเวต กาตาร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ แอลจีเรีย ลิเบีย ไนจีเรีย เวเนซุเอลา และอินโดนีเซีย

❑ 2. ปัญหาดุลการค้า

❑ ประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเอเชีย ลาตินอเมริกา และแอฟริกา เป็นประเทศที่เสียเปรียบดุลการค้า เนื่องจากต้องส่งสินค้าพวกอุตสาหกรรมและน้ำมัน พวกเครื่องจักรกล เคมีภัณฑ์ เครื่องอุปโภคและบริโภคต่างๆที่จำเป็น เพื่อใช้ในการพัฒนาทรัพยากรและกำลังคน

- **เงินเฟ้อ** หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นระยะเวลาที่ติดต่อกันพอสมควร ซึ่งเมื่อเกิดสถานะเงินเฟ้อขึ้น คนยากคนจนที่มีรายได้นอกจะได้รับผลกระทบกระเทือนมากส่วนคนที่ร่ำรวยมีกิจการอุตสาหกรรมใหญ่โตมีที่ดินและอาคารมากมายเมื่อเงินเสื่อมค่าลงก็สามารถเพิ่มราคาสินค้าและค่าเช่าขึ้นมาได้ ดังนั้นเงินเฟ้อจึงทำให้คนร่ำรวยสามารถเพิ่มราคาสินค้าและได้รับกำไร
- *สินค้าสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยเสียดุลการค้า คือ น้ำมัน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุของการขาดดุลการค้าอีกหลายประการ เช่น ระบบการค้าของไทยยากแก่การควบคุมและการจัดระบบ การลักลอบนำเข้าสินค้าบางชนิด ภัยธรรมชาติ เป็นต้น
- **3. ปัญหาความยากจน**
- ***ความยากจน** หมายถึง การขาดแคลนปัจจัย4ในการดำรงชีวิต ความไม่พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนในปัจจุบันมีสภาพเรื้อรังแล้ว การกินอยู่อดอยาก ไม่มีความสุขสบายเท่าที่ควร

สาเหตุของความยากจนในอดีต ได้แก่ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมความยากจนและเป็นกรรมเก่า ทั้งนี้เพราะผู้ยากจนได้เคยประพฤตินิสัยที่ไม่ดี ประพฤติผิดกฎเกณฑ์ของระเบียบประเพณีและศีลธรรม จึงทำให้ถูกพระเจ้าลงโทษ

- ❑ ในปัจจุบันนักวิชาการมีความเห็นว่า ปัญหาความยากจนเกิดจากความไม่เสมอภาค ค้อยโอกาส ขาดการศึกษา และถูกเอาเปรียบ ทั้งทางการทำมาหาเลี้ยงชีพ ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสังคม
- ❑ ทวีปที่จัดว่ายากจนที่สุด โดยจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีของประชากร คือ ภูฏาน และลาว ซึ่งมีรายได้ 120 บาทต่อหัวต่อปี

ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความยากจนในประเทศที่กำลังพัฒนา มีดังนี้

- ❑ 1. สภาพของดิน ฟ้า อากาศ ไม่เอื้ออำนวย ทำให้ได้ผลิตผลต่ำ
- ❑ 2. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคม โดยบางประเทศมีความเชื่อถือทางด้านไสยศาสตร์ แล โชค ลางของขลังมากเกินไป รวมทั้งมีขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างล้าสมัย
- ❑ 3. การพัฒนาเศรษฐกิจยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะคนรวยมีโอกาสมหาเพิ่มพูนรายได้ของตนมากกว่าคนยากจน
- ❑ 4. การกระจายรายได้ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร
- ❑ 5. การว่างงานเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนในประเทศที่กำลังพัฒนา

- ❑ แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน ได้แก่ การพัฒนาท้องถิ่น เช่น ควรจัดสรรที่ดินให้คนยากจนได้มีที่ดินทำกิน ควรให้สินเชื่อเกษตรกรในระยะยาว ใช้นโยบายวางแผนครอบครัวเข้ามาช่วย เพื่อให้ชาวชนบทสามารถปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยการมีบุตรให้น้อยลงเท่าที่ความสามารถของตนจะเลี้ยงได้เด็กจะได้ไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร เป็นต้น

4. ปัญหาโรคจิตโรคประสาท

- ❑ * สาเหตุที่ทำให้ประชากร ในปัจจุบันเป็นโรคจิต โรคประสาทกันมากขึ้น เพราะอิทธิพลของปรัชญาชีวิตในภาวะเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี จึงทำให้คนเราต้องดิ้นรนต่อสู้และแข่งขันซึ่งดีซึ่งเด่นกันในชีวิตประจำวันมากขึ้น ระบบการทำงานเป็นแบบตัวใครตัวมัน และไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเท่าที่ควร
- ❑ * อาการของโรคจิต ได้แก่ ประสาทหลอน หูแว่ว ไม่อยู่ในโลกของความเป็นจริง บุคลิกภาพเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง หรือการเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม และบางครั้งจะชอบอยู่คนเดียว

ผู้ป่วยทางโรคจิต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- ❑ **1.แบบผู้โลก** มักชอบแต่งตัวเรียกร้องความสนใจ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่
- ❑ **2,แบบหนีโลก** มีท่าทีการแสดงออกคล้ายเด็กๆ กลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัวอาจร้องไห้ได้ง่ายและหัวเราะสลับกันไป สามารถพูดกับตัวเอง ตื่นไม้ และสัตว์เลี้ยงได้
- ❑ *โรคประสาทเกิดจากจิตที่กังวล ไม่สบาย กินไม้ได้ นอนไม่หลับ ย้ำคิดย้ำทำ อารมณ์ขุ่นมัว แก้ปัญหาไม้ได้ สมองมึนงง และอ่อนเปลี้ยเพลียแรง
- ❑ คนเป็นโรคประสาทจะรู้ตัวเองและพาตัวเองไปหาหมอได้ ซึ่งจะต่างจากโรคจิตที่ผู้ป่วยจะไม้รู้ตัวญาติหรือผู้ใกล้ชิดต้องนำส่งโรงพยาบาลเพื่อให้แพทย์รักษา
- ❑ *สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ป่วยเป็นโรคจิตโรคประสาทก็เนื่องมาจากการขาดความรักความอบอุ่นที่เร่รังมาแต่วัยเด็ก หรือได้รับการพะเน้าพะนอมากเกินไป จึงควรพยายามให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรหลานในทางสายกลาง

โรคประสาท สามารถแบ่งออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

- ❑ 1. โรคประสาทหวาดกลัว มักวิตกกังวลมาก กลัวจะเจอสิ่งที่ตนเกลียดและไม่อยากได้ เช่น กลัว ไฟไหม้ อุบัติเหตุ โดยผู้ป่วยจะคิดจินตนาการไปต่างๆนาๆ
- ❑ 2. โรคประสาทตื่นกลัว มักตื่นกลัววัตถุสิ่งของและทุกสิ่งทุกอย่างเช่น กลัวความมืด เสียงปะทัด
- ❑ 3. โรคประสาทขี้คิดขี้ทำ มักจะนอนไม่หลับกระสับกระส่าย ทำอะไรซ้ำๆ ก่อนออกจากบ้านจะแหวะเวียนดูปลั๊กไฟหลายครั้ง
- ❑ 4. โรคประสาทเศร้า มักเคยมีเรื่องกระทบกระเทือนใจ เก็บกด ไม่เล่าให้ใครฟัง
- ❑ 5. โรคประสาทนิ่วราสที่เนีย มักมีนิสัยระ หงุดหงิด คิดว่าโลกนี้มีแต่ความทุกข์ ไม่น่าอยู่
- ❑ 6. โรคประสาทดีเปอร์ซันนัลไลเซชั่น มักรู้สึกว่สภาพแวดล้อมรอบตัวไม่น่าอยู่
- ❑ 7. โรคประสาทสุขภาพ มักคิดว่าตัวเองเจ็บป่วย ทั้งๆที่ไม่ได้เป็นตามที่ตัวเองหวาดวิตก
- ❑ 8. โรคประสาทฮิสทีเรีย มักทำงานอย่างใจลอย อ่อนเพลีย ไม่มีแรง สาเหตุเพราะขาดแรงจูงใจ ขาดแรงกระตุ้น เช่น วิตกกังวลในการสอบจนเป็นลมหน้าห้องสอบ

5. ปัญหายาเสพติดให้โทษ

- ❑ เริ่มมีการใช้ยาเสพติดในตะวันออกกลางเมื่อประมาณ 5000 ปีมาแล้ว
- ❑ เมื่อประมาณ 400 ปีก่อนคริสตกาล มีหมอชาวกรีกชื่อ ฮิปโปเครติส ได้ค้นพบยาน้ำชนิดหนึ่งที่สกัดจากฝิ่น สามารถใช้รักษาโรคได้ โดยชาวอียิปต์และชาวจีนใช้ยานี้เพื่อรักษาและขจัดความเจ็บป่วย คังนั้น แต่เดิมมนุษย์เรารู้จักใช้ส่วนดีของยาเสพติด

ยาเสพติดแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

- ❑ **ยาเสพติดธรรมชาติ** ได้แก่ กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน มอร์ฟิน เป็นต้น
- ❑ **ยาเสพติดที่สังเคราะห์ด้วยวิธีการทางเคมี** ได้แก่ เมทาดัน เฟเซปโตน เป็นต้น

ผลของยาเสพติดแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

- ❑ 1. เป็นยากดประสาท โดยฤทธิ์จะไปกดประสาทสมองส่วนกลาง ทำให้สามารถระงับความเจ็บปวดได้ เช่น บาบิทูเรต ฝิ่น เฮโรอีน มอร์ฟิน เป็นต้น
- ❑ 2. เป็นยากระตุ้นประสาท โดยฤทธิ์จะกระตุ้นประสาทที่ทำให้เกิดความขยัน ไม่ง่วงนอน เช่น โคเคมิน แอมเฟตตามีน (ยาบ้า) เป็นต้น
- ❑ 3. เป็นยาลดความเจ็บปวด แต่ไม่ทำให้ง่วงนอนหลับ เช่น เบโพรบาเมท ซิคเคนนอน และอื่นๆ
- ❑ 4. ทำให้เกิดอาการฝันเพื่อง เห็นภาพลวงตาต่างๆ เช่น LSD,DMT,STP เป็นต้น

โทษของยาเสพติด มีดังนี้

- ❑ 1. ผลเสียทางด้านร่างกาย เช่น สุขภาพทรุดโทรม
- ❑ 2. ผลเสียทางด้านจิตใจ เช่น หงุดหงิด โมโหง่าย
- ❑ 3. ผลกระทบต่อครอบครัว เช่น ไม่สามารถทำงานหรือเรียนหนังสือได้
- ❑ 4. ผลเสียทางด้านสังคม เช่น เมื่อหาเงินไม่ได้ก็หันมาก่ออาชญากรรม
- ❑ 5. ผลเสียทางด้านเศรษฐกิจ เช่น รัฐต้องเสียเงินงบประมาณในการปราบปราม

แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติด

- ❑ 1. **รักษาโดยใช้วิธีหักดิบ** คือ จับผู้ป่วยมัดกับเตียงและไม่ให้อาหารเลย นอกจากน้ำเกลือ อาจใช้วิธีให้ยาเมทาดีน โดยให้มากในตอนแรกแล้วค่อยๆลดลงเพื่อกวาดล้างพิษ หรืออาจใช้สมุนไพรแนวเดียวกับสำนักสงฆ์วัดถ้ำกระบอก จ.สระบุรี
- ❑ 2. **ระยะพักฟื้น** มีการพักผ่อนร่างกาย ฟื้นฟูจิตใจ ช่วยแก้ปัญหาให้และฝึกอาชีพให้
- ❑ 3. **ระยะติดตามผล** หลังจากรับการบำบัดแล้วผู้ติดยาหันกลับไปเสพอีก

6. ปัญหาการทำแท้ง

- ❑ **การทำแท้ง** (Abortion) หมายถึง การหยุดหรือยุติการตั้งครรภ์หรือการคุมกำเนิด
- ❑ **ยาเสพติด** เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ขึ้น ทั้งนี้เมื่อเสพเข้าไปแล้ว พอยาออกฤทธิ์ก็จะรู้สึกว่าจะอะไรอะไรก็สวยงามไปหมด โลกนี้น่าอยู่ ลืมความทุกข์ยาก ทรมาน หรือลืมปัญหาต่างๆที่กำลังประสบอยู่
- ❑ * ในหลายประเทศยังไม่นิยมให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวแก่เด็กวัยรุ่น และไม่อนุญาตให้จ่ายยาคุมกำเนิดแก่คนที่ยังมิได้แต่งงาน เช่น จีน ฟิลิปปินส์ ใต้หวัน เป็นต้น
- ❑ * ผลเสียของการทำแท้งได้แก่ ก่อให้เกิดการสำส่อนมากขึ้น ไม่มีความปลอดภัยในกรณีที่ทำแท้งกับหมอเถื่อน ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายโดยใช่เหตุ ได้รับการตราหน้าว่าไร้ศีลธรรม ใจบาป ไม่รักลูก และเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง

7. ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

- ❑ * **การฉ้อราษฎร์** หมายถึง การเบียดบังเอาผลประโยชน์ของราษฎร(ประชาชน)ไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย(การ โกงราษฎร์)
- ❑ * **การบังหลวง** หมายถึง การกระทำด้วยวิธีหนึ่งโดยวิธีใดที่นำเอาผลประโยชน์จากราชการ ไปใช้ส่วนตัวหรือการเบียดบังของหลวงไปเป็นสมบัติของตนเอง
- ❑ * **การฉ้อราษฎร์บังหลวง** (Corruption)จะครอบคลุมไปจนถึงการใช้เวลาราชการ ไปใช้ส่วนตัว คูหนั่ง ซื่อของ การประมูลซื่อของเกินราคา หรือการเอาเวลาราชการ ไปใช้ส่วนตัว การเลือกที่รักมักที่ชัง การกินเงินสินบน

สาเหตุของการฉ้อราษฎร์บังหลวงมี ดังนี้

- ❑ **1.มูลเหตุทางด้านเศรษฐกิจ** คือ รายได้ไม่พอรายจ่าย มีบุตรมาก ทรัพยากรธรรมชาติไม่เพียงพอ จึงต้องมีการแก่งแย่งกันเพื่อผลประโยชน์
- ❑ **2.อิทธิพลของสภาพแวดล้อม** คือ ในสมัยปัจจุบันเราได้รับอิทธิพลการนิยมวัตถุ ทำให้อยากรวยทางลัด เพื่อหาวัตถุมาบำรุงความสุขให้ได้มากๆ
- ❑ **3.ค่านิยมในสังคม** คือ การนิยมความมั่งคั่ง โดยสังคมถือว่าคนมีเงินจะได้รับการยกย่องเงินทองเป็นแก้วสารพัดนึกที่จะบันดาลทุกอย่างได้
- ❑ **4.ความเพิกเฉยของประชาชน** คือ บางครั้งเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการติดต่องาน จึงมักมีการให้สินบน โดยไม่รู้ตัว และทำให้ผู้รับเคยตัว
- ❑ **5.สาเหตุทางการเมือง** คือ นักการเมืองมีอำนาจวาสนาก็มักจะทำการคอร์รัปชั่นเพื่อตัดทอนรายจ่าย หรือที่เรียกกันว่าเข้ามาถอนทุน

แนวทางการแก้ไขปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง มีดังนี้

- ❑ 1. พยายามปลูกฝังค่านิยมสาธารณะประโยชน์จิต (ประโยชน์ของส่วนรวม)
- ❑ 2. ต้องมีมาตรการลงโทษผู้ทำการคอร์รัปชันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ❑ 3. หัวหน้างานควรเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ใต้บังคับบัญชา
- ❑ 4. ควรให้มีการกระจายอำนาจและหมุนเวียนงานในตำแหน่งต่างๆ
- ❑ 5. สื่อมวลชนควรนำตัวอย่างการคอร์รัปชันและการลงโทษมาเผยแพร่

บทที่ 14 ชนกลุ่มน้อย

□ ***ชนกลุ่มน้อย (Minority Group)** หรือชนต่างวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มชนที่มีการยึดถือวัฒนธรรม ในรูปแบบที่แตกต่างกัน (แตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่)สาเหตุที่ใช้คำว่า “ชนต่างวัฒนธรรมก็เพื่อเป็นการเลี่ยงการเกิดความรู้ว่าชนกลุ่มน้อยเป็นชนที่ด้อย เป็นผู้น้อย ส่วนชนกลุ่มใหญ่เป็นผู้ที่เจริญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการนำมาซึ่งความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างชนกลุ่มต่างๆที่อยู่รวมกันในสังคม

□ ****ชนกลุ่มใหญ่ (Majority Group)** หรือ กลุ่มอิทธิพล(Dominant Group)มีนักวิชาการบางท่าน เรียกว่า “กลุ่มครอบครอง”และเรียกชนกลุ่มน้อยว่า“กลุ่มใต้ครอบครอง” ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดในเรื่องจำนวน เนื่องจากในบางประเทศชนกลุ่มน้อยมีจำนวนมากกว่าชนกลุ่มใหญ่

- ❑ การจะดูว่าชนกลุ่มใดจัดเป็นชนกลุ่มใหญ่หรือชนกลุ่มน้อย ต้องพิจารณาถึงอิทธิพลหรือบทบาททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ชนกลุ่มนั้นๆมีอยู่ในสังคมหรือในประเทศนั้น เช่น ในประเทศแอฟริกาใต้ ชนผิวขาวจัดเป็นชนกลุ่มใหญ่ ส่วนคนผิวดำเป็นชนกลุ่มน้อย ฯลฯ
- ❑ ชนกลุ่มน้อยหรือชนต่างวัฒนธรรมในทางสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา หมายถึง ชนกลุ่มหนึ่งที่อพยพจากต่างถิ่นเข้ามาอาศัยรวมอยู่กับเจ้าของถิ่นหรือเจ้าประเทศในดินแดนใหม่และได้นำเอาวัฒนธรรมเดิมของตนมาใช้ในถิ่นใหม่ โดยมีความรู้สึกร่วมกันว่าตนเองมีความแตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่
- ❑ ในบางสังคม กลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมนั้น มักจะได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างและไม่เท่าเทียมกันหรืออาจจะได้รับการรังเกียจกีดกัน (Discrimination) หรือได้รับความลำเอียงอคติ (Prejudice) จากชนกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มอิทธิพล

การจำแนกชนกลุ่มน้อย

การจำแนกชนกลุ่มน้อยพิจารณาได้จาก 3 ลักษณะ ดังนี้

- ❑ 1 พิจารณาจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์(Race) โดยจำแนกตามเชื้อชาติและความแตกต่างด้านพันธุกรรม ซึ่งออกมาเป็นลักษณะทางกายภาพ เช่น ลักษณะ รูปร่าง ความสูง รูปกะโหลกศีรษะ สีผม ลักษณะของเส้นผม สีผิว สีตา ลักษณะของจมูก ริมฝีปาก เป็นต้น
- ❑ 2 พิจารณาจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติ (Ethnicity) เช่น ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ความคิด ความเชื่อ แนวการดำเนินชีวิต เป็นต้น
- ❑ 3 พิจารณาจากความแตกต่างทางด้านกลุ่มโลหิต(Blood Group)ซึ่งถูกกำหนดโดยพันธุกรรมและนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกได้ แต่เป็นเกณฑ์ที่ไม่สะดวกในการนำมาใช้ปฏิบัติ จึงไม่เป็นที่นิยม ส่วนใหญ่จึงพิจารณาจากเกณฑ์ที่1และเกณฑ์2เป็นที่สำคัญ

ลักษณะที่ควรนำมาพิจารณาในการศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อย

- ❑ 1. ชนกลุ่มน้อยเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มใหญ่ ความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นทั้งในด้าน โครงสร้างและหน้าที่ มีผลกระทบกระเทือน สืบเนื่องกันและกันทั้งสองกลุ่ม
- ❑ 2 ชนกลุ่มน้อยมักเป็นกลุ่มชนที่ด้อยอิทธิพลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ โดยเฉพาะทางด้านการเมืองมากกว่าชนกลุ่มใหญ่ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน
- ❑ 3 ชนกลุ่มน้อยมักได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมจากชนส่วนใหญ่
- ❑ 4 ภายในหมู่ชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่อาจเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า การมีอคติ ต่อเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ หรือ ชาติพันธุ์นิยมเกิดขึ้น กล่าวคือ คนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน (จะเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชนกลุ่มใหญ่ก็ตาม) มีความรู้สึกว่าเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมของกลุ่มตนที่มีคุณค่า มีแนวปฏิบัติและการปรับตัวที่ดีกว่ากลุ่มผู้อื่น จึงเกิดความเชื่อมั่น ในวิถีประชาของตนอย่างเคร่งคัด และ ยึดถือในพวกพ้อง ขณะที่มองกลุ่มอื่นว่าด้อยกว่า

□ **ชาติพันธุ์นิยม** (Ethnocentrism) จึงเป็นการแสดงพฤติกรรมที่เป็นอคติหรือดูถูกกีดกันสมาชิกกลุ่มอื่นในรูปเยาะเย้ย การก้าวร้าว และขนานนามกลุ่มอื่น เช่น พวกนิโกรถูกเรียกว่า นิกเกอร์ (Niggers) คนอเมริกันเชื้อสายญี่ปุ่นถูกเรียกว่า Jap คนอินเดียถูกเรียกว่า คนแขกคนจีนถูกเรียกว่า แจ็ก คนญวนถูกเรียกว่า แกว ฯลฯ ซึ่งผลที่ตามมา มักจะเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม (Group Conflict)

□ *ความรู้สึกที่เป็นอคติต่อเชื้อชาติเผ่าพันธุ์นี้ มิใช่จะเกิดแต่เฉพาะภายในกลุ่มวงในของชนกลุ่มใหญ่เท่านั้น ภายในหมู่สมาชิกของชนกลุ่มน้อยก็มีการแสดงปฏิกิริยาที่เป็นความรู้สึกนี้ออกมายังชนกลุ่มใหญ่หรือชนกลุ่มอื่นด้วยกัน เช่น คนนิโกร เรียกกลุ่มของตนเองว่า อาฟโรอเมริกัน คนอเมริกันเชื้อสายเม็กซิโก เรียกตัวเองว่า ซิคาโน เป็นต้น

- ❑ 5 ด้วยเหตุนี้ชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มจึงเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อย (Inferiority) การยอมรับสภาพ แต่บางคนอาจรวมตัวกันแสดงปฏิกิริยาตอบโต้หรือต่อต้านชนกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มอื่น เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งการทดแทน (Compensation) ความรู้สึกที่เป็นปมด้อย

ปฏิกิริยาของชนกลุ่มน้อยต่อชนกลุ่มใหญ่

- ❑ *ชนกลุ่มน้อยเมื่อได้รับความกดดันจากการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียม มีอคติ ถูกกีดกัน และดูถูก จึงอาจจะทำอะไรที่เป็นการตอบแทนการปฏิบัติที่เขาได้รับเพื่อเป็นการระบายความกดดัน หรือเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มใหญ่ก็ได้
- ❑ *ไม่มีสมาชิกชนกลุ่มน้อยคนใดที่แสดงปฏิกิริยาตอบโต้กับอิทธิพลทุกอย่างได้หมด ซึ่งลักษณะการตอบโต้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน แต่ก็ไม่มีปฏิกิริยารูปแบบใดที่ถือเป็นแบบฉบับได้ ทั้งนี้แล้วแต่กรณีและโอกาส

ปฏิกริยาแบบต่างๆของชนกลุ่มน้อยต่อชนกลุ่มใหญ่ มีดังนี้

- 1 การปรับตัวเข้าหาและยอมอ่อนน้อมต่อผู้มีอิทธิพลเหนือกว่า เช่น นิโกร บางคนยอมตัวเป็นผู้รับใช้ที่จงรักภักดีต่อคนผิวขาว เป็นต้น
- 2 ยอมรับการถูกผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติหรือวัฒนธรรม
- 3 การหลบและแยกตัวออกจากกลุ่มอื่น โดยไม่ไปเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก
- 4 การถอนตัวหรือเกลียดชังกลุ่มพวกเดิมของตน
- 5 ทำลายล้างหรือต่อต้านตลอดเวลา เป็นปฏิกริยารุนแรงจากความรู้สึกโกรธและเจ็บแค้น
- 6 เกิดความรู้สึกหวาดกลัว ระแวงการขจัด ซึ่งเป็นผลให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เป็นอาชญากรหรือ ยุวอาชญากร ค้ายาเสพติด ทำตัวเป็นภัยสังคม เป็นต้น
- 7 แสดงการต่อสู้ คัดค้าน และไม่เห็นด้วยกับชนกลุ่มใหญ่ หรือ ชนกลุ่มอื่น เช่น เดินขบวนประท้วง หรือชุมนุมอภิปราย ฯลฯ
- 8 เกิดความรู้สึกเป็นปมด้อย และพยายามถ่ายทอดความรู้สึกนี้ ไปยังสมาชิกกลุ่ม
- 9 ยึดมั่นในคุณค่าแห่งวัฒนธรรมและกลุ่มพวกของตนอย่างเคร่งครัด โดยไม่ยอมเข้าไปผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่น
- 10 วางเฉย ไม่แสดง การยอมรับ อ่อนน้อม หรือต่อต้าน อาจจะกระทำตัวเป็นกลางหรือไม่ยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ใดๆ

สังคมลักษณะต่างๆที่เกิดจากการมีชนต่างวัฒนธรรม

- ❑ **1. สังคมหลากหลายหรือพหุสังคม (Plural Society)** หมายถึง ในสังคมนั้นมีตนหลายเชื้อชาติ หลายภาษา หลายศาสนา และหลายวัฒนธรรม อาศัยรวมอยู่ปะปนกัน จึงเกิดมีบริเวณวัฒนธรรมและอนุวัฒนธรรม ขึ้นมา เช่น สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น
- ❑ **2 สังคมแบบวิวัฒนาการ (Cultural Dualism)** ได้แก่ แคนาดา คือ ประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากอังกฤษและฝรั่ง ซึ่งปัญหาความแตกแยก โดยเฉพาะทางการเมืองที่เกิดขึ้นก็เนื่องมาจาก ลักษณะทวิวัฒนธรรมที่ไม่มีการผสมกลมกลืนซึ่งและซึ่งกันและกัน ต่างกลุ่มต่างต้องการความเป็นอิสระ จึงเกิดการต่อต้านซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นความแตกแยกทางประชากรอย่างเห็นได้ชัด
- ❑ ***ประเทศมาเลเซีย** ชาวมลายูจัดว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ทั้งหมดที่มีจำนวนน้อยกว่าชาวจีนและอินเดีย เพราะ กลุ่มคนมลายูคุมอำนาจการเมืองและการบริหารประเทศ แต่ชาวจีนก็เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ

- ❑ **ประเทศออสเตรเลีย** จัดเป็นสังคมแบบสมานรูป(Homogeneous) นั่นคือ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยกกันในเรื่องชนชั้นระหว่างสังคมเมืองกับชนบท และ ไม่มีการแบ่งแยกกันตามภูมิภาค ทั้งๆที่ชนชาวพื้นฐานดั้งเดิมมีที่มาจากถิ่นต่างๆกัน
- ❑ **ประเทศไทย** เป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไม่มีปัญหารุนแรงอันเกิดจากชนกลุ่มน้อยต่างๆที่มีชนต่างวัฒนธรรมหลายกลุ่ม ทั้งนี้เพราะเลือกใช้นโยบายชนกลุ่มน้อยได้ถูกต้องเหมาะสม
- ❑ **ลัทธิพาร์ไธด์** (Apartheid) หมายถึง นโยบายการแบ่งกลุ่มเชื้อชาติโดยเฉพาะพวกผิวดำกับพวกผิวขาวจึงเป็นลัทธิที่มีการแบ่งแยกสีผิวและกีดกัน โดยแบ่งแยกบริเวณหรือแบ่งเป็นถิ่นเผ่าเฉพาะเชื้อสายแบ่งแยกที่อยู่อาศัยไม่ให้คนต่างเชื้อชาติอยู่ปะปนกัน และมีการกีดกันการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งประเทศ "สหภาพแอฟริกาใต้" เคยใช้เป็นนโยบายของรัฐบาล โดยการสนับสนุนของพวกผิวขาวและเคยได้รับการถือปฏิบัติ อย่างเข้มข้นเมื่อประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา

นโยบายเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย

- การเลือกใช้นโยบายเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อย ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังนี้
- ต้องศึกษาถึงประวัติและภูมิหลังทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชนกลุ่มนั้น
- ต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์หรือลักษณะนิสัยประจำกลุ่มเพื่อเลือกใช้นโยบายให้ถูกต้อง
- ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ในขณะนั้น เพื่อเลือกใช้นโยบายได้อย่างเหมาะสม
- ต้องเลือกใช้นโยบายเพื่อให้ตรงตามหลักมนุษยธรรมมากที่สุด
- ต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาค เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรม ลดความมือคติลงไป

นโยบายที่ใช้แก้ปัญหาชนต่างวัฒนธรรม

นโยบายที่ใช้แก้ปัญหาชนต่างวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 แนว ดังนี้คือ

- ❑ **แนวที่ 1** เป็นนโยบายที่จัดว่าเป็นวิธีการที่ค่อนข้างจะรุนแรง หรือ นโยบายบางรูปอาจจะขัดกับ หลักมนุษยธรรม จึงเป็นนโยบายที่ไม่นิยมใช้แก้ปัญหาชนกลุ่มน้อย ได้แก่
 - ❑ ***1.นโยบายแยกพวก** คือ แยกตัวออกจากกัน โดยเด็ดขาด ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการติดต่อกัน ต่างคนต่างก็ดำเนินชีวิตตามรูปแบบแห่งวัฒนธรรมของตน เช่น ระบบวรรณะของอินเดีย ลัทธิapartheid ใน สหภาพแอฟริกาใต้
 - ❑ ***2.การทำลายให้หมดไป** (การทำลายล้าง โดยการฆ่า) เช่น ฮิตเลอร์สั่งฆ่าชาวยิวในเยอรมัน ประมาณ 5 ล้านคน ระหว่าง ค.ศ.1933-1945 ฯลฯ
 - ❑ **3.การเนรเทศ** (ขับไล่ออกจากดินแดน) เช่น นายพลเนวินขับไล่ชาวอินเดียออกจากพม่า ฯลฯ
 - ❑ **4.การกีดกันให้อยู่แยก** เช่น การแยกโรงเรียน แยกบริเวณที่อยู่อาศัย ฯลฯ
 - ❑ **5.การแบ่งแยกดินแดน** เช่น การแบ่งดินแดนปาเลสไตน์เป็นประเทศอิสราเอล ฯลฯ
 - ❑ **6.การเอาเป็นเชลย และเป็นเมืองขึ้นแบบอาณานิคม**

แนวที่ 2 เป็นนโยบายที่นุ่มนวล ตรงตามหลักศีลธรรม ยึดหลักความเสมอภาค จึงเป็นวิธีการที่ ไม่รุนแรง ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันในสังคมและสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่

- ❑ **1. นโยบายรวมพวก** หมายถึง การที่รัฐบาลยอมให้ชนต่างวัฒนธรรมปฏิบัติยึดถือวัฒนธรรมตามรูปแบบเดิมของตนได้ เช่น การปฏิบัติตามขนบประเพณี การใช้ภาษา การนับถือศาสนา การดำเนินชีวิต ฯลฯ ขณะเดียวกันทั้งชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยต่างก็มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างดีในด้านต่าง ๆ เช่น ประเทศไทยใช้นโยบายรวมพวกนี้แก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯลฯ
- ❑ **2. นโยบายการผสมผสานชาติพันธุ์** ได้แก่ การแต่งงานระหว่างคนต่างเชื้อชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมตามมาด้วย
- ❑ **3. นโยบายการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม** หมายถึง การที่สังคมยอมรับความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ อุดมการณ์ ฯลฯ เช่น สังคมแบบหลากหลายในประเทศสหรัฐอเมริกา

4. นโยบายการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีลักษณะสำคัญคือ

- ❑ 1) เป็นการเอากลุ่มชนที่มีภูมิหลังทางด้านเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมต่างกันเข้ามารวมกัน
- ❑ 2) เป็นการเอาวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยรวมเข้ากับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่
- ❑ 3) เป็นกระบวนการค่อยเป็นค่อยไปของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม
- ❑ 4) โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา และการอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม หรือเป็นการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวไม่รู้ตัว

นโยบายและมาตรการในการแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยของไทย

1. ชาวไทยมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้

- ❑ นโยบายของรัฐบาลไทยที่เหมาะสมที่สุดที่ใช้กับชาวไทยมุสลิม คือ นโยบายรวมพวก เพราะเป็นการยอมรับคุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และชนทั้ง 2 กลุ่มก็มีความสัมพันธ์เสมือนพี่น้องร่วมสังคมเดียวกันอีกทั้งเป็นนโยบายที่ตรงกับหลักความเสมอภาคและภราดรภาพ โดยไม่เป็นการบังคับ และก่อให้เกิดความยุติธรรม

2. ชาวไทยภูเขา

- ❑ ชาวเขาในประเทศไทยเป็นชนต่างวัฒนธรรมที่มีความเจริญในระดับเผ่า เป็นกลุ่มที่มีภาษาชนบประเพณี และแนวการดำเนินชีวิตที่แตกต่างออกไปจากคนไทยบนพื้นราบ ซึ่งมีประมาณ 20 เผ่า เช่น กะเหรี่ยง, แม้ว, เข่า, ลัวะ, ว้า, ลีซอ, ขมุ, ผีตองเหลือง, อีเก้อ ฯลฯ โดยมีจำนวนรวมกันประมาณ 1% ของประชากรทั้งประเทศ

□ * นโยบายการแก้ไขปัญหาที่รัฐบาลไทยใช้กับชาวไทยภูเขา คือ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมซึ่งมีข้อดีคือทำให้เกิดความเข้าใจและใกล้ชิดติดต่อกันมากขึ้น ทำให้ชาวเขาไม่เกิดความรู้สึกแตกแยกโดดเดี่ยวทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกับความเป็นพลเมืองไทยโดยทั่วไปความผูกพันต่อสังคมก็จะจะเป็นไปตามผล

3. ชาวจีน

- * ชาวจีนเป็นชนต่างวัฒนธรรมที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย เป็นกลุ่มชนที่พยายามยึดมั่นรักษาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของกลุ่มตนอย่างเคร่งครัด
- * สังคมไทยสามารถใช้นโยบายการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับคนจีนได้ผลดีมากกว่าประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศ เพราะมีปัจจัยเอื้ออำนวยหลายประการ เช่น มีความสัมพันธ์กันมานาน เป็นเชื้อชาติผิวเหลืองเหมือนกัน มีลัทธิศาสนา หลักปรัชญา ความเชื่อ ทัศนคติและการมองโลกคล้ายคลึงกัน ฯลฯ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้นโยบายการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับชาวจีน มีดังนี้

- ❑ 1. การรวมกลุ่มกันของชาวจีนตามแซ่สกุล หรือการรวมตัวกันเป็นสมาคมและมูลนิธิต่าง ๆ ทำให้ชาวจีนเกิดความผูกฝักใฝ่กับกลุ่ม
- ❑ 2. การรวมตัวกันเป็นชุมชนชาวจีน เช่น ลำเพ็ง เขาวราช ฯลฯ ทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมเดิมในกลุ่มได้ง่ายตลอดเวลา
- ❑ 3. การอพยพเข้ามาใหม่และเข้ามามาก ทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนกันมาก
- ❑ 4. การที่ชาวจีนนิยมส่งลูกหลานเรียนในโรงเรียนจีน ทำให้มีความเป็นชาตินิยม
- ❑ 5. ทักษะคติในเรื่องชาติพันธุ์นิยม ทำให้คนจีนมองคนกลุ่มอื่นว่าด้อยกว่าตน
- ❑ 6. การให้บริการทางสังคมไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง ทำให้ชาวจีนต้องช่วยเหลือกันเอง

บทที่ 15

การเปลี่ยนแปลงทหารสังคมและวัฒนธรรม

- ❑ นักปรัชญาไม่ว่าโลกตะวันออกหรือโลกตะวันตกต่างก็มีแนวคิดที่เหมือนกันในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม คือ ยึดถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นสภาพที่เป็นปกติธรรมดาโดยในทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึง “ อนิจจัง ” อันเป็นความไม่เที่ยงแท้แปรเปลี่ยนอยู่เสมอ
- ❑ ในขณะที่ปราชญ์กรีกโบราณชื่อ เฮอราโคลิตุส (Heraclitus) กล่าวว่าทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเขาเคยแสดงทัศนะอยู่ว่า “ ไม่มีใครสามารถกระโดดลงไป ในแม่น้ำได้สองครั้ง ” ส่วนนักปรัชญาร่วมสมัยชาวอังกฤษชื่อ ไวท์เฮด (Whitehead) กล่าวไว้ว่า .การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของทุกอย่าง”
- ❑ แนวคิดแบบอนุรักษนิยม เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ การเปลี่ยนแปลงย่อมนำไปสู่ความไม่ดีหรือความเลื่อม ดังนั้นพวกที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมในทุกประเทศจึงกลัวและมักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

- ❑ **** คำว่า “สังคม” (Social) ในทางสังคมวิทยา** หมายถึง 3 เรื่องใหญ่ๆ ดังนี้
- ❑ 1.ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คนขึ้นไป
- ❑ 2.สถาบันต่าง ๆทางสังคม เช่น ครอบครัว ศาสนา เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ฯลฯ
- ❑ 3.สังคมนระดับมหภาค ได้แก่ สังคมระดับประเทศ เช่น ไทย มาเลเซีย จีน ญี่ปุ่น ฯ

**** ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับ**ความเปลี่ยนแปลง**ใน 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ**

- ❑ 1.รูปแบบและลักษณะแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปได้เปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิม
- ❑ 2.การเปลี่ยนแปลงสถาบันทางศาสนา และสำหรับเรื่องทางเศรษฐกิจย่อมเห็นได้ง่ายจากการที่สภาพแห่งการเป็นสังคมเกษตรกรรมค่อยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมและตัวสังคมอุตสาหกรรมเองก็เปลี่ยนในเรื่องของชีวิตทางเศรษฐกิจ
- ❑ 3,การเปลี่ยนแปลงในระดับที่กว้างใหญ่กว่า 2 เรื่องแรก เพราะเป็นการมองที่สังคมทั้งสังคมคือ คู่มือโครงสร้างของสังคม เช่น การจัดระบบช่วงชั้นของคนในสังคม ฯลฯ
- ❑ 4.สังคมและวัฒนธรรมจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันและใช้แทนกันได้ ทั้งนี้เพราะสังคมเป็นสร้างวัฒนธรรม วัฒนธรรมสร้างสังคม สังคมวัฒนธรรมจึงเป็นของคู่กันที่มีลักษณะเป็นคนละด้านของเหรียญเดียวกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

- * ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำมาใช้ศึกษามีหลายทฤษฎี แต่ที่สำคัญมี 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการ และทฤษฎีการหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีเพิ่มอีก 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีมาร์กซ์ (ทฤษฎีวิภาษวิธีหรือทฤษฎีการขัดแย้ง) และทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม (ของแมคเคลเลน)

- * ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏทั้งโลกตะวันตกและโลกตะวันออก คือ ทฤษฎีวิฎจักร โดยในทฤษฎีวิฎจักรในโลกตะวันออกจะมีพิจารณาอยู่ 2 ระดับ คือ ในระดับจุลภาค(Micro)เป็นการพิจารณาชีวิตตามคำกล่าวที่ว่า “ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน” และในระดับมหภาค(Macro) เป็นการกล่าวถึงยุคต่างๆ ซึ่งไม่จริงมีเจริญและเสื่อมสลับกันไป

ทฤษฎีวิวัฒจักรในพระพุทธศาสนา

- ❑ ทฤษฎีวิวัฒจักรในพระพุทธศาสนาจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงกัปป์หรือในสมัยต่างๆซึ่งจะมีปรากฏอยู่ในจักรวัตติสูตร โดยมีทั้งหมด 8 กัปป์
- ❑ *ในกัปปสุดท้าย คือ ภัทรกัปป์ เป็นยุคสมัยแห่งความรุ่งเรือง กล่าวคือ เมื่อความเสื่อมถึงที่สุดแล้ว ธรรมะจะกลับเข้ามาครอบครองจิตใจมนุษย์อีก ซึ่งก็จะมีผลให้วิภูฏะได้กลับไปสู่ยุคแห่งความรุ่งเรืองอีกครั้ง และจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า “เมตไตรย์” จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในโลกตะวันตก

- ❑ ทฤษฎีวิวัฒจักร
- ❑ ปราชญ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มนักทฤษฎีวิวัฒจักรในโลกตะวันตก ได้แก่ ฮีเซียด เอสคิลุส เพลโต โซโรคิน สเป็งเกลอร์ และทอยน์บี เป็นต้น
- ❑ **เพลโต (Plato) มหาปราชญ์ชาวกรีก** ได้บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงของรัฐไว้ในหนังสือ The Republic เมื่อประมาณ 2300 ปีมาแล้ว โดยแบ่งการเปลี่ยนแปลงของรัฐเป็น 5 ยุคดังนี้
- ❑ **1. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) หรือราชาธิปไตย (Monarchy)** คือ การปกครองโดยราชาปราชญ์ผู้ยึดหลักปัญญาหรือความรอบรู้เป็นหลัก
- ❑ **2. วีรชนาธิปไตย (Timocracy)** คือ การปกครองโดยทหารผู้ถือความกล้าหาญเป็นหลัก
- ❑ **3. คณาธิปไตย (Oligarchy)** คือ การปกครองโดยคณะบุคคลผู้หวังผลประโยชน์เข้าตนเป็นหลัก

- ❑ **4. ประชาธิปไตย (Democracy)** คือ การปกครองโดยประชาชน
- ❑ **5. ทูชนาธิปไตย (Tyranny)** คือ การปกครองโดยทุรชนผู้ขาดหลักแห่งการเห็นยั้งทั้งปวง
- ❑ * **โซโรคิน (Sorokin)** เป็นนักทฤษฎีวิวัฒจักรที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงว่าสังคมมนุษย์วนเวียนอยู่กับสังคม 3 ระบบ ซึ่งเขาเรียกว่า มหาระบบ(Supersystem) ได้แก่
 - ❑ **1. आयतนะ** เป็นอารยธรรมที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับวัตถุนิยมและคุณค่าทางการบันเทิง
 - ❑ **2. เหนืออายนะตน** เป็นอารยธรรมที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางศาสนา เน้นจิตวิญญาณและ อวัตถุนิยม
 - ❑ **3. อุดมคติ** เป็นอารยธรรมผสมผสานระหว่างสองอารยธรรมข้างต้น
- ❑ * **สเป็งเกลอร์ (Spengler)** เป็นนักปราชญ์เชิงประวัติศาสตร์ผู้มีความเชื่อในวัฏจักรแห่งอารยธรรมว่าเหมือนวัฏจักรแห่งชีวิตบุคคล กล่าวคือ มีเกิด เติบโต แก่ และตาย
- ❑ * **สเป็งเกอร์ใช้ศัพท์ “วัฒนธรรม” (Culture)** ในความหมายว่าเป็น “วุฒิภาวะ” (Maturity) ของสังคมตะวันตก แต่วัฒนธรรมได้ผ่านเข้ามาสู่ยุคเสื่อม(Decadent) ซึ่งเขาเรียกว่า “อารยธรรม” (Civilization) ดังนั้นศัพท์ “อารยธรรม” ในความหมายของสเป็งเกลอร์จึงเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับอารยธรรมในความหมายปกติ

- * **อาร์โนลด์ ทอยด์บี** (Toynbee) เป็นผู้มีแนวความคิดในลักษณะเป็นแบบการเปลี่ยนแปลงในเชิงวัฏจักร เพราะเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการสลายของอารยธรรมต่างๆ เป็นผู้มีแนวความคิดในลักษณะเป็นแบบการเปลี่ยนแปลงในเชิงวัฏจักร เพราะเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการสลายของอารยธรรมต่างๆ โดยทอยด์บีได้แบ่งประเภทของอารยธรรมออกเป็นกลุ่มๆ ประเภทของอารยธรรมออกเป็นกลุ่มๆ และกลุ่มสุดท้ายแห่งการเจริญเติบโตของอารยธรรมถือเป็นการพัฒนาศาสนาให้สูงขึ้นไปอีก

ทฤษฎีวิวัฒนาการ

- * **ทฤษฎีวิวัฒนาการ** เป็นทฤษฎีที่นิยมกันมากในโลกตะวันตก มีมาตั้งแต่สมัยกลางของยุโรปโดยเฉพาะแนวคิดของ เซนต์ ออกัสติน (Augustine) ผู้ที่ได้รับฉายาว่าเป็น “นักปรัชญาแห่งประวัติศาสตร์”

❑ **ทฤษฎีวิวัฒนาการ** เชื่อว่า สัตว์รวมทั้งมนุษย์นั้นจากสภาพที่อยู่กันแบบง่าย ๆ ไม่
สลับซับซ้อน และขยายตัวไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมีความซับซ้อนหรือสภาวะเชิงซ้อน
สูงขึ้น การมีสภาพสลับซับซ้อนขึ้นนั้นในท้ายที่สุดถือว่าเป็นความก้าวหน้า จึงเป็น
การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทิศทางที่เพิ่มพูนความสลับซับซ้อน

❑ **การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดทฤษฎีเชิงวิวัฒนาการของเททการ์ท** มีลักษณะสำคัญ
4 ประการคือ เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเป็นปกติวิสัย เปลี่ยนแปลงแบบช้า ๆ ค่อยเป็น
ค่อยไป มุ่งไปในทิศทางที่ก้าวหน้าหรือมุ่งไปสู่ทิศทางที่ดีกว่าเดิม และจุดมุ่งหมายถูก
กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว (เชื่อว่าใหม่ดีกว่าของเก่า)

❑ **การวิวัฒนาการถือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ** และทฤษฎีการวิวัฒนาการ
ทางสังคมได้รับอิทธิพลยิ่งจากทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ซึ่งค้นพบโดย
ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) นักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษ คือ “การวิวัฒนาการ
โดยกระบวนการเลือกสรรตามธรรมชาติ” (Evolution by natural SELECTION)
ต่อมาได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1859 โดยใช้ชื่อว่า Origin of Species

❑ **อองต์ ก็องท์ (Comte)** นักวิชาการแนวคิดวิวัฒนาการ กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติผ่าน 3 สภาวะแห่งอารยธรรม หรือเป็นช่วงเวลาหรือยุคสำคัญ ๆ 3 สภาวะ ได้แก่ ยุคแรก เรียกว่า เทวนิยมทางการทหาร ยุคที่สอง เรียกว่า อภิปรัชญาและกฎหมาย ยุคที่สาม เรียกว่า วิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม

❑ **ก็องท์** เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงไปในทางก้าวหน้านั้นเป็นผลลัพธ์มาจากการแก้ไขปรับปรุงซึ่งเป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไปและเกิดขึ้นอยู่เสมอ มีลักษณะคล้ายกับชีวิตของคนและสิ่งมีชีวิต

❑ **เฮอ์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Spencer)** กล่าวว่า การวิวัฒนาการเป็นเสมือนกระบวนการแห่งการเติบโต ทั้งนี้ โดยการเปรียบเทียบสังคมว่าเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิต

❑ **แนวคิดของ “ก็องท์”** และ “สเปนเซอร์” เป็นลักษณะที่เรียกว่าวิวัฒนาการแบบเอกทิศ(Unilinear)ซึ่งเปรียบอัตราการเจริญเติบโตเหมือนกับต้นไม้ เช่น ต้นมะม่วงจะเริ่มจากเมล็ดมะม่วง เป็นมะม่วงที่ออกดอกผลจนกระทั่งแก่และเฉาตายไป แต่การเปรียบเทียบนี้มีผู้คัดค้านว่าไม่อาจนำมาใช้ได้ในกรณีสังคมมนุษย์

- ❑ ลัทธิคาร์วิน ทางสังคมหรือคตินิยมคาร์วินทางสังคม ถือว่า โลกของสิ่งมีชีวิตหรือการวิวัฒนาการทางธรรมชาตินั้น การเจริญเติบโตขึ้นอยู่กับการแข่งขันและเป็นผลให้เกิดภาวะ “ผู้รอดอยู่คือชนะ” โดยสเปนเซอร์มีอิทธิพลสูงในการเผยแพร่ลัทธินี้ และแนวคิดของสเปนเซอร์ที่ยึดแนวของคาร์วิน คือ เห็นว่าสังคมจะดีขึ้นได้เพราะมีการขัดแย้งและมีการต่อสู้กัน
- ❑ แนวคิดปัจจุบันในหมู่นักสังคมศาสตร์จำนวนมากมีแนวโน้มไปในทางที่ว่า ความก้าวหน้าของสังคมมนุษย์เป็นผลมาจากการร่วมมือกัน (Cooperation) มากกว่าการขัดแย้ง (Conflict)

ทฤษฎีการหน้าที่

- ❑ ทฤษฎีการหน้าที่หรือทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่ อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้
- ❑ **1. มองภาพรวม** โดยสังคมต่างๆ จะต้องได้รับการพิจารณารวมกันทั้งหมดเป็น “ระบบซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน”
- ❑ **2. ความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่าย** โดยความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุและเป็นผลต่อกันเป็นหลายๆทาง และเป็นความสัมพันธ์แบบกลับไปกลับมา
- ❑ **3. สภาพพลวัต** โดยระบบสังคมมีสภาพเป็น “ความสมดุลแห่งพลวัต” (Dynamic Equilibrium) คือ การเปลี่ยนแปลงสามารถปรับตัวให้เข้าระบบโดยมีการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย

- ❑ **4. กระบวนการทำให้เป็นสถาบัน** โดยทุกระบบสังคมย่อมมีข้อปัญหาและมีการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนแตกต่างกันออกไปจากระบบปทัสถาน
- ❑ **5. การปรับตัว** โดยการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ช้าและมีการปรับตัว
- ❑ **6. การแบ่งแยกเป็นส่วนๆ** และโดยนวัตกรรมภายในสังคมนั้นๆ
- ❑ **7. ฉันทานุมัติ** โดยระบบต่างๆ สามารถที่จะมีบูรณาการได้ด้วยการยึดคุณค่าหรือค่านิยมเหมือนกัน

- ❑ ** การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมตามทฤษฎีการหน้าที่เน้นในเรื่องบทบาทของแต่ละสังคม และแนวคิดตามทฤษฎีการหน้าที่จะสนใจบทบาทของครอบครัวต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เกิดความอบอุ่นทางใจ

ทฤษฎีการขัดแย้ง : ทฤษฎีมาร์กซ์

- ❑ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นจากการขัดแย้งเป็นแนวคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) โดยมีลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ
- ❑ **1. ภาษวิธี (Dialectic)** โดยมาร์กซ์มีแนวคิดแบบวิวัฒนาการ แต่เห็นว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นแบบภาษวิธี ซึ่งทัศนะเกี่ยวกับภาษวิธีนี้ มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลมาจากเฮเกิล (Hegel) ที่ถือว่าตัวการในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือความคิดมีเป็นนามธรรม
- ❑ **2. วัตถุนิยม (Materialism)** โดยมาร์กซ์ ถือว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพราะแรงผลักดันทางวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม จิตหรือความคิดได้รับอิทธิพลมาจากสวะทางวัตถุ

3. วิชาวิธีของมาร์กซ์ โดยมาร์กซ์ใช้ศัพท์Dialectic อธิบายการเปลี่ยนแปลงหรือปรากฏการณ์ของสังคม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 3 อย่าง คือ

- ❑ 1) **Thesis (จุดยืน)** ได้แก่ สภาพที่มีหรือเป็นอยู่แล้ว
- ❑ 2) **Anitithesis (จุดแย้ง)** ได้แก่ สภาพที่ตรงข้ามหรือขัดแย้งกับสิ่งที่มีอยู่หรือเป็นอยู่แล้ว
- ❑ 3) **Synthesis (จุดยุบ)** ได้แก่ ผลแห่งการปะทะกันของจุดยืนและจุดแย้ง
- ❑ **ทฤษฎีวิชาวิธีเกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง** ดังนี้คือ
- ❑ 1) **รูปแบบการปกครองขึ้นอยู่กับภาวะวัตถุ** โดยเฉพาะสภาวะทางเศรษฐกิจซึ่งมาร์กซ์เรียกว่า“วัตถุนิยมเชิงวิชาวิธี” และการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุที่สำคัญคือ “วิถีแห่งการผลิต”
- ❑ 2) **รูปแบบการเมืองการปกครองมี 5 แบบ** คือ ระบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม ระบบทาส ระบบศักดินา ระบบทุนนิยม และระบบคอมมิวนิสต์

□ 3) ในแต่ละระบบ (ยกเว้นระบบคอมมิวนิสต์) มาร์กเห็นว่า มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างชนชั้น 2 ชนชั้น คือ

□ 1. ในระบบทาส มีการขัดแย้งและต่อสู้ระหว่างนายกับบ่าว

□ 2. ในระบบศักดินา มีการขัดแย้งและต่อสู้ระหว่างเจ้าขุนมูลนายกับไพร่

□ 3. ในระบบทุนนิยม มีการขัดแย้งและต่อสู้ระหว่างนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ

□ * นอกจากมาร์กซ์แล้วยังมีนักสังคมวิทยาคนอื่นๆ ที่มองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการขัดแย้งได้แก่ ซีโรท์ มิลส์ (Mills) เลอวิส โคเซอร์ (Coser) และราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf)

□ * นักคิดทฤษฎีการขัดแย้ง ถือว่า สังคมอยู่ในสภาวะแห่งการขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งมาร์กซ์เห็นว่า การขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างชนชั้นต่างๆ ส่วนนักคิดแนวการหน้าที่เชื่อว่าสังคมโดยปกติมีสภาพสมดุล

กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

- ❑ กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกระบวนการความคิดของมนุษย์ได้แก่
- ❑ **1. การขอยืม** (Borrowing) เป็นการรับเอาเทคนิค แนวความคิด หรือวัตถุต่างๆ ของสังคมอื่นมาใช้ โดยดูถึงความเหมาะสมของสิ่งที่รับเอามาใช้ได้หรือเป็นที่ยอมรับในสังคมหรือไม่ เช่น การนำเอาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ การรับวัฒนธรรมต่างๆ มาใช้ เช่น รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ
- ❑ **2. นวัตกรรม** (Innovation) หรือการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่ต่างไปจากรูปแบบเดิม ซึ่งหมายถึงความคิด พฤติกรรม หรือสิ่งของที่เป็นของใหม่ โดยใช้กลุ่มทั้งหมดในเรื่องเปลี่ยนแปลงและเกิดสิ่งใหม่ขึ้นดังนั้นนวัตกรรมจะใช้ในความหมายที่รวมถึงการค้นพบและการประดิษฐ์ด้วย

- ❑ **3. การค้นพบ (Discovery)** เป็นการพบข้อเท็จจริงที่ไม่เคยรู้มาก่อน ทำให้ได้ความรู้สึกใหม่เป็นการเพิ่มพูนเกี่ยวกับโลก เป็นการร่วมในความคิดของมนุษย์ในการพิสูจน์ค้นหาข้อเท็จจริง
- ❑ **4. การประดิษฐ์ (Invention)** ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมเอาเทคนิค วิธีการ หรือความคิดที่มีอยู่ก่อน และความรู้ในวัฒนธรรม เป็นการร่วมในความคิดของมนุษย์ในการพิสูจน์สิ่งอื่นขึ้นมา
- ❑ ****วิลเลียม อ็อกเบิร์น (William Ogburn)** นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้เน้นถึงความสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมว่า เป็นปัจจัยที่เกิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิด ความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag)

- **ความเฉื่อยหรือความล่าช้าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากอัตราการที่เปลี่ยนแปลงของส่วนต่างๆของวัฒนธรรมที่เป็นไปโดยไม่เท่ากัน หรือมักจะเกิดปัญหาหรือความยุ่งยากขึ้น ซึ่งแยกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- 1. อัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุต่อวัตถุเปลี่ยนแปลงไปไม่เท่ากัน เช่น รถยนต์มีอัตราการเกิดขึ้นมาก แต่ถนนเพิ่มขึ้นในปริมาณที่น้อยกว่า

- 2. อัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างทางวัฒนธรรมทางวัตถุต่อวัตถุเป็นไปโดยไม่เท่ากัน เช่นอาคารบ้านเรือนเจริญมาก แต่จิตใจและศีลธรรมเจริญช้ากว่า ฯลฯ

- ***5.การกระจาย(Diffusion)** โดยการกระจายทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสังคมอื่นมีการติดต่อกันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และรับการรับ เช่น วงดนตรีแจ๊ส ซึ่งดั้งเดิมเป็นวงดนตรีของคนผิวดำ เกิดขึ้นครั้งแรกในนิวยอร์กซิตี้ ได้เผยแพร่ไปทั่วสหรัฐอเมริกาและรู้จักกันดีไปทั่วโลก ฯลฯ

*ตัวอย่างของการกระจายทางวัฒนธรรม ได้แก่

- ❑ 1. การที่ให้คนไทยรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบสากลนิยมจากตะวันตก เช่น การผูกเนคไท ใส่เสื้อนอก ใส่กระโปรง ใส่รองเท้าถุงเท้า ฯลฯ
- ❑ 2. คนไทยรับเอาศาสนาพุทธมาจากอินเดีย
- ❑ 3. การใช้ศัพท์ภาษาต่างประเทศ เช่น อังกฤษ (ทีวี คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต) จีน(แปะเจี๊ยะ เกาเหลา) ฯลฯ
- ❑ 4. การมีสถานบันเทิงในสังคมไทย เช่น คอฟฟี่ช็อป โบว์ลิง ไนต์คลับ ฯลฯ
- ❑ *** การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) หมายถึง การปรับปรุงวัฒนธรรมใหม่ให้เข้ากันได้เข้ากับวัฒนธรรมเดิม กล่าวคือ เมื่อมีการกระจายเผยแพร่วัฒนธรรมแล้ว สังคมที่รับเอาวัฒนธรรมนั้นๆ ไปจะต้องมีการปรับปรุงผสมผสานให้เข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ก่อนหน้านี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

- ❑ * ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม มีดังนี้
- ❑ 1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของมนุษย์
- ❑ 2. การเปลี่ยนแปลงทางประชากร เช่น การกระจานตัวของประชากร ฯลฯ

- ❑ 3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อหรือการประสพกันทางวัฒนธรรม
- ❑ 4. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น สังคมที่แน่นหรือยึดถือปัจเจกบุคคลจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายมาก ส่วนสังคมที่มีแนวโน้มชอบการเปลี่ยนแปลงน้อย ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ หรือเน้นรูปแบบความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมและฝึกให้บุคคลรับผิดชอบต่อกัน จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ฯลฯ
- ❑ 5. ทักษะและคุณค่า เช่น ความภูมิใจในความก้าวหน้าและทันสมัย เป็นทัศนคติของคนในสังคมที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ฯลฯ
- ❑ 6. การเล็งเห็นความจำเป็น เช่น นโยบายของรัฐ ฯลฯ
- ❑ 7. พื้นฐานทางวัฒนธรรม

**** การต่อต้านและยอมรับการเปลี่ยนแปลงสังคมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ดังนี้**

- ❑ 1. ทักษะและคุณค่าเฉพาะทั้งในด้านวัฒนธรรมและนามธรรม
- ❑ 2. การแสดงและสาธิตของใหม่ ซึ่งการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ จะเป็นไปโดยรวดเร็ว เมื่อแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ได้ง่ายและชัดเจน โดยการสาธิตสิ่งใหม่อย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายต่อการยอมรับ
- ❑ 3. ความเหมาะสมและเข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิม ก็จะทำให้เกิดการยอมรับได้ง่าย
- ❑ 4. ความสิ้นเปลือง จะทำให้การยอมรับเกิดขึ้นได้ยาก

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสังคม

- ❑ *เดวิด ริสแมน (David Riesman) ได้แบ่งสังคมออกเป็น 3 รูปแบบ และเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอน ดังนี้
- ❑ **1. สังคมประเพณีนำ** คนในสังคมจะยึดถือระเบียบกฎเกณฑ์ เชื่อฟังอาวุโสที่เป็นผู้นำ
- ❑ **2. สังคมสำนักนำ** คนในสังคมจะมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งต่างๆ โดยคำนึงถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม เป็นระยะที่สังคมกำลังพัฒนา และทุกคนจะร่วมกันทำงาน
- ❑ **3. สังคมผู้อ่อนนำ** เนื่องจากสังคมได้เจริญก้าวหน้าไปมาก คนในสังคมจะคำนึงถึงว่าควรจะมีคนกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำ และเป็นตัวแทนดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น
- ❑ **ลักษณะของสังคมอเมริกันเป็นไปตามรูปแบบที่ริสแมนได้กล่าวไว้ ส่วนสังคมไทยได้ข้ามขั้นตอนจากรูปแบบสังคมประเพณีนำสู่สังคมอ่อนนำ โดยขาดขั้นตอนในรูปแบบของสังคมสำนักนำ

บทที่ 16

สังคมวิทยาชนบท

สังคมวิทยาชนบท (Rural Sociology) หมายถึง สังคมวิทยาเฉพาะทางที่มุ่งศึกษาถึงชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ตลอดจนถึงลักษณะความสัมพันธ์และปรากฏการณ์ทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นในสังคมชนบท

- ❑ ***เบอร์ทรันด์ (Bertrand)** ได้ให้ความหมายของสังคมวิทยาชนบทไว้ว่า สังคมวิทยาชนบท คือ การศึกษาความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่อยู่ในชนบท
- ❑ ***ศ.ดร. นิพนธ์ คันธเสวี** ได้พูดถึงสังคมวิทยาชนบทว่า เป็นวิทยาการที่สำคัญสาขาหนึ่งของสังคมวิทยาทั่วไป สังคมวิทยาชนบทเป็นจำพวกสังคมวิทยาเฉพาะ

ประวัติความเป็นมาของสังคมวิทยาชนบท

- ❑ ****การศึกษาเกี่ยวกับชนบทได้เริ่มมีมานานในยุโรปและสหรัฐอเมริกา** ซึ่งมีผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักสังคมวิทยาชนบทคนแรกของโลก คือ ปีแยร์ เลอเปด (Pierre Le Piy) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับครอบครัวชนบทละองค์การต่างๆ ในชนบท โดยการใช้หลักสังเกตเหตุการณ์ การเก็บการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์

- ****การศึกษาสังคมวิทยาชนบทตามแนวสังคมวิทยาในสหรัฐอเมริกา นั้น ปรากฏว่า** วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้ยอมรับบรรจุไว้ในหลักสูตรเมื่อประมาณ 2 ทศวรรษ (20 ปี) ก่อนสิ้นทศวรรษที่ 19 นี้เอง โดยมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสังคมวิทยาชนบทในระยะแรกเริ่มคือ มหาวิทยาลัยชิคาโก และมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย
- *****การศึกษาสังคมวิทยาชนบทในสหรัฐอเมริกาในยุคบุกเบิกนี้ได้รับการเอาใจใส่** กว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อประธานาธิบดีรูสเวลต์ (Roosevelt) ได้ตั้ง “คณะกรรมการเกี่ยวกับชีวิตชนบท” ขึ้นในปี ค.ศ.1920 เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชีวิตในชนบทให้ได้รับการเอาใจใส่พัฒนายิ่งขึ้น
- ***** สังคมวิทยาชนบทได้เข้าสู่ยุคแห่งความเจริญเติบโตเต็มที่ศตวรรษที่ 20** (ค.ศ.1930–1945) เพราะเป็นช่วงที่มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชนบทอย่างกว้างขวาง
- *****ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการศึกษาค้นคว้าวิชาสังคมวิทยาชนบท** กันอย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั้งในแถบยุโรป ลาตินอเมริกา แอฟริกา และ เอเชีย ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศต่างๆ เหล่านี้ต่างก็อยู่ในชนบท

- **สำหรับประเทศไทยแต่เดิมได้มีการสอนเกี่ยวกับชนบท โดยมีเนื้อหาพร้อมอยู่ในวิชา เศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์เกษตร และวิชาวัฒนธรรม ซึ่งมีสอนกันใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเกษตรศาสตร์
- **ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เปิดสอนเกี่ยวกับสังคมวิทยาชนบทในกระบวน วิชา “สังคมชาวบ้าน” (Folk Society) ขึ้นในภาค 2 ปีการศึกษา 2519

ความจำเป็นที่ต้องศึกษาสังคมวิทยาชนบท

**** สาเหตุที่สังคมวิทยาชนบทมีความสำคัญที่จะต้องศึกษาเพราะ**

- *1. ชาวโลกส่วนใหญ่เป็นชนบท ซึ่งจากรายงานขององค์การสหประชาชาติพบว่า ใน ปี ค.ศ.1950 ประชากรทั่วโลกประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในชนบทถึง 64% แต่ใน ปี ค.ศ.1970 ได้ลดลงเหลือ 52%
- 2. เพื่อต้องการทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง อันเป็นแนวทางสร้างความเข้าใจ และสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท ซึ่งต้องมุ่งพัฒนาชาติในด้านต่างๆ
- 3. เพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาชนบท ซึ่งต้องมุ่งพัฒนาคนเป็นอันดับแรก

- 4. เพื่อจะทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองชนบทเช่น ชาวเมืองต้องพึ่งพาอาศัยชนบทในด้านผลิตผลการเกษตร หรือเป็นผู้ผลิตอาหารมาจำหน่ายจ่ายแจกเพื่อการบริโภค

ชนบทหรือบ้านนอกมีความหมายใน 2 แง่ ดังนี้คือ

- 1. ความหมายในแง่เขตที่ตั้ง ชนบท หมายถึง เขตพื้นที่ที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง อยู่นอกเขตเทศบาล เป็นเขตที่มีความเจริญทางด้านวัตถุน้อย เป็นพื้นที่ที่แวดล้อมไปด้วยทุ่งนา ป่าเขา แม่น้ำ ลำธาร ทะเล ฯลฯ
- 2. ความหมายในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งในแง่สังคมวิทยาส่วนใหญ่จะถือเกณฑ์การแบ่งเมืองกับชนบท โดยคนในชนบทจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน รู้จักกันตลอดหัวบ้านท้ายบ้าน มีระบบเครือญาติเข้มข้น ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม หรือเป็นสังคมแบบประเพณีนำ ทุกคนในครอบครัวต่างก็ใช้แรงงานช่วยกันในไร่นา มีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ที่เป็นทั้งสถาบันผู้ผลิตและผู้บริโภค

คุณสมบัติดั้งเดิมของชุมชนชนบท

คุณสมบัติดั้งเดิมของชุมชนชนบทมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

- ❑ **1. มีความโดดเดี่ยว** (Isolation) โดยทั่วไปหมู่บ้านชนบทมักจะตั้งอยู่เป็นหม่อม ๆ หรือไม่กี่คอกต้องกระจายกระจ่ายกันอยู่ตามไร่นาอันเป็นที่ทำกินของใครของมัน
- ❑ **2. มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน** (Homogeneity) ทั้งในด้านเชื้อชาติ ประเพณี และภูมิหลังทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะอพยพมาจากแหล่งเดียวกันหรือมีความเกี่ยวข้องกันทางสายโลหิต
- ❑ **3. มีการใช้แรงงานเพื่อการเกษตร** (Agricultural Employment) ลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันจะเกี่ยวพันกับเกษตรกรรมไม่ทางตรงอ้อม
- ❑ **4. มีการเศรษฐกิจเพื่อการบริโภค** (Subsistence Economy) โดยครอบครัวจะเป็นทั้งหน่วยผลิตและหน่วยบริโภค มีทั้งปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งาน และเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร

- ❑ ****ปัจจุบันชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้นในอนาคตทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ**
- ❑ **1. สาเหตุจากภายในสังคมชนบทเอง** เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดปัญหาพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ฯลฯ
- ❑ **2. สาเหตุจากภายนอกสังคมชนบท** เนื่องจากการคมนาคมติดต่อสื่อสารในปัจจุบันมีความสะดวก ทำให้วัฒนธรรมของเมืองไหลบ่าสู่ชนบทอย่างรวดเร็ว ฯลฯ

สิ่งสำคัญที่ชุมชนชนบทเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ได้แก่

- ❑ **1 ความโดดเด่นลดลง** ทั้งนี้เนื่องจากชาวชนบทมีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวเมืองมากขึ้น ทำให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนะ ข้อคิดเห็น ประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน
- ❑ **2 การเกษตรเพื่อการค้า** ชาวชนบทเรียนรู้แนวทางทำมาค้าขาย รู้จักการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ด้วยการอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

ข้อแตกต่างระหว่างชนบทกับเมือง

ชนบทกับเมืองมีข้อแตกต่างที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1.ด้านประชากร ได้แก่

- 1) ขนาดและความหนาแน่น โดยประชากรในชนบทจะมีอัตราความหนาแน่นน้อยกว่า
- 2) ระดับการศึกษา โดยคนในชนบทจะมีระดับการศึกษาน้อยกว่าคนในเมือง
- 3) สถานภาพการสมรส โดยในชนบทคนโสดจะมีน้อยและการหย่าร้างก็มีน้อยกว่า
- 4) ระดับรายได้ โดยคนในชนบทจะมีระดับรายได้ต่ำกว่าคนในเมือง

2.ด้านนิเวศน์ ได้แก่

- 1) สิ่งแวดล้อม ในชนบทใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทุ่งนา ป่าเขา แม่น้ำ ส่วนในเมืองจะแวดล้อมด้วยสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้น
- 2) การแบ่งพื้นที่ทำประโยชน์ ในชนบทมีพื้นที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์อยู่มาก
- 3) สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ชาวชนบทส่วนใหญ่จะทำงานกลางแจ้ง
- 4) การพึ่งพาระหว่างหน่วยของสังคม คนชนบทต้องพึ่งพาตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมาก
- 5) อาชีพ ชาวชนบทจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนชาวเมืองจะมีอาชีพแตกต่างกันไป

3.ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่

- ❑ 1) สิ่งแวดล้อมทางด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ในชนบท จะคล้ายคลึงกัน
- ❑ 2) การเคลื่อนย้าย ในชนบทชีวิตประจำวันไม่ต้องเคลื่อนย้ายมาก และไม่ต้องเคลื่อนย้ายไกล ส่วนในเมืองนั้นบ้านและที่ทำงานอยู่ห่างไกลกัน
- ❑ 3) การเคลื่อนย้ายทางสังคม ในชนบทการเลื่อนชั้นทางสังคมส่วนใหญ่จะเป็นการเลื่อนชั้นในแนวราบหรือแนวนอน การเลื่อนชั้นทางสังคมจึงมีน้อย
- ❑ 4) ครอบครัว ในชนบทจะมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกมาก ภรรยามีบทบาทน้อย ส่วนในเมืองเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีความเสมอภาค
- ❑ 5) บุคลิกภาพ ในชนบทการแสดงออกทางวัฒนธรรม จะเป็นแบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ส่วนคนในเมืองมีบุคลิกภาพคล่องแคล่วว่องไว แข่งกับเวลา
- ❑ 6) สถาบันและองค์การทางสังคมต่างๆ ในชนบทมีสถาบันทางสังคมน้อย การรวมกลุ่มมีลักษณะการติดต่อสัมพันธ์กันแบบกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มปฐมภูมิ
- ❑ 7) การควบคุมทางสังคม ในชนบทจะใช้ธรรมเนียม ประเพณี ไซยศาสตร์ หรือบุคคลเป็นเครื่องควบคุม กล่าวคือ จารีตและวิถีประชาจะเป็นบรรทัดฐานที่ใช้มากที่สุด ในการควบคุมทาง สังคมในชนบท

โครงสร้างของสังคมชนบท

สังคมชนบทประกอบด้วยโครงสร้างทางสังคม ดังนี้

- ❑ **1.ประชากร** นับเป็น โครงสร้างที่สำคัญของสังคม เพราะสังคมจะพัฒนาหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร
- ❑ **2.การตั้งถิ่นฐาน** รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์โดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ
 - ❑ **การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผน โดยตั้งกระจายตามไร่นา ตามถนน และแม่น้ำลำคลอง
 - ❑ **การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน เช่น นิคมสร้างตนเอง ฯลฯ
 - ❑ *** การตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านชนบทไทยโดยทั่วไป จะเป็นแบบไม่มีการวางแผน โดยมีการตั้งถิ่นฐานแบบหมู่บ้านเกษตรกรรม ส่วนการตั้งถิ่นฐานชนิดที่มีการวางแผน นั้นนับว่ามีน้อยมาก คงมีแต่เฉพาะหมู่บ้านสหกรณ์ นิคมสร้างตนเอง และหมู่บ้านป่าไม้ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นมาเท่านั้น

- ❑ **3. ระบบค่านิยม** การศึกษาค่านิยมในสังคมชนบท นับว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้าใจพฤติกรรมของคนชนบท ซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการติดต่อสัมพันธ์และการพัฒนาชนบทให้เป็นไปได้ด้วยดีทุกด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง
- ❑ * ตัวกำหนดค่านิยมในสังคมไทย คือ พระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ ระบบศักดินา ระบบเกษตรกรรม และ ระบบความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- ❑ * ค่านิยมในสังคมชนบทไทยที่เด่นๆ ได้แก่ ความมั่งคั่ง อำนาจ การทำบุญ ความสนุกสนาน ความเป็นปัจเจกชนนิยม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โหราศาสตร์ การรักถิ่นฐานและญาติพี่น้อง
- ❑ **4.สถาบันครอบครัว** ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่เกิดแก่ที่สุดของมวลมนุษย์นับเป็นสถาบันที่จะแผ่ขยายและสืบทอดสังคมให้ยืนยาวต่อไปได้

****ครอบครัวในชนบทมีลักษณะเด่น ดังนี้คือ**

- ❑ 1) เป็นครอบครัวขยายชั่วคราว แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มแยกเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น
- ❑ 2) เป็นครอบครัวแบบพ่อเดียวเมียเดียว ยึดถือพ่อหรือผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว
- ❑ 3) มีความเข้มแข็งทางความสัมพันธ์ทางสายโลหิต
- ❑ 4) ครอบครัวเป็นทั้งหน่วยผลิตและหน่วยบริโภค
- ❑ 5) นับถือเชื่อฟังผู้อาวุโส ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม
- ❑ 6) ไม่ค่อยสนใจในกิจการของบ้านเมือง

- ***5 สถาบันทางการศึกษา** การศึกษาโดยทั่วแบ่งออกเป็นการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) การศึกษาในชนบทไทยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในโรงเรียนและเป็นการศึกษาภาคบังคับ
- ***6 สถาบันทางศาสนา** กิจกรรมในวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบทจะเกี่ยวข้องกับศาสนาตั้งแต่ เกิดจนตาย โดยความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศาสนามีมากกว่าสังคมเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรม
- * ชาวชนบทไทยส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา ซึ่งตัวอย่างอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อพฤติกรรมของชายไทยในชนบทก็คือ ส่วนใหญ่จะต้องบวชก่อนมีครอบครัว ดังสำนวนไทยที่ว่า “การบวชก่อนเบียด” โดยถ้าไม่บวชพระก็บวชเณร เพราะเชื่อว่าการบวชจะได้กุศลแรง
- ** การปฏิบัติศาสนกิจของคนชนบทมักจะเน้นเรื่อง“พิธีกรรม”มากกว่าหลักธรรม คำสั่งสอน ของศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทที่นับถือพุทธศาสนาแล้ว พิธีกรรมทางศาสนาจะผสมปนเปกันไปหมดทั้งความเชื่อแบบพุทธ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และความเชื่อแบบพราหมณ์

- * ในหมู่บ้านชนบทของไทย ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติมีอยู่ทั่วไป แม้ในคำสอนของพระพุทธศาสนาจะเน้นในเรื่องเหตุผล โดยไม่เน้นความเชื่อเหนือธรรมชาติ แต่พุทธศาสนาในระดับชาวบ้านชนบทก็ยังเน้นความเชื่อในด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติอยู่นั่นเอง
- **7. สถาบันทางเศรษฐกิจ** ในชนบทไทยสถาบันทางเศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม ทั้งนี้เพราะชาวชนบทส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และ ลักษณะเศรษฐกิจของประเทศก็ขึ้นอยู่กับผลิตผลทางการเกษตร
- * ดร. สมนึก ศรีปลั่ง ได้กล่าวถึงการใช้แรงงานในการเกษตรไว้ว่า“...ประชากรในวัยทำงานอยู่ในส่วนการเกษตรมี 78% ของแรงงานในวัยทำงานทั้งหมดโดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราส่วนมากที่สุดถึง 91%...”
- **8. สถาบันทางการเมือง** สถาบันทางการเมืองที่เข้าไปมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนชนบทได้แก่ ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ฯลฯ
- **9. สถาบันทางอนามัย** ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นถึงความทุกข์ยากและความเจ็บไข้ของประชาชนในชนบท และได้ให้ความสำคัญต่อการป้องกันโรคเป็นอันมาก โดยการระดมขุมพลังจากชาวบ้านให้มาทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข(ผสส.)และอาสาสมัครสุขภาพประจำหมู่บ้าน(อสม.) ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของสังคมชนบท

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทเกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

- ❑ ****1.สาเหตุจากภายในสังคมชนบทเอง** เช่น การเกิด การตาย การย้ายถิ่น การแปรปรวนของธรรมชาติ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ผู้ร้ายหรือการสู้รบ ฯลฯ
- ❑ ****2. สาเหตุจากภายนอกสังคมชนบท** เช่น การผสมผสานทางวัฒนธรรม การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การคมนาคมติดต่อสื่อสาร การพัฒนา การเลียนแบบ ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชนบทมีมากมายหลายรูปแบบ ดังนี้

- ❑ 1.มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต การบริโภคร ระบบตลาด
- ❑ 2.มีองค์การทางการเมืองเกิดขึ้นมากมายหลายกลุ่ม
- ❑ 3.มีการศึกษาเพิ่มขึ้น มีแนวความคิดเปลี่ยนแปลงไป
- ❑ 4.มีถนนหนทาง มีน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร
- ❑ 5.รู้จักนำเอาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์
- ❑ 6.รู้จักทำงานร่วมกัน เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น
- ❑ 7.รู้จักปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเพณีให้เหมาะสม
- ❑ 8.รู้จักบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย รู้จักใช้บริการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน
- ❑ 9.รู้จักการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

*หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาชนบทส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยของรัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท กรมอนามัยฯลฯ

บทที่ 17

สังคมวิถยานคร

□ ****สังคมวิทยา นคร (Urban Sociology) หรือสังคมวิทยา นคร (สังคมวิทยาเมือง)**
จัดเป็นสาขาหนึ่งของสังคมวิทยา ซึ่งเป็นการศึกษาทางสังคม โดยเน้นหนักถึงวิถีชีวิต
ของมนุษย์ในเมืองและกระบวนการกลายเป็นเมืองปัญหาของเมืองลักษณะของ
ประชากรในเขตเมือง และมักจะศึกษาเปรียบเทียบกับสังคมวิทยาชนบท(Rural
Sociology)

□ ***สังคมวิทยา นคร** คือ การศึกษาสภาพต่างๆของเขตเมือง ซึ่งหมายถึง การศึกษาระบบ
สังคมวัฒนธรรม โครงสร้าง หน้าที่ และกระบวนการแห่งการกลายเป็นเมือง โดยใน
การศึกษาไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือสังคมเมือง เรามักเน้นตรงจุดที่ว่า เมืองและ
ชนบทนั้นแยกกันที่ตรงไหน

ความหมายของเมือง

- *คำว่า “เมือง” ในประวัติศาสตร์ของกรีกและโรมัน หมายถึง บริเวณที่อยู่ในเขตกำแพงเมืองเท่านั้นและต่อมาประเทศต่างๆก็ได้คำจำกัดความของ”เมือง” ไว้แตกต่างกันไป เช่น
- 1.สหรัฐอเมริกา “เมือง”คือ บริเวณที่มีคนตั้งแต่ 2500 คนขึ้นไป ไม่ว่าบริเวณนั้นจะอยู่ในเขตหรือนอกเขตการปกครอง รวมทั้งบริเวณรอบๆที่เจริญแล้ว
- *2.ประเทศญี่ปุ่น “เมือง” คือ บริเวณชุมชนหนาแน่นที่อยู่ในเขตเทศบาล ที่มีความหนาแน่นของประชากร 4000 คนต่อตารางกิโลเมตร
- 3. ประเทศเดนมาร์ก “เมือง” คือ บริเวณที่มีประชากรตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป
- *4.ประเทศไทย “เมือง” คือ เขตเทศบาลซึ่งประกอบด้วยเขตเทศบาลนคร เขตเทศบาลเมือง และเขตเทศบาลตำบล โดยเทศบาลนครจะมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุด

ศาสตราจารย์ทอมลินสัน (Thomlinson) ได้รวบรวมปัจจัยต่างๆมาใช้อธิบาย"เมือง"ไว้ดังนี้

- ❑ **1.จำนวนประชากร** โดยชุมชนที่เป็นเขตเมืองจะมีจำนวนประชากรสูงกว่าที่กำหนดไว้
- ❑ ***2.ความหนาแน่นของประชากร** โดย เจฟเฟอร์สัน (Jefferson) กล่าวว่า ชุมชนใดมีความหนาแน่นของประชากร 10000 คนต่อตารางไมล์ ชุมชนนั้นเป็นเมือง ส่วน (เอลดริจ) (Eldridge) ไม่เห็นด้วยกับ เจฟเฟอร์สัน โดยเขากล่าวว่า การกลายเป็นเมืองคือกระบวนการที่ประชากรมาอยู่รวมกัน
- ❑ **3.ประวัติศาสตร์** โดยดูว่าเคยเป็นเมืองมาในอดีตหรือไม่
- ❑ **4.พระราชบัญญัติการปกครอง** โดยรัฐบาลเป็นผู้กำหนดว่าชุมชนใดจะเป็นเขตเมือง
- ❑ ***5 สิ่งประดิษฐ์ที่มองเห็น** กล่าวคือ ส่วนประกอบของเมืองเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน ตึกรามบ้านช่อง ทางน้ำ และสิ่งประดิษฐ์อื่นๆ โดย ไมเออร์ (Meier) ได้ให้คำจำกัดความว่า เมือง คือ สถานที่ซึ่งสะสมสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นจนกระทั่งทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหมดไป
- ❑ **6.การดำรงชีวิต** โดยเมืองจะมีแบบแผนของชีวิตและทัศนคติที่แตกต่างจากชนบท เช่น ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เป็นรายเดือน มีแบบแผนการใช้เวลา มีความสัมพันธ์ตามสถานภาพและบทบาทต่างๆ

- ❑ **7. อาชีพ** โดยชาวเมืองคือผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพในการเพาะปลูกอยู่กับดินทราย
- ❑ ***8. คุณลักษณะของย่านการค้า** โดย แรทเซล (Ratzall) ได้ให้คำจำกัดความว่า เมือง คือ สถานที่ที่กว้างใหญ่ เป็นที่รวมของมนุษย์อย่างถาวร และ อาณาบริเวณนั้นจะเป็นย่านการค้าใหญ่ ส่วน สเมลล์ (Smalles) กล่าวว่า เมือง คือ สถานที่ซึ่งมีธนาคารและร้านค้า
- ❑ **9. การอุตสาหกรรม** โดยการใช้อีกุเกณฑ์ว่า เมือง คือ ที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรม
- ❑ **10. ความเป็นกาฝากหรือการต้องพึ่งผู้อื่น** กล่าวคือ ธรรมชาติของเมืองจะต้องเป็นกาฝากของชนบทหรือต้องพึ่งพิงชนบท โดยซอมบาร์ท (Sombart) กล่าวว่า เมือง คือ ที่รวมของมนุษย์ที่ต้องพึ่งพาผลผลิตทางเกษตรกรรมและแรงงานจากชนบทเพื่อการอยู่รอดของตนเอง ชนบทคือชีวิต ส่วนเมืองนั้นคือกาฝาก แต่เมืองก็ให้ความคุ้มครองทางด้านอาหารแก่ชนบท

- ❑ ***11. การคมนาคมขนส่ง** กล่าวคือ เมืองเป็นศูนย์กลางของคมนาคมขนส่ง ตัวอย่างเช่น กรุงปารีสของฝรั่งเศส จนมีคำกล่าวว่า “เส้นทางทุกสายมุ่งสู่กรุงปารีส” โดยชาร์ลส์ คูลีย์ (Charles Cooley) กล่าวไว้ว่า การที่เส้นทางคมนาคมมีการหยุดที่แห่งหนึ่งทำให้เกิดเมืองใหม่ขึ้นมา
- ❑ ***12. การเดินทาง โดยรถยนต์ และเคสฟอนเทต** ได้ใช้ คำนี้ “การเดินทางเป็นตัวแยกเมืองออกจากชนบท” โดยเขากล่าวว่า ชาวเมืองส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการทำงานส่วนมากอยู่ในเมือง....
- ❑ **13. การปกครองและศาสนา** กล่าวคือ เมืองมักจะเป็นศูนย์กลางของโบสถ์และการปกครองโดย พิเรนท์ (Pirenne) กล่าวว่า ลักษณะเด่นของเมือง คือ ประตูเมือง โบสถ์ และความหนาแน่นของประชากร
- ❑ **14. จุดศูนย์กลาง** โดยการเมืองจะเป็นจุดศูนย์กลางสำคัญของทุกสิ่งทุกอย่าง
- ❑ ***15. ความแปลกและความไม่เหมือนกัน** กล่าวคือ เมืองมีความซับซ้อนและปนเปกันมากกว่าในชนบท โดย ดอร์ริส (Dorries) กล่าวคือ เรา รู้จักเมืองก็โดยแบบแผนการควบคุมความใกล้ชิดกลุ่มคนที่อยู่รอบๆศูนย์กลาง และโดยสิ่งมากมายหลายประเภทในเมือง

ธรรมชาติของเมือง

- *สิ่ง que ทุกเมืองมีคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ภาระหน้าที่ (Function) และรูปแบบ (Pattern) โดยเมืองแต่ละเมืองจะมีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองแตกต่างกันออกไป

1) สิ่ง que ช่วยค้ำจุนเมือง แบ่งออกเป็น4 แบบ ดังนี้

- 1) เมือง que เป็นศูนย์กลางคอยรับสิ่งบริการต่างๆ จากอาณาบริเวณรอบๆเมือง โดยเมืองศูนย์กลางใหญ่ ๆ ส่วนมากมักจะเป็นศูนย์กลางการปกครองและเป็นศูนย์กลางการปกครองด้วย ตัวอย่างเช่น ลอนดอน ปารีส โรม กรุงเทพฯ โตเกียว ฯลฯ ส่วนเมือง que เป็นศูนย์กลางการปกครองและถูกแยกออกจากการเป็นศูนย์กลางอื่นๆ ได้แก่ วอชิงตัน ดี.ซี ในสหรัฐอเมริกา
- *เมืองซอลท์เลก (salt Lake) ในรัฐยูทาห์ (Utah) ของสหรัฐอเมริกา มีลักษณะแตกต่างจากเมืองทั่วไป เพราะวันอาทิตย์เป็นวันที่มีธุรกิจยุ่ง โดยประชาชนจะไปโบสถ์ เข้าสถานที่พักผ่อนแล้วก็ไปเข้างานธุรกิจ ซึ่งเมืองแบบนี้เรียกว่า “เมืองวัยอาทิตย์”
- * 2) เมือง que เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง เมื่อการขนส่งหยุดพักที่ไหนก็ทำให้เกิดการบริการตามเส้นทางขนส่งนั้น ซึ่งเมืองแบบนี้มีแนวโน้มที่จะตั้งอยู่ตามเส้นทางรถไฟหรือตามชายฝั่งทะเล
- *คูนีย์ (Cooley) กล่าวว่า เส้นทางคมนาคมขนส่งไม่ได้ทำให้เกิดเมือง แต่เมื่อมีการหยุดพักเพื่อขนสินค้าจะทำให้เกิดเมือง ได้แก่ เมืองท่าบางเมือง เช่น ฮองกง และ โคเปนเฮเกน

□ 3) เมืองที่เกิดจากหน้าที่พิเศษ คือ เมืองที่เกิดขึ้นเนื่องจากการให้บริการบางอย่างเช่น เหมืองแร่ โรงงานอุตสาหกรรม หรือการพักผ่อน ฯลฯ ตัวอย่างของเมืองซึ่งมีหน้าที่พิเศษบางอย่างได้แก่

□ (1) ไมอามี และพัททยา เป็นเมืองที่มีชายหาดสวยงามและมีอุณหภูมิที่เหมาะสม

□ (2) สแกนตัน และพิทส์เบิร์ก เป็นเมืองอุตสาหกรรม

□ 4) เมืองส่วนใหญ่มักเกิดจากการผสมผสานของปัจจัยทั้ง 3 เป็นการรวมเมืองทั้งหมดให้อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน ซึ่งเมืองส่วนใหญ่มักจะเป็นแบบนี้ เช่น นิวยอร์ก ฯลฯ

2. โครงสร้างภายในของเมือง มีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงคือ

□ การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในระยะแรกเริ่ม โดยเป็นไปในลักษณะที่ปราศจากการวางแผนเอาไว้ล่วงหน้า ซึ่งแบ่งออกเป็น

□ (1) การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม (Cluster Settlement) เป็นการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ บนพื้นที่ไร่นาของตน โดยมีโดยมิได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

□ *(2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Scattered Settlement) เป็นการตั้งบ้านเรือนอยู่บนเนื้อที่ไร่นาของแต่ละครอบครัวตามความสะดวกในการหาเลี้ยงชีพ

□ *(3) การตั้งถิ่นฐานแบบเส้นตรง (Line Settlement) เป็นการตั้งบ้านเรือนอยู่เรียงรายตามเส้นทางคมนาคม เช่น ริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง สองฝั่งถนน ฯลฯ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการขยายตัวของเมือง

- ❑ *** (1) ทฤษฎีรูปดาว (Star Theory)** เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ที่สุด เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1903 โดยเซอร์ค (Hurd) ได้ศึกษาพบว่า เมืองจะขยายตัวออกจากศูนย์กลางไปตามเส้นทางคมนาคมขนส่ง ซึ่งทำให้เป็นรูปคล้ายดาวหรือแมงกะพรุน
- ❑ **** (2) ทฤษฎีรูปวงกลม (Concentric Zone Theory)** เป็นทฤษฎีที่เกิดจากแนวความคิดของ เบอร์เกส (E. W. Burgess) และปาร์ค (R. E. Park) ที่ได้ศึกษาค้นคว้าและอธิบายการขยายตัวของนครชิคาโก โดยมีการแบ่งเมืองออกเป็น 5 ส่วน ซึ่งประกอบด้วยเขตต่างๆ เป็นรูปวงกลมซ้อนกัน 5 วง เขตพื้นที่ชั้นในสุด (วงที่ 1) คือ เขตศูนย์กลางของเมือง
- ❑ *** (3) ทฤษฎีรูปพาย (Sector Theory)** ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้คือ ฮอยท์ (Hoyt) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะการขยายตัวของเมืองใหญ่ๆ คล้ายกับทฤษฎีรูปวงกลม โดยเขาอธิบายว่า ส่วนต่างๆ ของเมืองประกอบด้วยกิจกรรมและประชากรหลากหลาย บริเวณเขตอุตสาหกรรมไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นโดยรอบอาณาบริเวณศูนย์กลางของเมือง
- ❑ *** (4) ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (multiple Nuclei Theory)** ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้ คือ แฮร์ริส (Harris) และอูลลาแมน (Ullaman) ที่เห็นว่า ศูนย์กลางเมืองใหญ่ๆ มิได้ขยายตัวขึ้นโดยรอบอาณาบริเวณศูนย์กลางหรือใจกลางเมืองแต่เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากแต่ขยายตัวโดยรอบบริเวณของศูนย์กลางหลายๆแห่ง

*ปัจจัยที่มีผลต่อสถานที่ตั้งและความเจริญเติบโตของเมือง

- ❑ *ปัจจัยสำคัญในการตั้งเมืองในศตวรรษ 20 ก็คือ ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การกระจายผลผลิต และการขายสินค้า
- ❑ **ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสถานที่ตั้งโรงงานและความเจริญเติบโตของเมืองในปัจจุบัน ได้แก่ เมืองต้องอยู่ใกล้ตลาด ใกล้แหล่งวัตถุดิบ ใกล้แหล่งพนักงาน ใกล้แหล่งแรงงาน การคมนาคมขนส่ง มีอากาศและความชื้นพอเหมาะ มีแหล่งน้ำใช้ มีความเหมาะสมและราคาของที่ดิน ปัจจัยเกี่ยวกับมนุษย์ ปัจจัยเกี่ยวกับภาษีค่าครองชีพ ถูก และมีการถ่ายเทของเสีย
- ❑ *ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยถูกนำมาใช้ในกลไกกรรม ทำให้ทุนแรงงานของกสิกรได้มาก แรงงานไม่กี่คนก็สามารถควบคุมเครื่องจักรทำงานในไร่นาได้ ทำให้ชาวไร่ชาวนาเป็นจำนวนมากไม่มีงานทำ จึงพากันอพยพเข้าเมืองเพื่อมาทำในเมือง

*ลักษณะความเป็นเมืองและการขยายขนาดของเมืองในประเทศกำลังพัฒนาในปัจจุบัน มีดังนี้

- ❑ 1. การขยายขนาดของเมืองมีอัตราสูงกว่าการขยายตัวของอุตสาหกรรม
- ❑ 2. การขยายขนาดของเมืองขึ้นอยู่กับโดยการเพิ่มขนาดของประชากร
- ❑ 3. การย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองมีสาเหตุมาจากปัจจัยผลักดันของชนบทมากกว่าปัจจัยดึงดูดของเมือง และมีการวางแบบการซ่อนตัว (Disguised Unemployment)
- ❑ 4. มีลักษณะความเป็นเมืองมากเกินไป (Over Urbanization) โดยเป็นศูนย์กลางทางการเมือง ยุทธศาสตร์ การศึกษา เศรษฐกิจและสังคม
- ❑ 5. มีลักษณะเป็นเอกนคร (Primate City) หมายถึง การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมีเมืองๆ หนึ่งที่มีขนาดใหญ่มาก ใหญ่กว่าเมืองในขนาดรองๆ ลงไปอย่างมากเหลือเกิน โดยที่ความเจริญของเมืองไม่ได้มาจากการขยายตัวทางอุตสาหกรรม แต่มาจากการเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น เป็นศูนย์กลางการค้า การศึกษา และตลาดแรงงาน ฯลฯ

*ตัวอย่างของเมืองที่มีลักษณะเป็นเอกนคร ได้แก่

- ❑ **1) ในเอเชีย** เช่น กรุงเทพฯ มะนิลา จาการ์ตา โคลัมโบ ฯลฯ
- ❑ **2) ในแอฟริกา** เช่น ไคโร ตูนิส โจฮันเนสเบิร์ก คัมปาลา ฯลฯ
- ❑ **3) ในลาตินอเมริกา** เช่น กัวเตมาลา ซาน โฮเซ ฮานาวา ฯลฯ

*การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร

- ❑ ***ลักษณะความเป็นเอกนคร** ทำให้กรุงเทพฯ มีปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ประกอบกับชนบทก็มีปัจจัยผลักดัน (Push Factors) หลายประการ ทำให้ชาวชนบทต้องย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพฯ มากขึ้น โดยเฉพาะปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น การทำมาหากินฝืดเคือง การทำไร่ทำนาโดยพึ่งธรรมชาติ ทำให้ขาดหลักประกันที่แน่นอน ฯลฯ
- ❑ ****การขยายตัวของกรุงเทพฯ** เป็นไปตามทฤษฎีหลายศูนย์กลาง คือ มีศูนย์กลางอยู่หลายแห่ง โดยในสมัยก่อนๆ ศูนย์การค้าของกรุงเทพฯ จะอยู่ที่ บางลำพู บางรัก วังบูรพา เจริญกรุง สะพานหัน ฯลฯ ต่อมาก็เกิดศูนย์กลางขึ้นมาอีกหลายแห่ง เช่น ประตูน้ำ ราชดำริ ราชประสงค์ เพลินจิต ศูนย์การค้าสยาม ฯลฯ

*พื้นที่ของกรุงเทพฯ แบ่งออกได้เป็น 3 เขตใหญ่ๆ ดังนี้

- ❑ **1. เขตเมือง (Urban Area)** ได้แก่บริเวณอันเป็นที่ตั้งของสถานธุรกิจการค้าและบริการต่างๆ เช่น ถนนกรุง เยาวราช บางลำพู สะพานหัน ราชดำริ ประตูน้ำ สะพานควาย ฯลฯ
- ❑ **2. เขตชานเมือง (Suburban Area)** ได้แก่ บริเวณรอบนอกของเขตเมืองซึ่งมีประชากรอาศัยกันอย่างเบาบางกว่าในเขตเมือง และมักจะเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่าย่านธุรกิจการค้า
- ❑ **3. เขตชนบท (Rural Area)** ได้แก่ เขตที่ถัดออกจากชานเมืองออกไป ซึ่งประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตนั้นจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับชาวชนบท
- ❑ *กรุงเทพฯ มีเนื้อที่น้อยกว่า 1% ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ แต่ในพื้นที่เล็กๆ นี้เป็นที่อยู่อาศัยจึงประชากรมากกว่า 10% ของประชากรทั้งหมดของประเทศ
- ❑ *ปัญหาของเมืองที่น่าสนใจ เพราะเป็นสิ่งที่ชาวเมืองต้องประสบอยู่เกือบทุกวัน และเป็นปัญหาที่ใกล้ตัวเรา เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาอาชญากร ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาเรื่องสาธารณสุขปโภค เป็นต้น

บทที่ 18

มนุษยนิเวศวิทยา

□ **นิเวศวิทยา (Ecology)** เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึง "ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม" เพราะสิ่งมีชีวิตไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพัง จึงต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นระบบนิเวศ (Ecosystem) ขึ้นมา ซึ่งโดยปกติวิชานี้ถือเป็นวิชาหนึ่งของชีววิทยา บางครั้งเรียกว่า "ชีววิทยาทางสิ่งแวดล้อม"

□ **มนุษย์นิเวศวิทยา**

□ ****มนุษย์นิเวศวิทยา** เป็นวิชาหนึ่งของสาขาสังคมวิทยาที่ศึกษาถึง "ความสัมพันธ์ต่างๆของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม" (ระบบนิเวศน์) ซึ่งมีผลต่อกัน โดยได้นำเอาความรู้และประสบการณ์จากหลายสาขาวิชาเข้ามารวมในศาสตร์นี้ เช่น เคมี เศรษฐศาสตร์ การเมือง สังคมจิตวิทยา และชีววิทยา (ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องมากที่สุด)

ระบบมนุษย์นิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

□ **1. Mature Natural Ecosystem** เป็นระบบนิเวศน์ซึ่งอยู่ในสภาพธรรมชาติอย่างแท้จริงและโดยทั่วไปไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ว่าจะทางด้านเศรษฐกิจหรือการค้า โดยมักเป็นผู้ที่ไม่มีผู้คนอาศัย เช่น บริเวณที่มีความเป็นป่า ภูเขา ทะเลทราย ฯลฯ

- ❑ **2. Managed Natural Ecosystem** เป็นระบบนิเวศน์ซึ่งมนุษย์ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องและคัดแปลง เพื่อวัตถุประสงค์สำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจหรือผลิตผลตามธรรมชาติ เช่น สวนสาธารณะ อุทยาน บริเวณที่มีการอนุญาตให้ล่าสัตว์ และบางท้องถิ่นของพื้่นน้ำในมหาสมุทร ฯลฯ
- ❑ **3. Productive Ecosystem** เป็นระบบนิเวศน์ซึ่งมนุษย์ได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงเพื่อให้ได้ผลิตผลต่างๆ หรือเป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ฟาร์มปศุสัตว์ เหมืองแร่ และพลังงานต่างๆ ฯลฯ
- ❑ **4. Urban Ecosystem** เป็นระบบนิเวศน์ซึ่งมนุษย์ได้อาศัยประกอบกิจการทำงานต่างๆ เช่น บริเวณย่านอุตสาหกรรม บริเวณเมืองเล็กและเมืองใหญ่ ฯลฯ
- ❑ การศึกษาวิชามนุษยนิเวศวิทยาจะเกี่ยวข้องตั้งแต่ตัวประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยจะศึกษาในเรื่องการใช้ที่ดิน การใช้พลังงาน แร่ธาตุ ผลิตผลทั้งทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมรวมถึงมลภาวะต่างๆ เช่น อากาศ น้ำเสีย ยาฆ่าแมลง และสารเคมีอื่นๆที่เป็นพิษ ฯลฯ

ประชากรและพื้นที่ดิน

- ❑ * ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ระบบนิเวศน์เสื่อมโทรมขาดสมดุลเกิดจากสาเหตุต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร การเปลี่ยนแปลงและความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ระมัดระวัง รวมทั้งความเห็นแก่ตัวของประชากร
- ❑ * การเพิ่มสูงขึ้นของประชากรในยุโรป แอฟริกา ลาตินอเมริกา และอเมริกาเหนือเกิดขึ้นนับตั้งแต่ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านเกษตรกรรม การขนส่ง การสาธารณสุข และยังผลให้อัตราการตายลดลงอย่างมากด้วย
- * ปัจจุบันพื้นที่ดินส่วนใหญ่ในโลกได้เกิดสภาพความแห้งแล้งขึ้น อันมีสาเหตุมาจาก
 - ❑ 1. ประเภทที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีเนื้อที่ประมาณ 36% ของพื้นที่ผิวโลกทั้งหมด
 - ❑ 2. ประเภทที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ มีเนื้อที่ประมาณ 9% ของพื้นที่ผิวโลกทั้งหมด ซึ่งเกิดขึ้นในทวีปต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแอฟริกา ออสเตรเลีย อเมริกาเหนือ-ใต้ และเอเชีย

การใช้พลังงานของมนุษย์

- ❑ **สิ่งแวดล้อมประเภท “พลังงาน”** ได้แก่ ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ พลังงานไฮโดรอิเล็กทริก พลังงานความร้อนภายในโลก พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานนิวเคลียร์
- ❑ * ในประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศได้มีการใช้พลังงานกันอย่างฟุ่มเฟือย ถ่านหินถึงจะมีอยู่มากที่สุดแต่จะหมดไปจากโลกในราวอีก 200-300 ปีข้างหน้า โดย คิง ฮับเบิร์ต (king huddert) เป็นนักธรณีวิทยาที่คาดการณ์ว่า อีกประมาณ 100 ปีข้างหน้า น้ำมันจะหมดโลก
- ❑ **พลังงานที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด** คือ น้ำมัน โดยมีเปอร์เซ็นต์การใช้ของโลกถึง 42.7% ส่วนรองลงมาคือ ถ่านหิน 36.6% ก๊าซธรรมชาติ 18.3% ไฮโดรอิเล็กทริก 2.1% และนิวเคลียร์ 0.3%

- ❑ **พลังไฮโดรอิเล็กทริก** เป็นพลังงานที่ได้จากการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า แต่พลังงานชนิดนี้ก็มีข้อจำกัดอยู่ที่สถานที่ต้องเลือกใช้ เพราะอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของป่าไม้ได้ และที่สำคัญคือมีต้นทุนที่สูงมาก

มลภาวะและมลพิษ

- ❑ **มลภาวะ (Pollution)** คือ ผลโดยตรงที่ให้กับสังคม โดยปกติจะหมายถึงสารที่เป็นอันตรายซึ่งปล่อยเข้าสู่ธรรมชาติจากผลของกิจกรรมมนุษย์
- ❑ **มลพิษ (pollutant)** อาจจะเป็นสารประกอบทางเคมีชนิดเดียว เช่น ตะกั่ว ปรอท หรือสารประกอบทางเคมีหลายชนิด เช่น ดีดีที คาร์บอนมอนอกไซด์ หรือการรวมตัวที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้นของวัตถุต่างๆ เช่น ตะกอน หรือของเสียจากท่อน้ำทิ้ง เสียง กัมมันตรังสี ความร้อน ฯลฯ

❑ แหล่งธรรมชาติที่มนุษย์ใช้สอยเพื่อประโยชน์ต่างๆ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ น้ำฝน น้ำท่า(น้ำที่อยู่ผิวดิน) น้ำบาดาล (น้ำใต้ดิน) และน้ำทะเล

มลภาวะที่เกิดจากน้ำเสีย มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

- ❑ 1. มลภาวะที่เกิดจากการเจือปนของของเสียที่เป็นอินทรีย์สารซึ่งถูกย่อยสลายได้ เช่น แอลกอฮอล์ ซากสัตว์ ฯลฯ
- ❑ 2. มลภาวะที่เกิดจากการเจือปนของสารมีพิษซึ่งถูกย่อยสลายไม่ได้ เช่น ปรอท ตะกั่ว สังกะสี สารหนู ยาปราบศัตรูพืช ฯลฯ
- ❑ 3. มลภาวะที่เกิดจากต้นเหตุทางกายภาพและน้ำมัน เช่น ตะกอน ถุงพลาสติก ฯลฯ
- ❑ * มลภาวะจากอากาศเสียซึ่งเป็นอันตรายมาก โดยเฉพาะในมหานครต่างๆ เพราะมีผลต่อสุขภาพโดยตรง ซึ่งนักอุตุนิยมวิทยาได้กล่าวถึงกลุ่มก๊าซในอากาศมีเป็นอากาศเสียมีอยู่รอบโลก นั่นก็คือ หมอก(Smoke + Fog) โดยจะเห็นได้ในบริเวณเหนือมหาสมุทรทางขั้วโลกเหนือและที่อื่นๆอีก

- ❑ สาเหตุสำคัญของอากาศเสียหรือมลพิษทางอากาศ คือ การขนส่ง 55% โรงงานพลังงาน 17% โรงงานอุตสาหกรรม 14% ขยะมูลฝอย 4% และอื่นๆ 10%

ส่วนประกอบของอากาศเสีย แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

- ❑ 1. ประเภทที่เป็นของแข็งลอยอยู่ในมวลอากาศ เช่น ตะกั่วปรอท เหล็ก ฯลฯ
- ❑ *2. ประเภทที่เป็นก๊าซ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ คาร์บอนมอนอกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ
- ❑ 3. ไอน้ำ ทำให้เกิดหมอกที่เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุและพืชพันธุ์เสียหาย
- ❑ * ปัญหาของอากาศเสียมากที่สุดมาจากรถยนต์ คือ ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ 73% ไฮโดรคาร์บอน 56% ไนโตรเจนออกไซด์ 50% และซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 3.4%

บทที่ 19

มานุษยวิทยา

❑ **มานุษยวิทยา (Anthropology)** หมายถึง ศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศาสตร์ โดย Anthropology มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ ได้แก่ Anthropos แปลว่า มนุษย์ และ Logia แปลว่า ความรู้ที่จัดไว้เป็นระเบียบแบบแผนแล้ว หรือเป็นศาสตร์

ปัจจุบันมีคำที่ออกเสียงคล้ายกับคำว่า "มานุษยวิทยา" อยู่หลายคำ ได้แก่

- ❑ **1. มนุษย์ (Human)** เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งที่มีชีวิตชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นสัตว์เลือดอุ่นจำพวก 2 มือ 2 เท้า ไม่มีหางและอยู่ในสายสกุลหนึ่งที่เรียกว่า Homo Sapiens
- ❑ **2 มนุษยธรรม (Humane)** หมายถึง การเป็นเจ้าของคุณลักษณะที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามของคน เช่น มีใจเมตตา กรุณา อ่อนโยน และให้อภัย
- ❑ **3 มนุษยศาสตร์ (Humanities)** เป็นหมวดของกลุ่มวิชาหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยสาขาวิชาต่างๆ เช่น ปรัชญา ภาษา วรรณคดี ศิลปะ และประวัติศาสตร์ ฯลฯ

ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์

- ❑ ศตวรรษที่ 8 ก่อน ค.ศ. ชาวกรีกโบราณได้เล่นเรือไปตามท่าเรือในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและได้บรรยายความแตกต่างของคนและท่าเรือของประเทศต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์มากมายแก่พ่อค้า เช่น
- ❑ *Herodotus (484-426 B.C.) นักประวัติศาสตร์ชาวกรีก ได้เดินทางไปยังอียิปต์ ปาเลสไตน์ บาบิโลน แมคคาโดเนีย และตราซ โดยเขาได้บันทึกเรื่องราวของผู้คนที่เขาได้พบและกล่าวถึงข้อแตกต่างระหว่าง คนอียิปต์กับสังคมของเขาว่า “ในอียิปต์ผู้หญิงเป็นผู้ทำการค้าขายในตลาด ในขณะที่ผู้ชายทอผ้าอยู่บ้าน ผู้หญิงใช้หัวไหล่เพื่อแบกสิ่งของ ส่วนผู้ชายใช้ศีรษะ ลูกชายไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานนอกจากลูกผู้หญิง”

- ❑ * Tacitus (ค.ศ. 55-117) นักประวัติศาสตร์ชาวโรมัน ได้เขียนเรื่องราวของคนเถื่อนซึ่งอาศัยอยู่ตอนเหนือของยุโรปในหนังสือชื่อ Germania โดยกล่าวถึงสภาพแวดล้อมและลักษณะทางด้านร่างกาย แบบบ้าน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของคนเยอรมันโบราณอย่างละเอียด
- ❑ * ในปลายศตวรรษที่ 13 มาร์โคโพลโล ซึ่งรับราชการในประเทศจีนในสมัยของจักรพรรดิคุบไลข่าน นานกว่า 17 ปี ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับคนตะวันออกเพิ่มมากขึ้น
- ❑ * การค้นพบโลกใหม่ (ทวีปอเมริกา) ของโคลัมบัส ทำให้ได้รับรู้เกี่ยวกับอารยธรรมพวก Aztecs ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มของประเทศเม็กซิโก และพวก Maya ซึ่งอาศัยอยู่ในเม็กซิโก กัวเตมาลาและฮอนดูรัส ตลอดจนพวกอินเดียนแดงเผ่าต่างๆ เช่น Apache ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา Navaho ซึ่งอยู่ทางแถบรัฐอริโซนา นิวเม็กซิโก และยูทาห์ของสหรัฐอเมริกา Kwakiutl ซึ่งอยู่ทางแถบฝั่งตะวันออกของแคนาดา เป็นต้น

การจำแนกสาขาของมานุษยวิทยา

□ “**มานุษยวิทยา**”ถือกำเนิดขึ้นในบรรยากาศทางสังคมยุคการค้าอาณานิคม เป็นวิชาที่มีขอบเขตของการศึกษาอยู่อย่างกว้างขวาง โดยได้ครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวกับ”ตัวมนุษย์และสิ่งที่มนุษย์และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น”ทั้งหมด ดังนั้นจึงมีการจำแนกสาขาวิชามานุษยวิทยาออกเป็น 2 สาขาใหญ่ คือ

□ 1. มานุษยวิทยากายภาพ (Physical Anthropology)

□ 2. มานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Anthropology) ซึ่งสาขานี้ได้จำแนกแยกย่อยเป็นโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยา มานุษยวิทยาสังคม และชาติพันธุ์วรรณา

ในปัจจุบันการศึกษาได้จำเพาะเจาะจงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในงานเฉพาะอย่างโดยนักวิชาการ ได้นำเอาความรู้ทางด้านมานุษยวิทยาไปประยุกต์ จึงเกิดสาขาใหม่ในวิชานี้ คือ มานุษยวิทยาประยุกต์ (Applied Anthropology) เช่น มานุษยวิทยาวิศวกรรม มานุษยวิทยาการแพทย์ เป็นต้น

มานุษยวิทยากายภาพ

- ❑ “มานุษยวิทยากายภาพ” เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการกำเนิดของมนุษย์ในแง่สรีรวิทยา โดยมุ่งเน้นศึกษาสัตว์ตระกูล Homo Sapiens ชนิดต่างๆ ถึงโครงสร้างอวัยวะทางด้านร่างกายอย่างละเอียด ในขณะที่เดียวกันก็ได้พยายามค้นคว้าศึกษาวิวัฒนาการจากจุดเริ่มต้นที่เรียกว่า ไพรเมท (Primate) หรือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มาจนกระทั่งถึงการมีลักษณะที่เป็นรูปร่างเหมือนกับมนุษย์ในปัจจุบัน

นักมานุษยวิทยากายภาพจะเน้นศึกษาและสนใจในเรื่องต่อไปนี้

1. มุ่งศึกษาวิจัยทางสรีรวิทยาของคนและสัตว์ที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับไพรเมท โดย

- ❑ *1) วิเคราะห์ซากกระดูกและอวัยวะที่ค้นพบ (Fossil) เพื่อหาสายใยของความสัมพันธ์
- ❑ เกี่ยวกับการวิวัฒนาการของมนุษย์
- ❑ 2) เปรียบเทียบทางกายวิภาคศาสตร์ของสัตว์ในตระกูลไพรเมท
- ❑ 3) ศึกษาลักษณะพฤติกรรมของสัตว์ในตระกูลไพรเมท
- ❑ 4) สร้างห้องทดลองเพื่อศึกษาสัตว์ในตระกูลไพรเมทอย่างใกล้ชิด

- ❑ 2. มุ่งศึกษาถึงความแตกต่างในหมู่มนุษยชาติด้วยกัน
- ❑ 3. สนใจศึกษาการปรับตัวทางร่างกายของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ
- ❑ 4. มีการนำเอาความรู้ทางมานุษยวิทยากายภาพไปประยุกต์ใช้

1. การกำเนิดของมนุษยชาติ

- ❑ ***1. คริสต์ศาสนา** กล่าวว่า มนุษย์สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษคู่แรกของโลกชื่อ “อาดัมกับอีวา” ซึ่งนักบวชเซนต์ ออกัสติน ได้คาดคะเนว่าพระเจ้าสร้างมนุษย์คู่นี้เมื่อประมาณ 6000 ปีก่อนคริสต์ศักราช ส่วนคำสอนของพุทธศาสนา กล่าวว่า “ปฐม กลล โหติ” แปลว่า ในเบื้องต้นแรกของโลกนั้นมีแต่สัตว์เซลล์เดียว
- ❑ ***2. คาร์ล วอน ลินเน** (Carl von Linne) เป็นนักชีววิทยาชาวสวีเดนที่ได้จัดระบบของสิ่งมีชีวิต ไว้ในหนังสือชื่อ Systema Naturae (System of Nature) ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ริเริ่มจำแนกสิ่งมีชีวิตออกเป็นจำพวกต่างๆและเป็นบุคคลแรกที่จัดมนุษย์(กลุ่ม Homo Sapiens) ไว้ในกลุ่มสัตว์ “ไพรเมท” ร่วมกับลิงและวานร
- ❑ ***3. ในปี ค.ศ.1859 ชาร์ลส์ ดาร์วิน** (Charles Darwin) ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ On the Origin of Species by Means of Natural Selection โดยได้กล่าวถึงหลักฐานการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต และแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกสรรตามธรรมชาติ ต่อมาในปี ค.ศ.1871 เขาก็ได้เขียนหนังสือ อีกเล่มหนึ่งชื่อ The Descent of Man โดยกล่าวถึงวิวัฒนาการของมนุษยชาติอย่างละเอียด

- ❑ ***4. Eugene Dubois** นายแพทย์ชาวฮอลันดา ได้ค้นพบโครงกะโหลกของคนสมัยโบราณใกล้กับแม่น้ำโซโลในเกาะชวา โดยตั้งชื่อว่า Pithecanthropus Erectus (มนุษย์วานรที่มีลำตัวตั้งตรง)
- ❑ ***5. Raymond Dart** ได้ค้นพบวานรแอฟริกาที่ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า Australopithecus Africanus โดย คำนวณอายุได้ราว 5.5 ล้านปีมาแล้ว

2. การวิวัฒนาการของมนุษยชาติ

- ❑ สัตว์ในสกุล “ไพรเมท” ได้แก่ สัตว์ที่อยู่ในกลุ่มลิง ลิงค่าง ลิงชิมแปนซี และพวก Homo Sapiens โดยรวมไปถึงพวกลิงเลมูร์ ลิงทาร์เซีย และวานร (Ape) ซึ่งลักษณะที่สำคัญของพวกไพรเมทก็คือ ความสามารถในการใช้มือหยิบฉวยสิ่งของ มีนิ้วมือและนิ้วเท้าข้างละห้านิ้วและมีเล็บเป็นรูปโค้ง

สัตว์ในสกุลไพรเมทแบ่งออกเป็นสกุลย่อยได้ 2 สกุล คือ

- ❑ 1. ไพรเมทชั้นต่ำ (Prosimii) ได้แก่ ลิงเลมูร์ และ ลิงทาร์เซีย
- ❑ 2. ไพรเมทชั้นสูง (Anthropoidea) ได้แก่ ลิงที่อยู่ในโลกใหม่และโลกเก่า วานรและคน ซึ่งไพรเมทชั้นสูงนี้จะแยกออกเป็นวงศ์ใหญ่ (Hominoidea) และวงศ์ใหญ่นี้จะแยกย่อยเป็น 3 วงศ์ คือ

- ❑ 1) วงศ์ของลิงกิบบอน (ชะนี) และ ลิงสยามัง
- ❑ 2) วงศ์ของลิงอูรังอุตัง ลิงชิมแปนซี และลิงกอริลลา
- ❑ 3) วงศ์ของโฮโมหรือมนุษย์

ลำดับขั้นตอนของการวิวัฒนาการเข้าสู่ลักษณะที่เป็นมนุษย์ มีดังนี้

- ❑ 1, Australopithecus เป็นลำดับ (Genus) ในวิวัฒนาการขึ้นเป็นมนุษย์ที่มีกำเนิดเก่าแก่ที่สุด มีอายุราว 5.5 ล้านปีมาแล้ว ซึ่งซากโครงกระดูกที่ขุดค้นพบในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ นั้น มีลักษณะเป็น “วานรคล้ายมนุษย์” ที่เวลาเดินตัวจะตั้งตรงหรือเกือบตรง ถือเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวานรกับมนุษย์

- ❑ **2. Pithecanthropus Erectus** มีลักษณะเป็น”มนุษย์คล้ายวานร”ที่เดินตัวตรง มีอายุราว 5-8 แสนปีมาแล้ว เช่น มนุษย์ชวา มนุษย์ปักกิ่ง และมนุษย์ไฮเดลเบิร์ก เป็นต้น
- ❑ **3. Neanderthal Man** มีปริมาตรสมองใหม่กว่ามนุษย์ปัจจุบัน มีสติปัญญาค่อนข้างสูงสามารถสร้างเครื่องมือได้อย่างสวยงาม มีการประกอบพิธีฝังศพ มีอายุราว 150000 – 50000 ปีมาแล้ว
- ❑ **4. Cro-magnon Man** มีชีวิตอยู่ราว 40000 ปีมานี้เอง และเชื่อกันว่ามีลักษณะทางกายภาพคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับมนุษย์ปัจจุบันมากที่สุด ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็ป็นตัวแทนหรือเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ปัจจุบัน ซึ่งมนุษย์เหล่านี้จะมีการตั้งชื่อเรียกเพื่อจำแนกระยะเวลาของการมีชีวิตอยู่ เช่น Swanscombe Man, Kanam Man และ KanJera Man เป็นต้น

3. ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน

- ❑ ** การที่มนุษย์ในปัจจุบันมีสีผิว สีตา เส้นผม กลุ่มเลือดและรูปร่างของอวัยวะบางส่วนแตกต่างกันนั้น เกิดจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงวิวัฒนาการ ดังนี้
- ❑ **1. การเลือกสรรทางธรรมชาติ**
- ❑ **2. การผ่าเหล่า** (เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในยีนส์ ทำให้ลูกหลานที่เกิดขึ้นมีลักษณะแตกต่างกันออกไป)
- ❑ **3. การแยกอยู่อย่างโดดเดี่ยว**
- ❑ **4. การเลือกสรรทางเพศ**
- ❑ **5. การเลือกสรรทางสังคม**
- ❑ **6. การผสมเป็นพันธุ์ใหม่**

4. การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ของมนุษย์

- ❑ * **ชาติพันธุ์ (Race)** คือการแบ่งแยกมนุษยชาติ โดยอาศัยลักษณะทางธรรมชาติที่ปรากฏให้เห็น ได้อย่างเด่นชัดเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันนี้สามารถถ่ายทอดไปยังลูกหลานได้โดยทางพันธุกรรม
- ❑ โดยปกติมนุษย์อาจจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่ม ใหญ่ๆ ดังนี้คือ
- ❑ ***1. มนุษย์ชาติพันธุ์ผิวขาว (Caucasoid)** แบ่งแยกออกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้
 - ❑ **1) พวกอารยัน** เช่น กรีก ,พวกเฮมิติก เช่น อียิปต์โบราณ
 - ❑ **2) พวกเซมิติก** เช่น บาบิโลเนีย และ อัลติเรีย ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นกลุ่มนอร์ดิก (สแกนดิเนเวีย) และ กลุ่มเมดิเตอร์เรเนียน

❑ *2. มนุษย์ชาติพันธุ์ผิวเหลือง (Mongoloid) แบ่งแยกออกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

❑ 1) พวกมองโกลอยด์ เช่น จีน ทิเบต และมองโกเลีย

❑ 2) พวกมาลายัน เช่น มลายู ชาว ไทย และบาห์ลี

❑ 3) พวกอินเดียนแดง และพวกเอสกีโม

❑ 3.มนุษย์ชาติพันธุ์ผิวดำ (Negroid) แบ่งแยกออกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

❑ 1) พวกแอฟริกัน และ พวกที่อาศัยอยู่ตามหมู่เกาะต่างๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก

❑ *2) พวกปิกมี มีรูปร่างเตี้ย ความสูงของร่างกายต่ำกว่า 140 ซม. อาศัยอยู่ตามแถบลุ่มน้ำคองโกในทวีป แอฟริกา , อยู่ทางแหลมมะลายู และ บางเกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก

มานุษยวิทยาวัฒนธรรม

- ❑ ****นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมจะเน้นศึกษาและวิเคราะห์ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมดั้งเดิม**
- ❑ **1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน** ได้แก่ อาหาร การสืบพันธุ์ ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย การเคลื่อนไหว ความอบอุ่นทางกายและสุขอนามัย ซึ่งจะมีการตอบโต้ทางวัฒนธรรม เช่น การหาอาหาร ระบบเครือญาติและครอบครัว การมีบ้านเรือน เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ
- ❑ **2. ความต้องการที่เกิดตามมา** ได้แก่ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การติดต่อสื่อสาร ความพอใจทางด้านวัตถุ การกระทำกิจกรรมร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน และการควบคุมทางสังคม ซึ่งจะมีการตอบโต้ทางวัฒนธรรม เช่น การศึกษา ภาษา ระบบเศรษฐกิจและการเมือง กฎเกณฑ์ ประเพณี ฯลฯ
- ❑ **3 ความต้องการที่จะอยู่ร่วมกัน** ได้แก่ ความเชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การพักผ่อน และความพอใจในศิลปะและสุนทรียภาพ ซึ่งจะมีการตอบโต้ทางวัฒนธรรม เช่น ค่านิยม ศาสนา และนิกายพื้นบ้าน ศิลปะ สันทนาการ และงานเฉลิมฉลอง ฯลฯ

- ❑ * **เฮร์สโกวิทส์** (Herskovits) เป็นนักมานุษยวิทยาที่ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ สถาบันต่างๆ ในสังคม มนุษย์กับจักรวาล จริยศาสตร์ และภาษา

2. **ปรมาจารย์ทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**

- ❑ **1. เอ็ดเวิร์ด โทเลอร์** (Edward Taylor) เป็นนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาวอังกฤษ ซึ่งมีผลงานการเขียนและงานค้นคว้าวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมมากมาย โดยหนังสือ Primitive Culture ของเขา ถือเป็นความพยายามในการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมของมนุษย์ที่เป็นระบบและมีความสมบูรณ์ที่สุดเล่มแรกของโลกทีเดียว
- ❑ * **แนวความคิดหรือทฤษฎีของโทเลอร์เรื่อง “การกระจายทางวัฒนธรรม”** เป็นการอธิบายถึงการที่มนุษย์ในสังคมต่างๆ มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ก็เนื่องมาจากการมีจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมและมีการลอกเลียนแบบกัน

- ❑ **2. ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas)** เป็นอาจารย์สอนวิชามานุษยวิทยา ซึ่งเขาได้สอนลูกศิษย์ ให้ทำหน้าที่เสมือนเป็น “กล้องถ่ายรูป” ในการจับภาพวัฒนธรรมของสังคม โดยย้ำว่านักมานุษยวิทยา ควรเรียนรู้ภาษาพื้นเมืองของกลุ่มคนที่ต้องการ ไปศึกษาเพื่อจะได้รับความรู้จากสังคมนั้นๆอย่างละเอียดลึกซึ้ง
- ❑ *** ทฤษฎีวิวัฒนาการ** อธิบายว่า วัฒนธรรมของสังคมทุกสังคมจะต้องผ่านขั้นตอนของการพัฒนาจากการเป็นสังคมป่าเถื่อนมาเป็นสังคมค่อยพัฒนา และจะวิวัฒนาการกลายเป็นสังคมที่มีอารยธรรมชั้นสูง
- ❑ **3. มาลินอฟสกี (Malinowsk)** เป็นผู้สร้างทฤษฎีหน้าที่ประโยชน์นิยมขึ้น เพื่ออธิบายว่าวัฒนธรรมของสังคมจะได้รับการสร้างขึ้นอย่างมีระบบและเป็นเหตุผลเป็นผลกัน เพื่อทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการที่จำเป็น (Need) ของมนุษย์หรือของสมาชิกในสังคม

- ❑ **4. แรคคลิฟ – บราวน์ (Radcliffe-Brown)** เป็นนักทฤษฎีหน้าที่ที่ประโยชน์นิยมที่เน้นความสำคัญของโครงสร้างทางสังคมควบคู่ไปด้วย เขาจึงได้รับการยอมรับในนามของผู้ก่อตั้งทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ประโยชน์นิยม โดยเขาอธิบายว่า โครงสร้างทางสังคมก็คือสายใยแห่งความสัมพันธ์ของคนสังคม
- ❑ **5. รุธ เบเนดิกท์ (Ruth Benedict) และ มาร์กาเรต มีด (Margaret Mead)** ซึ่งการศึกษาของนักมานุษยวิทยาหญิงทั้ง 2 คนนี้ ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างของการศึกษาในแง่วัฒนธรรมกับการสร้างบุคลิกภาพ โดยให้ความสำคัญต่อกฎระเบียบทางวัฒนธรรมว่าเป็นปัจจัยหลักในการปรุงแต่งบุคลิกภาพของคนในแต่ละสังคม
- ❑ **6. เลวี-สตรอสส์ (Levi-Strauss)** ได้เสนอทฤษฎีมานุษยวิทยาโครงสร้างไว้ในหนังสือชื่อ Structural Anthropology และเขาสนใจศึกษาวัฒนธรรมในเชิงจิตวิทยามากกว่าในเชิงสังคมวิทยา โดยได้ให้ข้อคิดว่า "จิต" จะสร้างระบบโครงสร้างในการจำแนกแยกวัฒนธรรมออกเป็นหมวดหมู่

3. วิธีการศึกษาลังคมโดยใช้เทคนิคทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

- ❑ ** ตามปกตินักมานุษยวิทยาจะสนใจศึกษาลังคมเล็กๆที่ตั้งอยู่ห่างไกล อารยธรรมที่เจริญ วิธีการศึกษามักจะนิยมศึกษาเฉพาะกรณีหรือรายกรณี (Case Study) ของแต่ละลังคม โดยเลือกลังคมที่ต้องการศึกษาแล้วเข้าไปอาศัยอยู่ในลังคมนั้นระยะเวลาหนึ่งด้วยตนเอง หรือที่เรียกว่า “การศึกษางานสนาม”(Fieldwork)
- ❑ ในการศึกษางานสนามนั้น นักมานุษยวิทยาไม่มีอำนาจที่จะเข้าควบคุมสถานการณ์ ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องมือในการทดสอบแบบเฝ้าสังเกต โดยต้องอาศัยการสอบถามตีความหมายและเปรียบเทียบ มิใช่หนักเอาเองหรือใช้สามัญสำนึกของตนเองว่าน่าจะเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น
- ❑ ***การศึกษาแบบมีส่วนร่วม** (Participant Observation) คือ การที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษา อยู่ร่วมกันกับกลุ่ม/ชุมชนที่ต้องการศึกษา เพื่อเข้าไปสังเกตพฤติกรรมที่แท้จริงว่าคนในลังคมนั้นมีความสัมพันธ์อย่างไรต่อกัน โดยมีทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในใจก่อนตั้งปัญหาถามแล้วจึงพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งขึ้น

สาขาวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรมประกอบด้วยวิชาต่างๆ ดังนี้

- ❑ **1. วิชาโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์** (Prehistoric Archaeology) เป็นการศึกษา วัฒนธรรมของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสังคมที่ยังไม่มีภาษาเขียน เช่น สังคมในเมโสโปเตเมีย อียิปต์โบราณและชาวพื้นเมืองในกัวเตมาลา เป็นต้น
- ❑ **2. วิชาภาษาศาสตร์มานุษยวิทยา** (Anthropological Linguistics) จะเน้นศึกษาถึง หนทางหรือวิธีการซึ่งผู้พูดของแต่ละภาษาจำแนกสถานการณ์และให้ความหมายของ คำในสถานการณ์นั้นๆ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับส่วนอื่นๆ ของ วัฒนธรรม เช่น ภาษาบ่งบอกถึงสถานภาพหรือชนชั้นของคนในสังคม โดยการ แสดงออกด้วยการมีราชาศัพท์ การใช้สรรพนาม ฯลฯ

□ **3. วิชาชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology)** เป็นวิชาที่ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมของสังคมต่างๆว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งวิชานี้จะศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งเชื้อชาติของมนุษย์ กำเนิดของเชื้อชาติความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ ตลอดจนลักษณะเฉพาะของเชื้อชาติ ตลอดจนลักษณะเฉพาะของเชื้อชาติต่างๆดังนั้นจึงเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับมานุษยวิทยาวัฒนธรรมมาก จนนักวิชาการบางท่านถึงกับกล่าวว่า ชาติพันธุ์วิทยาก็คือมานุษยวิทยาวัฒนธรรมนั่นเอง

□ **4. วิชาชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography)** เป็นวิชาที่ศึกษาวัฒนธรรมของสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยเฉพาะ ซึ่งจะศึกษาอย่างลึกซึ้งถึงรายละเอียดทุกสิ่งทุกอย่างในวัฒนธรรมนั้นๆ โดยจะเน้นศึกษาและเขียน เป็นบันทึกเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆไว้ เช่น การศึกษาวัฒนธรรมของสังคมกะเหรี่ยงหรือสังคมผีตองเหลือง ฯลฯ

□ **5. วิชามานุษยวิทยาสังคม (Social Anthropology)** เป็นวิชาที่ศึกษาโครงสร้างของสังคมและแบบแผนของการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมที่ไม่ใช่สังคมยุโรปและอเมริกาหรือสังคมตะวันตก เช่น สังคมในทวีปเอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา และอเมริกาใต้ เป็นต้น

□ * การศึกษามานุษยวิทยาทุกสาขาต่างก็มีความประสงค์ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวของมนุษย์ชาติทั้งมวล ให้รู้และเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของทุกชาติทุกชาติทุกสังคม เพื่อประโยชน์ ในการติดต่อและอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข (การศึกษาในทางมานุษยวิทยาจะไม่วัดหรือประเมินคุณค่าของสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ โดยใช้สังคมและวัฒนธรรมของตนเองเป็นมาตรฐาน)

บทที่ 20

วัฒนธรรมของชนในทวีปต่างๆ

□ *ในแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง เนื่องจากมนุษย์มีความคิด การมอง โลก ประสบการณ์และสภาพภูมิอากาศต่างกัน ซึ่งการมีวัฒนธรรมก็เพื่อประโยชน์ใน การดำรงชีวิตดังนั้นแต่ละสังคมจึงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของตนให้ สอดคล้องกับกาลเวลาเวลาและสถานการณ์ จึงทำให้เกิดความแตกต่างของวัฒนธรรม ขึ้น

สาเหตุที่วัฒนธรรมต่างๆเกิดเกิดขึ้นในโลก

** บริเวณที่เป็นแหล่งต้นกำเนิดของอารยธรรมใหญ่ๆของโลก คือ ลุ่มแม่น้ำ โดย วัฒนธรรมที่เจริญถึงที่สุดและ ได้รับการยอมรับว่าเป็นวัฒนธรรม ได้เริ่มต้นขึ้นที่แถบ เมโส โปเตเมีย (แถบลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส), จีน(แถบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง), อินเดีย ทางตอนเหนือ(แถบลุ่มแม่น้ำสินธุ) และ อียิปต์ (แถบลุ่มแม่น้ำไนล์) แม้ในปัจจุบัน อาณาจักรแห่งต้นกำเนิดของวัฒนธรรมนั้นจะสูญสลายไปแล้วก็ตาม

- ❑ วัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นแม่บทของวัฒนธรรมต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ถือเป็นอารยธรรมที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเมื่อประมาณ 4000 ปีมาแล้ว โดยอารยธรรมจีนเป็นอารยธรรมที่เกิดขึ้นและสิ้นสุด แล้วเกิดใหม่ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอๆ
- ❑ วัฒนธรรมยุโรป พัฒนามากอารยธรรมกรีก และโรมัน โดยชาวโรมันได้แผ่ขยายอาณาเขตไปทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและขึ้นไปทางยุโรป ซึ่งชาวโรมันมีความคิดว่าการปกครองคนในประเทศต่างๆที่รบชนะ ถ้าจะให้ง่ายขึ้นก็ควรมีวัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ วัฒนธรรมแบบโรมัน
- ❑ แต่เดิมประเทศทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียนได้รับอารยธรรมมาจากอียิปต์ บาบิโลเนีย เมโสโปเตเมีย และวัฒนธรรมของพวกฮิตไตต์ ฟินีเซียน ฮีบรู และ อาหรับ ที่แผ่อิทธิพลมาทางแถบประเทศตุรกี อารเบีย และ ประเทศทางตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
- ❑ สังคมที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา อังกฤษ สหรัฐอเมริกา (Anglo American Society) มีระบบสังคมวัฒนธรรมที่คล้ายๆกัน จะแตกต่างกันก็แต่ในด้านพื้นที่ ขนาดของ ประชากร ชนเชื้อชาติต่างๆ ภาษา ตลอดจนสถาบันทางการเมือง

- ❑ ในสังคมประชาธิปไตยเหล่านี้ จะยกย่องผู้ที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง เน้นความสำคัญของตัวบุคคลหรือปัจเจกชนนิยม (Individualism) ทำงานตามระเบียบและกฎเกณฑ์ในหน้าที่อย่างเคร่งครัด นิยมวัตถุ ชอบเอาชนะธรรมชาติและแสวงหาความสุขจากโลกนี้ให้มากที่สุด
- ❑ ในสหรัฐอเมริกา สถานภาพทางสังคมของบุคคลขึ้นอยู่กับทรัพย์สินสมบัติของบุคคล ให้โอกาสบุคคลในการแสวงหาความก้าวหน้าของชีวิต โดยเท่าเทียม มีอิสระเสรีในการกระทำทุกอย่าง ยกย่องค่าของคน โดยถือคติว่า ความนิยมชมชอบของคนขึ้นอยู่กับความสำเร็จในชีวิต

วัฒนธรรมของชาวยุโรป

- ❑ ปัจจุบันความนิยมในการหยุดกิจการ 2 ชั่วโมง เพื่อพักผ่อนกันตอนกลางวัน แล้วจึงเปิดกิจการใหม่ ในตอนบ่ายจนถึงค่ำ ยังคงมีอยู่ในทางตอนใต้ของอิตาลี กรีซ และสเปน ทั้งนี้เนื่องจากประเทศยุโรปทางตอนใต้นั้นอากาศร้อนเกินไป
- ❑ ในบริเวณที่ได้ชื่อว่าทันสมัยที่สุดในยุโรป ประเพณีเก่าแก่ที่ยังคงได้รับการสงวนรักษาไว้ คือ การนั่งดื่มกาแฟดำ(Black Coffee) แล้วสนทนากันด้วยเรื่องการเมืองและความเป็นไปในโลกปัจจุบัน

- ❑ ชาวยุโรปชอบดูละคร มหรสพ การบรรเลงดนตรี บัลเลต์ เต็นรำ ชอบดูภาพยนตร์ทีวี และชอบ เล่นกีฬา เช่น ชาวสเปนและโปรตุเกสชอบดูการต่อสู้วัวกระทิง ชาวสวิสชอบเล่นสกี ชาวรัสเซียชอบยิมนาสติก ชาวฮอลันดาชอบเล่นสเกต ชาวสแกนดิเนเวีย (เดนมาร์ก สวีเดน และนอร์เวย์) ชอบเล่นเรือ เป็นต้น
- ❑ ในโอเวียตรัสเซีย ผู้หญิงจะทำงานคล้ายๆผู้ชาย เช่น เป็น วิศวกรรถไฟ ความกวาดถนน และหมอส่วนใหญ่จะเป็นหญิง โดยทางยุโรปตะวันออกนั้นหมอและเภสัชกรส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงเช่นกัน ส่วนในสวีเดน ผู้หญิงจะทำงานเป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง โดยทางยุโรปตะวันออกนั้นหมอและเภสัชกรส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงเช่นกัน ส่วนในสวีเดนผู้หญิงจะทำงาน เป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นส่วนใหญ่
- ❑ บรรดาประเทศในยุโรป ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอเมริกัน โดยศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้ในยุโรปแต่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอเมริกัน คือ สุดสัปดาห์ (Weekend) Supermarket ร้านขายยา (Drug store) ฮอทดอก (Hot Dog) แฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger) Freeway เป็ด โคนัลและหนุมิกกี้เมาส์ (Donald Duck and Mickey Mouse) กาแฟสตาร์บัค (Starbuck), ไก่ทอดเคเอฟซี(KFC) และแมคโดนัล (McDonald) เป็นต้น

- ❑ อิทธิพลจากวัฒนธรรมอเมริกาและความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในยุโรป ทำให้ความเป็นตัวของตัวเองน้อยลง มีการทำงานมากขึ้น ทำให้ระบบชนชั้นลดลง ทุกคนมีโอกาสแสวงหาด้วยความเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงชาติกำเนิดและฐานะด้วยการขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

วัฒนธรรมของอเมริกาใต้

- ❑ แต่เดิมนั้นประเทศในแถบอเมริกาใต้ คือ เปรู เอกวาดอร์ โบลิเวีย อาร์เจนตินา และ ชิลี จะได้รับวัฒนธรรมจากพวกอินเดียนที่เรียกว่า “อินคา” หรือลูกพระอาทิตย์มาก่อน ดังนั้น แม้ว่าสเปนและโปรตุเกสจะเข้ามาครอบครองและแนะนำวัฒนธรรมยุโรปเข้ามาเผยแพร่ในภูมิภาคแถบนี้ แต่ประชาชนทั่วไปก็ยังคงนิยมยึดถือแนวความคิดของพวกอินคาอยู่
- ❑ ชาวอเมริกาใต้หรือชาวลาตินอเมริกาจะมีความผูกพัน ยึดมั่น และเคารพรักในครอบครัวของตนองมาก ดังจะเห็นได้จากการประกอบพิธีต่างๆ ญาติพี่น้องจะยกขบวนไปร่วมพิธีกันหมด มักนิยมทำงานกับญาติพี่น้อง และการที่ผู้หญิงยังคงใช้นามสกุลเดิมของตนภายหลังแต่งงาน แต่เติมนามสกุลสามีลงไปและลูกชายจะใช้นามสกุลของเธอเอง เช่น Magarita Andez สมรสกับ Hwan Calos ภายหลังแต่งงานเธอจะใช้ Magarita Andez de Calos และลูกชายของเธอจะใช้นามสกุลเธอเป็น Samuel Calos Andez เป็นต้น

- ❑ ในลาตินอเมริกาจะมีชนชั้นอยู่ 3 ชั้น คือ ชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นต่ำ โดยชั้นต่ำจะได้รับการขนานนามตามคำสเปนว่า Pueblo และคำโปรตุเกสว่า Povo ซึ่งชนชั้นต่ำมักไม่ค่อยจะมีโอกาสได้เลื่อนลำดับชั้นมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมบังคับ โดยชนชั้นต่ำในลาตินอเมริกาที่คนทั่วไปรังเกียจ คือ คนนิโกร และคนอินเดีย
- ❑ ชาวอเมริกันใต้ มักมีคำขวัญทำนองไทยๆว่า “มีเงินนับเป็นน้อง มีทองนับเป็นพี่” หรือเงินทำให้ไพร่ดูเป็นผู้ดี คนไม่สวยดูคนเป็นสวย ความร่ำรวยทำให้คนผิวดำชาว นิโกร ผิวขาวขึ้นแลดูเป็นผู้ดีน่าคบหาสมาคมส่วนคนผิวขาวที่ยากจนคือคนผิวดำที่ได้รับการรังเกียจกีดกันทั่วไป
- ❑ ในลาตินอเมริกาไม่มีปัญหาเชื้อชาติ แต่ปัญหาที่มีคือ ปัญหาการแบ่งชนชั้น ผู้บริหารประเทศจึงพยายามจะยกฐานะชาวนิโกรและชาวอินเดียที่ยากจนให้เป็นชนชั้นกลาง แต่ยังไม่สำเร็จ

วัฒนธรรมของแอฟริกา

- ❑ เศรษฐกิจของประเทศต่างๆในทวีปแอฟริกาจะขึ้นอยู่กับเกษตรกรรม การทำไร่ การประมง และปศุสัตว์ ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในฐานะยากจน แต่มีเพียง 3 ประเทศเท่านั้นที่ถือว่ามั่งคั่ง ร่ำรวย และจัดเป็นประเทศอุตสาหกรรม ได้แก่ ไนจีเรีย ลิเบีย และแอลจีเรีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์
- ❑ ภาษาที่ใช้พูดกันมี 350 ภาษา ที่นิยมพูดคือ ภาษา ที่นิยมพูดคือ ภาษาเซมิติก ฮามิติก ไนเจอร์-คองโก และบันตู ส่วนภาษาที่ใช้เขียนมีเพียง 12 ภาษาเท่านั้น แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้
- ❑ วัฒนธรรมแอฟริกาได้ รัับอิทธิพลทางด้านดนตรีและเพลงประเภทดิงดัง โครมครามที่เรียกกันว่า เพลงแจ๊ส(Jazz)มาจากทวีปอเมริกาใต้หรือลาตินอเมริกา
- ❑ นักวิชาการบางท่านมีความคิดเห็นว่า แอฟริกา เป็นดินแดนต้นกำเนิดของมนุษย์ โดยประชากรชาวแอฟริกาส่วนใหญ่เป็นลูกผสมระหว่างชาติพันธุ์คอเคซอยด์(อพยพมาจากแอฟริกาตอนเหนือและลงมาทางตะวันออก) กับนิกรอยด์ (อพยพมาจากแอฟริกาตะวันตก)ซึ่งมีการแต่งงานผสมผสานวัฒนธรรมกัน

- ❑ ชายชาวแอฟริกันคนหนึ่งอาจแต่งงานกับภรรยาได้หลายคน แต่ผู้หญิงแอฟริกันเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องมาอยู่บ้านสามีและทำงานให้ครอบครัวของสามี จะโยกย้ายกลับไปบ้านเดิมได้ก็ต่อเมื่อมีการหย่าร้างกัน แต่ถ้าสามีตายก็ยังคงอยู่ให้ครอบครัวของสามีต่อไป บางทีก็จะแต่งงานกับพี่ชายหรือน้องชายของสามีที่ล่วงลับไปแล้ว
- ❑ * **ค่านิยม** “การร่วมมือกันทำโยชน์ให้ส่วนรวม” ในสังคมแอฟริกันนั้น การเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมเป็นสิ่งที่เด็กวัยรุ่นทุกคนจะต้องเตรียมพร้อม

วัฒนธรรมของเอเชีย

- ❑ ประชากรชาวเอเชียประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ เช่น ไอนุ คราเวเดียน เซเรมิก นิกิริโต ตูราเนียน มองโกลอยด์ ชิโน-มองโกลอยด์ อินโด-อารยัน และ มาเล-อินโดนีเซีย ฯลฯ
- ❑ **เชื่อกันว่า ชาวไอนุ (Ainu) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิมของญี่ปุ่นนั้น มีบรรพบุรุษคนเดียวกัน(ร่วมกัน) กับชาวคราเวเดียน(Dravidian) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิมของอินเดียทางตอนใต้

- ❑ *คนเอเชีย(ยกเว้นชาวญี่ปุ่น)จะไม่ค่อยมีความผูกพันและไม่ค่อยภาคภูมิใจกับชาติของตนเท่าที่ควรและมักจะไม่นิยมนำของที่ผลิตในประเทศ แต่ชอบนำของใช้ที่มาจากต่างประเทศ
- ❑ *วัฒนธรรมเอเชียเป็นวัฒนธรรมที่นิยมใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหาโดยสังคมเอเชียนั้นทำอะไรก็มักจะอะลุ่มอล่วยกัน นิยมหาความสุขทางด้านจิตใจและทางธรรมเท่าที่มีอยู่ ทำบุญให้ทานเพื่อความสบายในบั้นปลายของชีวิตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เชื่อฟังผู้มีอำนาจ ผู้มีอาวุโส และถือความสำคัญของกลุ่ม

ประชากรในเอเชียอาจจำแนกออกได้เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้คือ

- ❑ **1.เอเชียตะวันตกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง** ได้แก่ ตุรกี ไชปรัส ซีเรีย เลบานอน อิสรเอล จอร์แดน อิรัก อิหร่าน คูเวต ซาอุดีอาระเบีย บาเรน กาตาร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรต โอมานและเยเมน ซึ่งส่วนใหญ่ของประเทศเหล่านี้จะนับถือศาสนาอิสลาม
- ❑ **2.เอเชียใต้** ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ศรีลังกา

- ❑ **3. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ได้แก่ ไทย เวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า (เมียนมา) สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์
- ❑ **4. เอเชียตะวันออก** ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีเหนือ-ใต้
- ❑ **5. เอเชียใน** ได้แก่ ทิเบต มองโกเลีย
- ❑ **6. เอเชียเหนือ** ได้แก่ บางส่วนของรัสเซีย และ ไชบีเรีย
- ❑ *วัฒนธรรมเด่นในเอเชีย ซึ่งถือเป็นอารยธรรมกระแสหลักของเอเชีย คือ วัฒนธรรมของชนชาติ จีนและชนชาติอินเดีย โดยเอเชียได้รับวัฒนธรรมมาจากจีน อินเดีย ตะวันออกกลาง
- ❑ **1. วัฒนธรรมจีน** ได้รับอิทธิพลมาจากขงจื้อ ซึ่งนิยมการทำตามประเพณี เชื่อฟังผู้อาวุโส มีความสามัคคีในครอบครัว ผู้ชายเป็นใหญ่ในบ้าน กตัญญูต่อบิดามารดา เกรงอกเกรงใจผู้อื่น ถือใจเขาใจเรา นิยมความสามัคคีของญาติพี่น้องเพื่อนฝูง ทำการงานอะไรชอบใช้นายน้ำคนกลาง มักจะมีผลประโยชน์ตอบแทนให้ผู้ติดต่อไม่ชอบกฎเกณฑ์ตายตัว ชอบช่วยเหลือเพื่อนฝูงญาติพี่น้อง ทำให้เกิดการเห็นแก่ตัว และคอร์รัปชัน ในวงสังคม

- ❑ **2. วัฒนธรรมอินเดีย** เป็นวัฒนธรรมที่มีกาแบ่งคนในสังคมออกเป็นชนชั้นต่างๆ 4 วรรณะ คือ วรรณะพราหมณ์ (เป็นวรรณะสูงสุด) วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ และ วรรณะศูทร จึงทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ถ้าในกรณีที่คนต่างวรรณะ สมนรสนกัน เช่น พราหมณ์กับกษัตริย์ แพศย์กับศูทร ฯลฯ บุตรที่เกิดมาจะเป็นจัณฑาล ซึ่งถือเป็นพวกที่ต่ำต้อยที่สุด และจะต้องถูกขับออกจากวรรณะนั้น
- ❑ **3. วัฒนธรรมตะวันออกกลาง** ศาสนาอิสลามจะมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำ ของชาวตะวันออกกลาง ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสอนและประเพณีต่างๆ ของ ศาสนาอย่างเคร่งครัด ปัจจุบัน ความขัดแย้งด้านเชื้อชาติศาสนาอย่างรุนแรงเกิดขึ้นใน บริเวณตะวันออกกลางมากที่สุด
- ❑ ประเทศส่วนใหญ่ในตะวันออกกลาง (เอเชียตะวันตกเฉียงใต้) จะใช้ภาษาอารบิกเป็น ภาษากลาง ยกเว้นเพียง 3 ประเทศเท่านั้น คือ ตุรกี อิหร่าน และอิสราเอลที่ใช้ภาษา ฮีบรู
- ❑ *พื้นที่ส่วนใหญ่ในบริเวณตะวันออกกลางจะเป็นทะเลทราย โดยมีพื้นที่จำนวน ประมาณ 10% เท่านั้นที่ทำการเพาะปลูกได้ ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากน้ำมัน โดย ประชากรประมาณครึ่งหนึ่งเป็นชาวอาหรับ

บทที่ 21

ลักษณะอุปนิสัยประจำชาติ

❑ **“ลักษณะประจำชาติ”หรือ “อุปนิสัยประจำชาติ”**ซึ่งบางครั้งเรียกว่า”โครงสร้างบุคลิกขั้นมูลฐาน”จัดเป็น ”เอกลักษณ์”หรือลักษณะที่เด่นพิเศษอันทำให้นานาชาติแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้เรียกอีก เช่นภาพพิมพ์ ภาพแบบเดียวกัน(Stereotype)ภาพประทับใจ(Impressions)หรือการมองภาพรวมของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง แต่มีแนวโน้มหนักไปในทางการมองภาพในทางนิเสธ(หรือในทางลบ)เช่น

- ❑ **1. คนอังกฤษ** ถูกมองว่าเป็นคนประเภท “เก็บตัว”ไม่สนิทกับคนแปลกหน้าง่าย
- ❑ **2. ชนชาติยิว (Jew)** จะมีภาพพจน์ว่า”ตระหนี่”จนมีศัพท์ภาษาไทยว่า “ยิว”หมายถึงคนที่ชอบเอาประโยชน์เข้าตนเท่านั้น ซึ่งได้ปรากฏภาพพจน์เช่นนี้ในกรณีของตัวละครชาวยิวที่ชื่อ ไชล๊อคค(Shylock)ในเรื่อง”เวนิสวานิช”จากบทประพันธ์ของ เชกส์เปียร์(Shakespeare)

ที่มาของการศึกษาเรื่องอุปนิสัยประจำชาติ

- ❑ การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะอุปนิสัยประจำชาติในระยะแรกเมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา เกิดจากความสนใจเชิงรัฐศาสตร์ คือ ผู้ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นนักรัฐศาสตร์ โดยสนใจอุปนิสัยที่ไม่ใช่เป็นเพียง“อุปนิสัยส่วนบุคคล.” อันหมายรวมถึง ความคิด ทัศนคติ นิสัยต่างๆ ที่เกิดจากภาวะทางชีววิทยาและการเรียนรู้ทางสังคม
- ❑ **ข้อเขียนที่รู้จักกัน** คือ Democracy in America, 1835 อันเป็นข้อเขียนที่เกิดจากการสังเกตของอเล็กซิส เดอ ทอคเกอวิลล์ (Alex de Tocqueville) ผู้มีเชื้อสายขุนนางฝรั่งเศส ที่เดินทางมายัง”โลกใหม่”(The New World) ซึ่งเป็นฉายาเรียกสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับระบบการลงโทษ(ระบบราชทัณฑ์)
- ❑ โดยในข้อเขียนนี้ ทอคเกอวิลล์ได้บรรยายถึงลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนอเมริกัน(American Society)ว่าคนอเมริกามีอุปนิสัยรักความเสมอภาค และชอบการรวมกลุ่ม คือ ชอบการจัดตั้งสมาคมหรือองค์กรต่างๆตามความสมัครใจ ซึ่งอุปนิสัยดังกล่าว ทอคเกอวิลล์ถือว่า เอื้อต่อความเป็นประชาธิปไตยให้สหรัฐอเมริกา

□ **ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2** รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาเห็นอเมริกาเห็นความจำเป็นที่จะทราบเกี่ยวกับอุปนิสัยประจำชาติของคนญี่ปุ่น จึงให้มีการศึกษาโดยนักมานุษยวิทยาทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้ที่ทำการศึกษาเป็นนักวิชาการสตรี ชื่อ รุช เบเนดิกท์ (Benedict) และต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้มีการพิมพ์ผลงานออกมาเป็นหนังสือชื่อ “ดอกเบญจมาศและดาบ ซามูไร” โดยดอกเบญจมาศเป็นราชลัญจกร (ตราประทับ) ของรัฐบาลแห่งพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่น

□ หนังสือที่โด่งดังมากเกี่ยวกับอุปนิสัยประจำชาติของคนเยอรมันชื่อ “บุคลิกภาพอำนาจนิยม” ซึ่งเป็นผลงานค้นคว้าของผู้ลี้ภัยที่มาอยู่ในสหรัฐอเมริกาจากนโยบายของฮิตเลอร์

ลักษณะอุปนิสัยประจำชาติกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

□ ลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนในแต่ละประเทศมักแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะมีลักษณะบางอย่างของตนเองซึ่งไม่เหมือนกันกับประเทศอื่นๆ เช่น ในเรื่องราวประวัติความเป็นมาในอดีต สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ศาสนาที่ยึดถือ ปัญหาต่างๆ ที่ได้เผชิญมาและกำลังเผชิญมาและกำลังเผชิญอยู่ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ฯลฯ

- ❑ ในเรื่องวัฒนธรรมและบุคลิกภาพนั้น คนในแต่ละสังคมได้สร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาและวัฒนธรรมนี้ก็มีอิทธิพลเหนือบุคลิกภาพของบุคคลทั่วไปในสังคมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
- ❑ ผู้ที่มีบุคลิกภาพสอดคล้องและปฏิบัติตามที่สังคมต้องการก็จะได้รับการยกย่อง และได้รับผลตอบแทนต่างๆอันมีผลทำให้คนทั่วไปพยายามทำตามที่สังคมต้องการ
- ❑ อุปสรรคและปัญหาสำคัญในการศึกษาลักษณะอุปนิสัยประจำชาติประการหนึ่งก็คือ การมองและการตัดสินว่าสิ่งใดเป็นลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนชาติอื่นเป็นไปอย่างผิวเผิน และมักมีอคติในใจ ซึ่งในยุคที่มีความรู้ลึกซึ้งชาตินิยมมีมาก หรือการมีความรู้ลึกว่ากลุ่มตนดีกว่ากลุ่มอื่น(Ethnocentrism)ย่อมเห็นว่าวัฒนธรรมของชาติตนเองสูงกว่าชาติอื่น ย่อมมองเห็นแต่ลักษณะนิสัยที่ไม่ดีของชาติอื่น และมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้เข้าได้กับความเชื่อเดิมของตน อันเป็นผลทำให้มีการดูถูกและเกิดการเข้าใจผิดกันระหว่างชาติ

การมองอุปนิสัยประจำชาติอื่นในทางนิเสธ

การมองว่าคนชาติอื่นมีลักษณะอุปนิสัยประจำชาติไปในทางที่ไม่ดี ตัวอย่าง เช่น

- ❑ 1. ชาวตะวันตกมักมองคนเอเชียและคนแอฟริกากันว่าเป็นชาติด้อยพัฒนา ไม่สนใจความเจริญ
- ❑ 2. คนเอเชียบางชาติมักมองชาวตะวันตกว่าเป็นชาติที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ทางวัตถุ
- ❑ 3. คนยุโรปเคยมองคนอเมริกันว่าเป็นชาติที่ฝึกมารยาทมาน้อย ไม่มีความรู้ลึกในเรื่องศิลปะและความสวยงาม
- ❑ 4. คนอเมริกันมักมองคนในยุโรปโดยเฉพาะคนอังกฤษว่าเป็นคนหัวเก่า ไม่สนใจในความคิดและความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- ❑ 5. คนอังกฤษและคนอเมริกันมักมองคนลาติน (สเปน อิตาลี อเมริกาใต้) ว่าเป็นพวกที่เชื่อถือไม่ได้และเจ้าอารมณ์

ปัญหาในการศึกษาลักษณะอุปนิสัยประจำชาติ

- ❑ *การศึกษาลักษณะอุปนิสัยประจำชาติในสมัยปัจจุบันจะประสบกับความยากลำบากมากยิ่งขึ้นกว่าในสมัยเดิม ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลอย่างน้อย 5 ประการ คือ
- ❑ 1. ในยุคก่อนนั้นสภาพสังคมไม่ค่อยสลับซับซ้อนมากนัก
- ❑ 2. การเปลี่ยนแปลงในสมัยก่อนมีไม่มากและไม่รวดเร็วเหมือนในปัจจุบัน
- ❑ 3. ในแต่ละประเทศประกอบด้วยคนกลุ่มต่างๆที่แตกต่างกันในวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร
- ❑ *4. ในขณะนี้ประเทศต่างๆเน้นเรื่องการขยายการศึกษาเพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณลักษณะใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ดังนั้นลักษณะอุปนิสัยประจำชาติจึงอาจเปลี่ยนแปลงไปได้
- ❑ **5. ความแตกต่างระหว่างลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนชาติต่างๆ ในปัจจุบันอาจมีน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาต่างๆและอิทธิพลของชีวิตสมัยใหม่ที่ประเทศต่างๆมี เช่นเดียวกันหรือมีคล้ายๆกัน เช่น สภาพชีวิตในสังคมเมืองหรือสังคมนครและสังคมอุตสาหกรรม ฯลฯ

□ นอกจากนี้การติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศต่างๆก็มีมากขึ้น จนทำให้เกิดการเอาอย่างกันและบีบตัวเข้าหากันซึ่งเป็นผลให้คนในประเทศในประเทศต่างๆมีความคล้ายคลึงกันในลักษณะนิสัยบางอย่างหรืออาจเรียกว่า การเข้าสู่ความเป็นสากลของลักษณะอุปนิสัยในแต่ละชาติ

ลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนไทย

- **จอห์น เอ็มบริ (John Embree)** นักมานุษยวิทยาชาวตะวันตก ได้กล่าวถึงลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนไทยว่า คนไทยนั้นชอบสนุก และมีโครงสร้างทางบุคลิกภาพและทางสังคมหลวมๆคือ การขาดวินัย
- ตามทัศนะของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานุภาพ ผู้ซึ่งได้สมญานามว่าเป็นนักปกครองและเป็น "พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์" ไทย นั้นลักษณะอุปนิสัยของคนไทยมีด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ **การรักษาความเป็นไท, การปราศจากวิหิงสา, และ**

การรู้จักประสานประโยชน์

- ❑ **1.การรักษาความเป็นไทย** คือ การรักอิสรภาพ เสรีภาพ ทั้งในระดับส่วนบุคคลและระดับสังคมซึ่งในเรื่องวิถีกรรมจะเห็นได้ชัดจากคำกล่าวที่ว่า”พูดได้ตามใจคือไทยแท้”
- ❑ **2.ปราศจากวิหิงสา** หมายถึง การไม่ข่มเบียดเบียนหรือหาเรื่องกับคนอื่น ซึ่งหมายรวมถึงการมีขันติธรรม คือ มีความอดกลั้น ไม่ทำตามอารมณ์ที่ถูกขู่ข่ม
- ❑ **3. การประสานประโยชน์** ได้แก่ การรู้จักประนีประนอม การไม่เคร่งเถรตรง มีการโอนอ่อนและอะลุ่มอล่วย ซึ่งเรียกว่าเป็นลักษณะ “ถึงผลปฏิบัติ”หรือ “สัมฤทธิคติ”
- ❑ นักวิชาการร่วมสมัยในปัจจุบันมีทัศนะว่า อุปนิสัยของคนไทยมีลักษณะพิเศษ 7 ประการ ได้แก่
- ❑ **.1.การรักอิสรภาพหรือการรักความเป็นไทย** ทำให้สังคมไทยสามารถดำรงความเป็นชาติและเป็นเอกราชมาได้จวบจนทุกวันนี้ แต่ก็ก่อให้เกิดผลเสียคือ ทำให้คนไทยไม่ค่อยมีความรู้สึกผูกพันต่อหน้าที่

- ❑ **2.การย่ำความเป็นตัวของตัวเองหรือปัจเจกบุคคลนิยม** คือ การให้คุณค่าในความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งย่ำความสำคัญของบุคคลพิเศษ เช่น บุคคลควรพึ่งตนเอง
- ❑ (อัสตาหิ อัสตโน นาโถ) ฯลฯ โดยค่านิยมนี้ส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท
- ❑ **3.ความมักน้อย** ทำให้คนไทยมองโลกอย่างยอมรับว่าเป็นเรื่องของบุญวาสนา
- ❑ **4.การย่ำการหาความสุขจากชีวิต** ทำให้คนไทยไม่มีความจริงจังในชีวิต
- ❑ **5.การเคารพเชื่อฟังอำนาจ** คนไทยนิยมการแสดงความนอบน้อมและเคารพบุคคลผู้มีอำนาจและบางครั้งคนไทยก็มีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมนอกจากนี้สังคมไทยยังมีลักษณะ”ผู้อุปถัมภ์-กับผู้ผู้น้อย”คือผู้ใหญ่อีกมีหน้าที่บางอย่างต่อผู้น้อย เช่น ต้องใช้อำนาจด้วยความเป็นธรรม ต้องเป็นห่วงสวัสดิภาพของผู้น้อย ฯลฯ
- ❑ **6.ความโอ้อ่า** ซึ่งสืบเนื่องมาจากความเชื่อมั่นและหยิ่งในเกียรติของตนเอง
- ❑ **7.มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่** คนไทยมีลักษณะเป็นมิตรกับทุกคนและไม่เอาเปรียบผู้อื่น

ค่านิยมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย

- ❑ ลักษณะอุปนิสัยประจำชาติเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงกับ “ค่านิยม” มากที่สุด ซึ่งค่านิยมหรือบางครั้งเรียกว่า “คุณค่า” ได้แก่ การถือว่าอะไรดีไม่ดีในการแสดงออกทางพฤติกรรม และการประพฤติปฏิบัติคล้อยตามค่านิยมย่อมได้รับการยกย่อง ฯลฯ
- ❑ ค่านิยมของสังคมไทยตามแนวความคิดของ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ ได้แก่
- ❑ **1. การรักความเป็นอิสระ** : ทำให้คนไทยเป็นคนเอาตัวเองรอดไว้ก่อน โดยมีทัศนคติ “ตัวใคร ตัวมัน” และคำนึงถึงความสะดวกสบายของตนเป็นเกณฑ์
- ❑ **2. การมีระบบครอบครัว** : ทั้งๆที่สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร แต่ก็มีค่านิยมนี้อยู่ ดังนั้นค่านิยมนี้จึงเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยซึ่งแตกต่างไปจากสังคมเกษตรโดยทั่วไป
- ❑ **3. การถึงผลปฏิบัติ** : คนไทยมักไม่ยึดถือสิ่งที่ไม่เห็นผลหรือไม่สอดคล้องกับประโยชน์ของตนจึงมีผลต่อคนไทยทำให้เป็นนักคิดแบบนามธรรมได้ค่อนข้างยาก
- ❑ **4. ค่านิยมบทบาทสตรี** : มักเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมอุตสาหกรรม แต่สังคมไทยแตกต่างจากสังคมเกษตรกรรมอื่นๆเพราะคนไทยเคยชินต่อการเห็นผู้หญิงทำงานนอกบ้าน

ค่านิยมในสังคมไทยซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่สังคมอยู่ในสภาพของสังคมเกษตรกรรม

- ❑ *ค่านิยมในสังคมเกษตรกรรมมีลักษณะตรงกันข้ามกับค่านิยมในสังคมอุตสาหกรรม ดังนี้
- ❑ 1.ค่านิยมในสังคมเกษตร ได้แก่ ความเฉื่อย การถือฐานานุรูป การถือความสัมพันธ์ส่วนตัว การถือประโยชน์ตนเองและการถืออำนาจ
- ❑ 2.ค่านิยมในสังคมอุตสาหกรรม ได้แก่ ความฉับพลัน การถือความสามารถ การถือหลักเกณฑ์ การถือประโยชน์ส่วนรวม การถือเสรีภาพ
- ❑ * ในสังคมเกษตรกรรมนั้น การที่จะได้ตำแหน่งหน้าที่การงานย่อมเป็นไปตามฐานานุรูป หมายถึง ได้ตำแหน่งหน้าที่การงานตามฐานะของบุคคลหรือตามกำเนิดของบุคคล(ชาติวุฒิ)
- ❑ *ดร.อดุล วิเชียรเจริญ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า คนไทยมีความเป็นตัวของตัวเองอันเป็นค่านิยมประจำชาติ อย่างหนึ่ง แต่ก็มีค่านิยมการถืออำนาจซึ่งขัดแย้งกันอยู่ เป็นการขัดกันทางค่านิยมและขัดกันทางบุคลิกภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางออกด้วยการไม่แสดงความเป็นตัวของตัวเองกับผู้มีอำนาจจะผิดถูกจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ต้องเก็บไว้ใใจ ด้วยการนิ่งเฉยหรือเพิกเฉย ไม่ได้แย่งผู้มีอำนาจหรือไม่แสดงความขัดแย้งกับคนแปลกหน้า

ค่านิยมของไทยอีกทัศนะหนึ่ง

- ❑ *ไพฑูรย์ เครือแก้ว กล่าวว่า ค่านิยมของคนไทยมี 9 ประเภทได้แก่
- ❑ 1. ความมั่งคั่ง : โดยเงินมีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดแนวทางและรูปแบบของพฤติกรรมของคนไทยซึ่งเป็นค่านิยมของคนไทยที่ทำให้เกิดปัญหาคอรัปชั่น การโกง การลักขโมย ฯลฯ
- ❑ 2. อำนาจ : ค่านิยมทั้ง 2 ประการ คือ เงิน (ความมั่งคั่ง)และอำนาจ ไม่ใช่เป็นเพียงค่านิยมในสังคมไทยเท่านั้น หากแต่เป็นของสากล ซึ่งในประเทศต่างๆก็ถือเป็นค่านิยมเช่นกัน
- ❑ 3. ความเป็นผู้ใหญ่ : หมายถึง ผู้สูงอายุ ผู้มีตำแหน่ง และ ฐานะทางสังคมหรือราชการสูง
- ❑ 4. จิตใจนักเลง : หมายถึง เป็นคนใจกว้าง เอาเพื่อนเอาฝูง เป็นคนกล้าหาญ เข้มแข็ง
- ❑ 5. การเป็นเจ้านาย : หมายถึง การมีสถานบรรดาศักดิ์ มีเกียรติ มีอำนาจหน้าที่
- ❑ 6. ใจกว้าง : หมายถึง มีใจบุญสุนทาน มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี
- ❑ 7. ความกตัญญู : หมายถึง การไม่รู้บุญคุณของผู้ที่เคยช่วยเหลือยอมได้รับการตำหนิ
- ❑ 8. ยกย่องปราชญ์ : หมายถึง การยกย่องให้เกียรติผู้มีวิชาความรู้
- ❑ 9. การเคารพนบถนอมรู้จักที่ต่ำที่สูง : รู้จักเด็ก รู้จักใหญ่ เคารพผู้สูงอายุ
- ❑ *สังคมไทยมีลักษณะ “โครงสร้างแบบหลวมๆ”(Loosely Structured)หมายถึง การที่คนไทยไม่เคร่งครัดเรื่องระเบียบวินัย ชอบทำตัวสบาย และการไม่ทำตามกรอบแห่งสถาบัน

บทที่ 22

การสังคมสงเคราะห์

❑ การสังคมสงเคราะห์มีวิวัฒนาการเริ่มต้นมาจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเมตตาสงสารต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า โดยอาจจะเริ่มจากการช่วยเหลือสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันหรือในชุมชนหรือในสังคมที่มีสมาชิกหนาแน่นขึ้น เช่น สังคมดั้งเดิมหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้าเผ่าจะ การปกป้องคนของตนให้ปลอดภัยจากศัตรูภายนอก

❑ หากพิจารณาในแง่สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา การสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นได้ก็เพราะว่าสังคมมนุษย์มีความรู้สึกที่จะอยู่ร่วมกันต้องการความคุ้มครองปกป้องร่วมกัน และต้องการความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

❑ ประเทศอังกฤษนับเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้นำและเป็นผู้วางรากฐานทางด้านการสังคมสงเคราะห์ โดยเห็นได้จากการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความผาสุกส่วนรวมเป็นลายลักษณ์อักษร เช่นในปี ค.ศ.1601 สมัยพระนางเจ้าอลิซาเบธที่ 1 ได้ทรงออกกฎหมายที่เรียกว่า Elizabethan Poor Law เพื่อช่วยเหลือคนจนซึ่งถือกันว่าเป็นกฎหมายแม่บทที่นำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขให้มีมาตรฐานอย่างจริงจัง

- ❑ *หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 การสังคมสงเคราะห์ได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งแต่เดิมาก็ได้รับอิทธิพลมาจากแบบอย่างของประเทศอังกฤษ
- ❑ *ในประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่า การสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย คือ พ่อเมืองจะแจกอาหารและเครื่องนุ่งห่มให้แก่คนชรา นอกจากนี้ศาสนาพุทธก็มีอิทธิพลต่อการสังคมสงเคราะห์ด้วยเพราะหลักธรรมของพระพุทธเจ้าอบรมให้มีจิตใจเมตตา กรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความหมายของการสังเคราะห์

- ❑ *Herbert Hewitt Stroup ได้ให้ความหมายของ “การสังเคราะห์” ไว้ว่าการสังคมสงเคราะห์ คือ ศิลปะการนำเอาทรัพยากรต่างๆ มาใช้สนองความต้องการของบุคคล กลุ่มชน และ ชุมชน โดยใช้วิธีตามหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลเหล่านั้นช่วยตัวเองได้

- ❑ *ถ้าพิจารณาในแง่ของอาชีพ “การสังคมสงเคราะห์” เป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำให้บริการแก่ประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยขจัดปัญหาซึ่งอาจจะเป็นของบุคคลคนเดียวก่อน หรือ ชุมชน
- ❑ วิธีการของการสังคมสงเคราะห์ได้กำหนดวิธีการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาของ บุคคล กลุ่มชน และ ชุมชน ไว้ 5 ประการ ดังนี้คือ
- ❑ **1.การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย** (Social Case Work) เป็นการทำงานกับผู้มีปัญหาหรือผู้รับบริการ (Client) เป็นรายบุคคลหรือรายกรณี (Case) วิธีการนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้รับความช่วยเหลือเป็นรายบุคคลในปัญหาของแต่ละคน โดยเฉพาะ
- ❑ **2. การสังคมสงเคราะห์กลุ่ม** (Social Group Work) โดยนักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้นำในการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งอาศัยกิจกรรมต่างๆ เป็นสื่อ เพื่อเป็นการพัฒนาความต้องการและความสามารถของสมาชิก

□ **3.การจัดระเบียบ** (Community Organization) โดยนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักและมองเห็นปัญหา สาเหตุของปัญหาและร่วมกันวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยสนับสนุน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งพยายามสร้างทรัพยากรขึ้นในชุมชน

□ **4 การสำรวจวิจัยทางสังคมสงเคราะห์** (Social Research) เป็นวิธีการศึกษาสภาพปัญหาในสังคม ศึกษามาตรการที่ใช้บำบัดปัญหา กำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขและริเริ่มบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

□ **5 การบริหารงานสวัสดิการสังคม** (Social Welfare Administration) เป็นการบริหารงานโดยยึดหลักการจัดบุคคล(Man)การจัดงบประมาณ(Money)และการดำเนินงาน(Management)ทั้งสิ้นเพื่อผลในด้านการประหยัดและมีประสิทธิภาพ

วิธีการสังคมสงเคราะห์ที่จัดเป็นการให้บริการโดยตรง ได้แก่ 3 วิธีแรก ซึ่งก็คือ

การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย การสังคมสงเคราะห์กลุ่ม และ การจัดระเบียบชุมชน

- ❑ วิธีการสังคมสงเคราะห์ที่จัดเป็นการให้บริการทางอ้อม ได้แก่ 2 วิธีหลัง ซึ่งก็คือ
- ❑ การสำรวจวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ และการบริหารงานสวัสดิการสังคม

ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติการทางสังคมสงเคราะห์

- ❑ *ในการดำเนินงานทางสังคมสงเคราะห์ย่อมเกี่ยวข้องกับปัญหาหลายด้านและต้องอาศัยความรู้จากศาสตร์ต่างๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น
- ❑ *ความรู้ที่นำมาใช้ในงานสังคมสงเคราะห์นั้นจะเกี่ยวข้องกับ
- ❑ **1.หลักความจริงและทฤษฎีในงานสังคมสงเคราะห์**
- ❑ **2.ความรู้ทางสังคมศาสตร์** ได้แก่ จริยธรรม ค่านิยม ทักษะ และปรัชญาทางสังคมสงเคราะห์

ความรู้ทางด้านสังคมวิเคราะห์

- ❑ *ทฤษฎีและความรู้ที่ปรากฏในการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ จะเน้นข้อเท็จจริงและทฤษฎีที่จำเป็นในการเข้าใจตัวบุคคลและกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานการสังคมสงเคราะห์ 3 ด้าน คือ

1. หลักการปฏิบัติงานของการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรวม

- ❑ *การที่จะเข้าใจการปฏิบัติงานของการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรวม จำเป็นจะต้องมีความรู้เรื่องทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์กดดัน มีความรู้เกี่ยวกับหลักการที่จะใช้ในการให้ความช่วยเหลือ และจะต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีปัญหา(Client)และนักสังคมสงเคราะห์
- ❑ *วิธีการในการปฏิบัติงานของการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ถือหลักการว่า “เป็นวิธีการที่เป็นศิลปะในการให้ความช่วยเหลือบุคคลแต่ละคนในการพัฒนา และใช้ประโยชน์จากความสามารถของตนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาซึ่งบุคคลนี้จะประสบอยู่ในสังคม” ดังนั้นนักสังคมสงเคราะห์จะต้องสามารถใช้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในภาวการณ์นั้นให้เกิดประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้มีปัญหา

❑ 2.หลักการปฏิบัติงานของการสังคมนาเคราะห้กลุ่มชน

- ❑ *การสังคมนาเคราะห้กลุ่มเป็นการสังคมนาเคราะห้ที่มุ่งกลุ่มชนเป็นหลัก โดยหาวิธีการที่จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีบุคลิกลักษณะที่ดี มีลักษณะเป็นผู้นำ และสามารถปรับปรุงตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อมการดำเนินงานก็ทำได้โดยการจัดให้มีกิจกรรม เช่น การตั้งสมาคมหรือสโมสร การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนและเด็กฯลฯ
- ❑ จุดมุ่งหมายงานสังคมนาเคราะห้กลุ่มชนเป็นผลมาจากอิทธิพลของความต้องการของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวข้องอยู่กับความต้องการทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความต้องการ ความมั่นคง ต้องการความรัก และต้องการความสนุกสนาน เป็นต้น

❑ 3. หลักการปฏิบัติงานเพื่อการจัดระเบียบชุมชน

- ❑ *การจัดระเบียบชุมชนหรือการจัดองค์กรชุมชน(Community Organization)มีลักษณะหรือหลักการปฏิบัติงานคล้ายคลึงกับงานด้านพัฒนาชุมชน กล่าวคือ เป็นการ จัดบริการต่างๆขึ้นในชุมชนหนึ่งให้เพียงพอแก่ความต้องการและเหมาะสมกับ ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น เพื่อยกระดับหรือพัฒนาชุมชนส่วนรวมให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้จะต้องพยายามช่วยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และ จัดสรรหาความต้องการนั้นๆนอกจากนี้จะต้องพยายามช่วยให้ประชาชนได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และจัดสรรหาความต้องการนั้นๆรวมทั้งพยายามปลุกฝังให้ ประชาชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง

ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์

- งานสังคมศาสตร์เป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง ดังนั้นนักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีความรู้พื้นฐานและความรู้รอบตัวในหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์ เช่น ความรู้ทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา จิตวิทยาสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และ นิติศาสตร์ ฯลฯ

ความรู้ทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา และ จิตวิทยาสังคม

- วิถีทางที่บุคคลติดต่อซึ่งกันและกัน ได้แก่ คำพูด การแสดงกิริยาและอาการต่างๆ กระบวนการของกลุ่มและผลของกลุ่มที่มีต่อบุคคล รวมทั้งอิทธิพลของตัวบุคคลที่มีต่อกลุ่ม วัฒนธรรม ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคล ความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนและกระบวนการภายในชุมชน เป็นความรู้ที่ได้จากความรู้ทางสังคมวิทยา

- ❑ ค่านิยมในงานสังคมสงเคราะห์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากหลักความเชื่อหรือแนวคิดของสังคมวิทยา เช่น ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ การกระทำหน้าที่มนุษย์ในสังคมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการที่มนุษย์ต้องดิ้นรนเพื่อให้ได้บรรลุผลสำเร็จสำหรับตนเอง เป็นต้น